

**Національна академія наук України
Інститут регіональних досліджень**

*Присвячується 20-річчю
Незалежності України*

**УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ
ЯК ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ
КОД СОБОРНОСТІ НАРОДУ:**

**ЕТНІЧНИЙ, ІНТЕГРАЦІЙНИЙ
ТА ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ВЕКТОРИ**

Матеріали круглого столу

Львів – 2011

УДК 32:94(477)

Українська Національна Ідея як духовно-інтелектуальний код соборності народу: етнічний, інтеграційний та цивілізаційний вектори (матеріали круглого столу) / за ред. В.С. Кравціва; НАН України. Ін-т регіональних досліджень. – Львів, 2011. – 60 с.

Для надання диспутам певної тематичної спрямованості попередньо перед учасниками круглого столу була поставлена така мета: а) концептуалізація сучасних складових УНІ з огляду задекларованих чинним урядом модернізацій економіки і суспільства; б) аналіз та оцінка ролі УНІ в процесах державотворення та становлення нації за умов зростання подвійних (глобалізаційно-цивілізаційний і постімперсько-реваншистський) впливів на збереження національної ідентичності; в) пошук перспектив розвитку УНІ та зміцнення протекторної її адекватності прогнозним ризикам національної безпеки України.

Відповідальний редактор:

Кравців В.С. — доктор економічних наук, професор

Степан Вовканич

**Українська Національна Ідея (УНІ) як духовно-інтелектуальний код
соборності народу: етнічний, інтеграційний та цивілізаційний вектори**

Наукова доповідь

Ера глобалізації дедалі більше засвідчує, що світом правлять ідеї. Кожна країна, держава чи на рівні іншої номінації – особа (етнічна група, народність, нація) формують свою поведінку у відповідності з імперативами власної родової, національної або державницької ідеї. Національна ідея будь-якого етносу – це світоглядна система, яка складається із візії, тобто загальної картини її бачення, теоретико-методологічних підходів та практики втілення в реальне життя. Усім існуючим національним ідеям притаманна одна типова особливість – вони функціонують в інтересах конкретної нації. Немає у світі єдиної для усіх етносів національної ідеї. Національна ідея – категорія, властива етнічним, громадсько-політичним формуванням, що стали націями. У таких націй є своя світоглядна система, ідеологічний духовно-інтелектуальний супровід державотворення, що ґрунтуються на **ідеї** (мрії), яка консолідує спільноту, є її підмогою, програмою і дороговказом діянь.

В Україні нині немає нічого більш невизначеного, водночас найчастіше вживаного, особливо високими політиками та урядовцями в позитивному, однак, набагато рясніше, шкода, в негативному контексті (аж до повного заперечення), – аніж **дискурс національної ідеї**. Доморощений негативізм, псевдонаукове критиканство та лукавство владного інтелектуального антиукраїнізму, бажання на ньому висунутися чи прислужитися сусідові, дезінформувати власний нарід, а відтак розколоти і поділити країну, – настільки переповнюють інформаційний, нібито національний, простір зухвалістю, цинізмом та марнославством, що хочеться криком волати: чому і за що ви так ненавидите Україну, її національну ідею? Чому у нас, як у США, при в'їзді до населених пунктів зазвичай нема лозунгів: "Якщо не любите Америку, то забирайтеся геть!". Чому, на відміну від цивілізованих країн, в Україні досі немає законів про натуралізацію іммігрантів, про покарання зловмисних заперечень Голодомору як геноциду українського народу, про духовно-інтелектуальне забезпечення ідеології національного відродження і державотворення, врешті, про люстрацію їх поборників?

Якось мій знайомий, намагаючись ошелешити компанію інтелектом та глибиною знань Української Національної Ідеї (**УНІ**), прорік: національна ідея будь-якого народу має бути короткою, змістовною і зрозумілою для широкої її реалізації суспільним загалом. Тоді вона світлитиме йому сьогодні і буде просвітом у майбутнє. А як щодо України? – поцікавилися присутні. А тут давно, ще за сов'єтів, – "усьо чотко": "У своїй хаті – своя правда, і сила, і воля". Невже з часів Шевченка нічого не змінилося? – спитав я. Адже вже маємо власну хату – державну Незалежність. Не треба українцям піднімати гасло "Земля і Воля". Попри те, перебив мене приятель, – чи маємо національний інформаційний простір, динамічний соціально-економічний розвиток, справедливу судову, захищену фінансову системи, гідну зарплату? Отже, цивілізаційні здобутки "Свобода і Добробут" конче потрібні та актуальні. Що більше, дискутував він далі, – наш Пророк, щиро переживаючи за долю нації, феноменально точно передбачив її сьогоднішні виклики в кризовій ситуації та недобрі вчинки сучасних засланих патріотів і державотворців: "Та не однаково мені, Як Україну злії люде Присплять, лукаві, і в огні Її, окраденую, збудять..."

Проте, як на мене, не злі люди збудили Україну, аби нині лукаві під національними, віками вимріяними символами, приспати її народ, а відтак – далі грабувати. Чому мало людей, які готові не заробляти на владі? Чому український народ

так легко дає себе обдурювати і чому так багато на його землі охочих це вчинити? Чи не пора нам згадати гасло італійців, наприклад, часів Гарібальді: ми здобули Італію, тепер творимо італійців? Українізм, українська мова – це коріння нації, нашої державницької ідеї, а обітована земля – це те, де те коріння проростає. Отже, чи така, насправді, проста лінійна залежність свободи і добробуту як сучасних складників національної ідеї, що більше – для цивілізаційного розвитку, коли країни з давно усталеною демократією, які, сформувавши модерні нації, однак, далі турбуються про сучасну національну ідею свого народу, його духовний розвиток і матеріальний добробут. Там, у них діє комплексна трудова і моральна модель добробуту, в якій передбачені гідні людини умови й оплата праці, соціальний захист, охорона здоров'я і відпочинку, формування відповідного природного середовища, котре намагаються передати наступним поколінням у достойному стані і не лише в екологічному сенсі. Адже сама нація, її мова, інформаційний, освітній, знаннєвий, релігійний та інші простори оберігаються як спроможне середовище формувати культурну, патріотично-свідому людину, її життєдіяльність задля сьогоденного і майбутнього поступу. Слово, інформація завжди були та є перед усім, ідеї запліднюють діяльність, розвиток. Є хліб духовний – буде і насущний

А що робити нам, українцям, в яких окупантом було забрано все – права на національну ідею, духовні можливості та матеріальні ресурси її реалізації, розвивати особисту традиційну господарку на своїй землі, рідну мову, освіту, Помісну церкву. Що більше, імперська державно-партійна ідеологічна система роками насильно й тотально втокмачувала, що матеріальне попереду духовного. І плюралізму ідеологій не було, за нього вільнодумних сміливців судили і запроторювали на каторгу. У цьому контексті пригадалося, як Горбачов під час відвідин України, пов'язаних з перебудовою колишнього Союзу, зіштовхнувся на Донбасі із запрограмованою відповіддю шахтаря, що, мовляв, якщо буде ковбаса, то будуть вугілля й українська мова. Зараз є ковбаса, але немає ні української мови, ні вугілля – процвітають примітивні копанки, гинуть шахтарі, просідають і затоплюються помешкання простих людей, кругом злодійство, корупція та недовіра, а багаті багатіють – бідні бідніють. Що гірше, ні перші, ні другі не намагаються змінити тенденцію зникнення української мови на східних та південних теренах.

Очевидно, що ковбасно-шлункова психологія не сприяє ні духовному загальнонаціональному, ні суспільно-інноваційному розвитку. Немає духовно-інтелектуального супроводу державотворення, немає хліба духовного, нівелюється ментальність нації, її етнічна окремішність – онова світового розмаїття. Спільноту, збуджену запалом суспільних трансформацій, обіцяних реформ, грабують і грабуватимуть далі недобросовісні, духовно бідні й не патріотичні пройдисвіти. Україна на двадцяті роковини своєї державної Незалежності пограбована, занедбана і зруйнована, простий люд розчарований розбратом еліт і пустопорожніми обіцянками партійних лідерів, урядовими реверсними поворотами щодо інтеграції у цивілізований світ, легковажністю регіональної торгівлі загальнонаціональною пам'яттю, історією, а тому повторенням помилок минулого. Масове розчарування викликають популізм псевдопатріотів-політиків, їх обдурювання простих людей, відсутність динаміки змін на краще, врешті, повільні темпи розбудови національної – духовно і матеріально багатой – соціальної держави. Кращого вимагає і зовнішня діяльність. "На словах росіяни готові визнати, що українці – народ, але – увага! – "братній народ". За цією лукавою формулою криється, - пише російський публіцист А. Широпаєв в статті "Про два різні народи", - тверде переконання, що ми – росіяни й українці – ОДИН народ, покликаний жити в одній державі зі столицею в Москві" (<http://shiropaev.livejournal.com/57101.html>).

Однак, розчаруватися легко, набагато важче: розумно і якнайшвидше вийти усім миром із стану фрустрації. Як і чим склеїти суспільство, згуртувати націю, надихнути її надією, а відтак – почати продуктивно працювати задля України, її та нашої з Вами Національної Ідеї? Але знову, даруйте, чи не буде наш труд, навіть самовідданий на марне, якщо досі немає стратегії державотворення, а на її ідеологічному фундаменті – пусто. Закладено лише опалубку, яку в будь-який час будь-хто може волонтаристськи пересунути, переорієнтувати, що гірше – розвалити. До ідеологічної фортифікаційної

новобудови як нашої стратегії розвитку – ще далеко. А зводити добротний дім треба було ще на початку нашої Незалежності. І це слід робити із закладення міцного підмурівку, із злагоди щодо архітектури новобудови, її орієнтування на Сонце, врахування напрямів сусідніх вітрів, течій та інших національних і цивілізаційних, духовних і фізичних векторів. Ось комплексні і складні **питання**, які тривожать українську небайдужу громадськість. Але вони в Україні майже **не досліджуються**.

Безумовно, кожна країна прагне закласти у будівлю свого дому державотворення та становлення нації якнайміцніший підмурівок. Україна повинна це робити, як мінімум, із потрійним запасом, урахуваючи не лише своє більш, ніж трьохвікове колоніальне минуле, а й сучасні постімперські загрози і прогнозовані виклики майбутніх періодів, аби не дати розвинути тенденціям, за яких в ідентифікації українців настануть не зворотні процеси. Не тільки ми, а багато країн пройшли у своїй історії скрізь різні форми і триби колоніальних утисків. Для всіх їхній майбутній розвиток залежав і залежить від двох речей: жорстокості форм поневолення завойованих народів та швидкого **перезавантаження**, тобто щирого відмовлення країн-поневолювачів від свої імперських амбіцій на користь державної незалежності тих націй, що обрали самостійний шлях розвитку, їх каяття чи, принаймні, не заважати вільно йти по шляху Незалежності. У цьому контексті міцність нашого фундаменту повинна розраховуватися, виходячи з: а) завдань його стійкості щодо корозійних небезпек ґрунту, забрудненого агресивним імперським минулим; б) захисту від загроз сьогоденного підтоплення нашої землі неореваншистськими водами; в) надійності греблі, спроможної захистити весь наш державний дім від паводків, повеней і буревіїв майбутнього. Адже "ніяка Росія, ні біла, ні червона, ні республіканська, ні монархічна ніколи не змиряться з незалежністю (яку ми нині пишемо з великої літери – С.В.) України", заявив у свій час генерал Денікін, якого сьогоднішня Росія – федеративна, нібито республіканська, але з керованою демократією та післявоєнною імперською пихатістю щодо власних переможних можливостей у Другій світовій війні, реваншистських реляцій щодо нашої Державності, – перепоховала зі всіма почестями. Важко жити Україні по сусідству з спадкоємцем "народу переможців", що не покаявся за денационалізацію її титульного народу, що далі втручається в його внутрішні справи, по-менторському диктує яку церкву визнавати Помісною, а мову – державною.

У нову добу сучасної незалежності Українська Національна Ідея вийшла з підпільного існування на арену публічного громадянського осмислення. Національно – патріотична спільнота активно веде пошуки обґрунтування сутності феномену УНІ. Проте, до цього миттєво долучилися апологети імперсько-колоніальних ідеологій, щоб осквернити саму постановку проблеми, не дати їй позитивного тлумачення і позбавити українську націю цілісної системи традиційних світоглядних цінностей та духовно-інтелектуального супроводу сучасних державотворчих процесів як орієнтирів загальнонаціональної єдності та цивілізаційного поступу.

Отже, подумалося, якщо в умовах імперського інформаційного антиукраїнізму так важко знайти належне розуміння гуманітарних, ідеологічно-стратегічних питань у високих урядових колах, а між численними партіями – державницьку єдність, ідеологічність, бо й далі в День Соборності вони збираються на різних площах столиці; у векторах внутрішньої та зовнішньої політики, інтеграційних процесів – курсову стабільність, незалежну від кольору уряду; в економіці – ефективне реформування, то чи не пора активно шукати стрижень консолідації нації **знизу**, себто в громадських організаціях і на громадських засадах серед пересічного люду, який бачить не себе в Україні, а **Україну в собі**. Шукати перманентно, завзято, не лише під час виборчих кампаній, а на "круглих столах" нації. Шукати альтруїстично і не тільки в зв'язку з висуненням своєї кандидатури в депутати того чи іншого рівня. Шукати патріотично, не сподіваючись на якийсь матеріальний зиск чи на нагороджуваний грошовий "куш", "відкат", без піару, не оголошуючи себе ні січовим стрільцем, ні не прогинаючись перед неоімперськими "душеприкажчиками", ідеологіями "ненашинских" – "русских миров" і т. інше, вихолощуючи національні цінності. Водночас, шукаючи, твердо пам'ятали мудрі **соціогуманістичні** настанови Ганді своїй нації: я повинен залишати всі вікна і двері

відчиненими, я за те, аби звідусіль всі культури світу припливали до мого порогу, але нічого не може бути таким, що збиватиме мене з ніг і повинь zalиватиме мій дім. Українцям, вочевидь, не дочекатися як каяття від колонізаторів за причинене їм зло (зросійщення, голодомори, виселення в Сибір та розстріли національних еліт і т. ін.), так і добросусідських відносин, побудованих на новій соціогуманістичній рівноправній основі. Отже, де, як і на чому будувати цитадель нашої Державності?!

Новітня українська, двадцятилітня практика державотворення та націєстановлення беззаперечно актуалізує перед духовно-інтелектуальним проводом спільноти, урядом передовсім **два** основоположні завдання. **Перше**: об'єднати націю. Без згуртованої, сконсолідованої громадянської нації звести міцний підмурівок нашого дому державотворення – неможливо. Нація, як ядро народу, зі своїм світоглядом, власною історією, мовно-культурними традиціями, природним кодом народу, преференціями сучасного та майбутнього його існування, повинна мати відповідну ідеологічну, духовно-інтелектуальну стратегію суспільного та державного розвитку, в центрі якої – людина. Не загубити людину і не губити її націю. Свободу людині, свободу народам, що борються за волю та права свої і людини. Заради людини розбудовується суспільство, увесь уклад загальнодержавного та приватного буття нації. Отже, будівничим національної держави, громадянського суспільства виступає ніхто інший, як сама людина (людність, її інститути), і урешті нація в цілому. У цьому сенсі людина і нація – поняття нерозривні, не може бути вільною людина, коли підневільною є її нація, пригнічується державницька ідея корінного титульного народу, нищиться на своїй землі весь нарід зі всіма основними ознаки нації в ім'я загарбницької державної ідеології – творення нової імперської людини.

Друге: визнати, що фундаментом і наскрізним цементуючим елементом цього підмурівку має стати широко соціалізована українська національна ідея (**УНІ**) – густо замішана на загальноукраїнських інтересах, на високих суспільно-моральних, традиційних духовних та матеріальних цінностях – обітована земля, соборна незалежна держава, її питома мова, єдина Помісна церква, національний інформаційний, освітній, науковий та інший простори, історична пам'ять, конкурентноспроможна економіка, заможний народ, європейський вектор інтеграції, середовищеспроможна нація, рівноправні взаємини зі всіма добрими сусідами і світовим співтовариством назагал. З позиції УНІ доцільно визначати власні інтереси та орієнтири на свої сили.

Усе це, своєю чергою, повинно, нарешті, відповісти на відкрите запитання, поставлене перед українським соціумом Президентом України Л. Кучмою ще на початку його десятилітньої каденції: "Скажіть мені, яку Україну будувати?". Шкода, але й до нині немає не тільки чіткої державної системи духовно-інтелектуального забезпечення як дороговказу та ідеологічно-інформаційного супроводу модерних державотворчих прагнень титульної нації, а й досі не чути лаконічного гасла, яке віддзеркалювало б **стратегічні** напрямні (складові) **національної ідеї** в сучасних умовах. Ба більше, не розглядається така ідея в інтеграційно-просторовому вимірі інноваційної доктрини розвитку України, не позиціонується як потужний нематеріальний (інтелектуальний) постколоніальний **актив** передньої лінії державного будівництва, а відтак, як магістральний вектор руху нації до самореалізації у вільному світовому співтоваристві – розмаїтті його культур, мов, релігій та інших ексклюзивних ознак. Адже Ідея – це Слово, Знання, Інформація, яким ідеологічно належить бути попереду матеріалізації. Слово зажди було перед усім. Слово – дія – результат постійно підтверджують **середовищеспроможність** нації: є продуктивні ідеї, ефективна діяльність, буде результат. Власне, в напрямку побудови саме **національної** держави, спроможної творити адекватне середовище, а відтак простір, які сприяли б відродженню основних ознак українського народу, варто спрямувати усі зусилля, а не розтрачувати їх на неукраїнські проекти засланих патріотів, радикалізмом, ксенофобією яких страшать Європу на шкоду Україні.

Науковці – не політики, які можуть собі дозволити стверджувати у волюнтаристський спосіб, що УНІ або немає, або вона не спрацювала. Фахівців соціальних наук завжди турбувало і турбує запитання: чи може спрацювати національна

ідея, коли ніхто над її матеріалізацією належно не трудиться? Вона – Ідея – це не людина, що маніакально прагне до абсолюту влади над усім: народом, обраним ним президентом, своєю іменною партією, її депутатською фракцією у ВР, імперативним мандатом нібито народного обранця. Це не олігарх, що намагається купити ЗМІ, мобілізувати керівників органів самоврядування, залучити діячів Церкви, письменників, артистів, продажних журналістів, соціологів та інших творців піарних технологій заради фальшивого чергового рейтингу, аби маніпулювати свідомістю мас під час чергової виборчої кампанії.

Українську ідею, як загальнонаціональну, не повинні детермінувати, що більше, амбіційно змінювати її вектори залежно від кольорів тих чи інших партій, їх символік, урядових трансформацій. УНІ – це найвища патріотична цінність надовго, духовний раритет суспільного загалу, зрештою, світоглядний феномен, який нам усім – особно, громадою, нацією – ще належить зрозуміти як прапороносний месидж, суголосний знаковим символам нації: Державному Гербу, Гімну. Народ, який не має власної ідеї, приречений сповідувати чужу, вічно перед нею гнути спину, а відтак – загубитися в її лабіринтах. Ми не маємо права змиритися з нав'язуванням хибної думки: якась Україна буде, хоча не така, про яку мріяли кращі її сини і доньки. Альтернативи немає – свобода або неволя, життя або смерть. Саме такий категоричний ідеологічний імператив має функціонувати в громадянській свідомості, в національному інформаційному просторі як основа збереження окремішності та об'єднання народу, його еліти – не тремтячої від страху перед імперськими спадкоємцями і душеприказчиками, а як духовно-інтелектуального провідника на шляху цивілізаційної самореалізації та рівноправної інтеграції в міжнародні світові обшири.

Національна ідея в інтеграційно-просторовому вимірі інноваційної стратегії розвитку України

Спочатку тезово виокремимо низку ключових, може, й аксіоматичних, однак, на жаль, широко не соціалізованих моментів у визначенні національної ідеї, практичне нерозуміння концептуальної фундаментальності якої має вкрай негативне значення не тільки для розробки нової стратегії державотворення та націєстановлення, їх духовно-інтелектуального, ідеологічно-інформаційного супроводу, а й розмиває формат розвитку України як самостійної, конкурентоспроможної держави, збереження національної ідентичності, історичної пам'яті, зрештою, гальмує системний підхід до процесів її міжрегіональної (внутрішньої) та зовнішньої (європейської, світової) інтеграції як соборної складової частини світового тіла. З цього приводу в економічній, політологічній науці наявні нібито справедливі нарікання, хоча все **насправді** зумовлюється розпорошенням творчих сил та відсутністю належної волі щодо комплексного підходу (економістів, соціологів, політологів та представників інших соціальних наук) до розв'язання надскладної і актуальної суспільної теми, до речі, яка не вимагає жодних матеріальних, фінансових витрат, – наукового пошуку **ідеї**, навколо якої можна і слід **об'єднати** націю.

Українська національна ідея – це своєрідний комплекс вірувань і духовне кредо народу, квінтесенція патріотичних почувань, національного світобачення та усвідомлення державної незалежності, суверенності її інтересів; це концепт-конструкт духовно-інтелектуального потенціалу нації, тобто людей – державотворців і співгромадян, які, спираючись на минуле, мобілізують творчі сили на здобутки сучасні і майбутні, на становлення і консолідацію українського народу як єдиної політико-етнічної спільноти і цілісної одиниці світового співтовариства, що наближає національний ідеал до найвищих цивілізаційних досягнень людства в різних сферах розумної його життєдіяльності на шляху прогресу та добробуту.

Ця дефініція достатня для нації, тяглість розвитку якої не переривалася. Збереження ж національної тотожності титульного народу, який упродовж віків намагалися знищити за допомогою етно-лінгво-інтелектоциду, загарбань його територій, асиміляційно-жорстоких заборон корінній нації мати власну державність, — вимагає

вивчення її не лише як явище складної соціально-економічної, етнічної, культурно-мовної, релігійної, екологічної та іншої природи в духовно-інтелектуальному, феноменальному і вельми динамічному історичному контекстах, а і як багатофакторну програму сучасного **розвитку** країни, підвищення її суб'єктності, конкурентоспроможності і т. інше. Отже, це потрібно не лише для аналізу подій минулого, а й з огляду плану дій уряду (не залежно від його партійної приналежності) щодо нинішньої практики етнодержавотворення, формування громадянського та інформаційного модерного суспільства, економіки знань, чіткого окреслення загальнонаціональних стратегічних пріоритетів, інтересів за умов посилення невідворотності впливу глобалізаційних, євроінтеграційних та інших цивілізаційних процесів. Словом, УНІ - це не лише соціально-економічна **програма дій** на завтра, засвоєння і збереження набутків минулого, його історичних, традиційних інституцій, а й науково обґрунтовані, сконсолідовані, інноваційні та інтеграційні спрямування сучасників у світоглядному, мотиваційно-ціннісному та інших духовно-інформаційних, просторово-часових вимірах.

Безумовно, це диктує широкий підхід до, передовсім, інтеграційної стратегії розвитку України та її регіонів не тільки як сукупності способів і методів суспільного (економічного, політичного, соціального та ін.) управління групами (громадами) людей для цілеспрямування їх дій, вчинків у напрямку реалізації національної ідеї переважно **всередині** країни. Це додатково потребує особливої уваги з акцентом на збереження національної (етнічної, культурної, релігійної та іншої) **ідентичності** корінного народу як єдиного тіла, питомої мови нації, її культури в полі впливу потужних **зовнішніх** сил, які впродовж великого історичного періоду своїми різними зловмисними колонізаторсько-асиміляційними діями розмивали (і таки дещо розмили) нашу іншість в українському просторі, дезінтегрували титульну націю, загострили регіональний егоїзм, що більше: небезпеку федералізації. У результаті сьогодні спокійно, нібито на науково обґрунтованих засадах констатуємо відмінності між Сходом і Заходом України, плодимо з цього приводу провокаційні тексти, виголошуємо пустопорожні промови і проєкти.

Утім за такої суспільної ситуації, кризи перехідної економіки мова може вестись лише про **соціогуманістичний** компонент стратегії як нову **парадигму буття**, що оптимально поєднує людино-націо-державоцентричність як усередині країни, так і співпрацю з європейським (світовим) товариством на засадах паритетного захисту людини і нації в постколоніальному потолоченому просторі. Тобто з позиції цієї парадигми явище (процес) інтеграції розглядається в **бінарному** вимірі не тільки щодо **внутрішнього** (міжрегіонального) і **зовнішнього** (європейського, світового) векторів (просторів), а й щодо захисту прав людини та національної ідентичності кожного народу, насамперед – титульного, що дав назву державі і в якого поза межами цієї держави (за її національним простором) немає в світі іншої території для розвитку. Ця парадигма має глобальний вимір, вона стосується того чи іншого народу, який свого часу роз'єднував, завойовував та чинив інше зло народам, що хотіли бути незалежними, і не покався. Власне, з огляду на це, здавалось би, інституції міжнародного співтовариства повинні надати всім націям і народностям, що після поневолення вибороли свободу, стали на шлях самостійного розвитку – соціогуманістичні **гарантії** ренесансу та національної безпеки щодо їх державотворчих ідей, особливо за умов дедалі більших ризиків постколоніальної ностальгії та нових реваншистсько-імперських закликів. То ж відкриті листи президента сусідньої держави до українського народу – це втручання в його внутрішні справи, а не підмога втіленню його національній ідеї, тим більше, каяття за її пригнічення.

Сучасний період Української державності та становлення нації засвідчує принаймні **три** актуальні соціогуманістичні імперативи, які малодосліджені, однак, на наш погляд, повинні бути враховані в подальших наукових пошуках комплексної доктрини розвитку України та її регіонів. По-перше, інтеграційну стратегію розвитку регіонів не можна розглядати поза консолідуєчими націю всеукраїнськими процесами, реалізацією української державницької ідеї та відповідним націоцентризмом як потужним мультиплікаційним націєтворчим і ренесансним вектором. По-друге, основними чинниками у наповненні такого вектора є творення нових знань, інтелектуального

продукту як інформаційного (ідеального, духовного) ресурсу для випереджувального розвитку реальної економіки (і не лише її) України, функціонування та захисту національного інформаційного простору, насиченість його вітчизняним доробком, який підносив би духовність, патріотизм, збільшував синергійний ефект державних зусиль українського соціуму, а не розколював його; врешті-решт, сприяв би внутрішній комунікації та поінформованості спільноти, поширенню загальнонаціональної мережі електронних бібліотек, доступність до Internet тощо. По-третє, вибір Україною інноваційної моделі свого розвитку, наміри створити інформаційне суспільство, знанневомістку економіку, а не консервувати вичерпну сировинну модель розвитку, модернізувати промисловість, сільське господарство та інтегруватися в світовий простір, посісти там гідне місце серед розвинених держав і не бути постачальником сировини, дешевої робочої сили – усе це, як і багато інших проектів високого **духовно-інтелектуального** рівня, навколо яких можна було б інтегрувати регіони і консолідувати націю, вимагають глобальних нових парадигм, ідей, думок, знань, ноу-хау, месиджів відповідальної та креативної частини українського народу – його еліт, незалежно від місця їх осілості, етнічного походження, партійності і т. ін. Попри те, лейтмотив тут один: без внутрішньої інтеграції нації, без її міжнародної підтримки за умов викликів глобалізації – немає сталої зовнішньої.

З огляду на це, Україні у виборі свого вектора інтеграції належить керуватися не територіальною подільністю на схід і захід, на північ і південь, а бажанням створити єдину **громадянську** націю, яка в просторовому загальноукраїнському вимірі якнайшвидше соціалізувала б свою національну ідею та відповідно долучилася б до здобутків світового співтовариства. Йдеться про **інтеграційно-просторовий** вимір, у якому при об'єднанні України головну роль відігравали б не регіональні кордони, не наявність історичного Збруча та містечкові орієнтації регіональних партій, а розробка концепції духовно-інтелектуального всенаціонального Обруча як системи світоглядного забезпечення державного будівництва; рекрутування патріотичної, інтелектуальної і моральної **еліти** як критичної маси, здатної на високому професійному рівні самовіддано та відповідально служити українському народові, припинивши ігри на штучно створених буцімто регіональних протистояннях промислового Сходу і слабшого Заходу, спекуляціях "хто кого кормить?". Звідси "панацея" від усіх бід – бюджетний федералізм, намагання розв'язати духовні проблеми за допомогою техніки, економіки, їх модернізації і т. інше.

Передовсім це стосується політичної еліти, дефіциту в її доробку ідеологічних напрацювань щодо супроводу державотворчих процесів, національно-патріотичних почувань та інших високодуховних характеристик, котрі цивілізований світ давно визнав як обов'язкові моральні імперативи якісного служіння своєму народові. Тому ми є свідками не інтегрування до світових знань, впровадження новацій, передового досвіду і побудови відкритого громадянського і високоморального суспільства, а – багатовекторності та хаос в зовнішній політиці; тому у нас не держава для людини, а навпаки; тому точиться боротьба не за служіння народу, не за створення нової економіки знань, підвищення матеріального добробуту суспільного загалу, не за консенсус його духовно-світоглядних вартостей, врешті, за цивілізаційний розвиток, а за найвищу державну посаду і політичне лідерство, за піар в ЗМІ для своєї персони, бренду кишенькової партії та збільшення регіонів її дислокації. **Інтелект** людини не став потужним ресурсом, а відтак – потенціалом духовних і соціально-економічних здобутків народу.

За цих обставин ведеться перманентна боротьба за електорат регіонів, а не за їх ефективну інтеграцію (внутрішню, міжрегіональну, а відтак – зовнішню) в складі України, рівень її соціально-економічного, науково-технічного та іншого цивілізаційного розвитку. І лише національна еліта (наукова, освітянська, менеджерська, художня, релігійна тощо) як духовно-інтелектуальна чолівка нації, ідеологічно озброєна українською ідеєю, може відповідально і посилено взяти на себе проблеми розробки інтеграційної **стратегії** розвитку чи то України, чи то її регіонів на тривалий період. Визнання національної ідеї як суспільного договору між народом, владою і бізнесом

гарантувала б не лише незворотність процесів духовного і національного відродження, а й стабілізувала б хитання в протилежні боки внутрішньої і зовнішньої політики України. Дослідження такої проблеми – надскладне завдання, оскільки в ньому національна еліта водночас виступає доброякісним (чи навпаки, деструктивним) суб'єктом, регіональним об'єктом і всеукраїнським предметом наукових пошуків **вектора** стратегії розвитку, значення (економічне, соціальне, політичне, культурологічне, безпекове тощо) якого зростатиме мірою поступу України у відносинах з сусідами та її вступу в міжнародні інтеграційні структури, інституції чи глобалізовані простори. На жаль, досі адекватний ідеологічний супровід процесів націє- і державотворення – не розроблений.

Це завдання – **наскрізне і загальнонаціональне**, бо де і за які б наукові чи прикладні проекти (розвиток регіональної економіки, її модернізації та оптимізації ринків, інноваційної діяльності, формування нових інституцій, в т.ч. територіально-адміністративних) не бралися виконавці, їх пошуки так чи інакше наштовхнуться на **якісні** (фахові, духовні, патріотичні) аспекти суб'єктів вирішення засадничих завдань світоглядного (ідеологічного) плану. УНІ не можна звести до **технізації**. Завжди потрібно буде, окрім низки базових економічних причин, перепон та перешкод євроінтеграції, виявити основну її рухому силу, головний людський чинник прискорення на внутрішньому соціальному, культурно-духовному, соціально-психологічному, партійному рівнях. Зовнішні ж фактори завжди діють через внутрішні. Гіпотетично можна стверджувати, що такою силою є **універсум потенціалу** української ідеї, **синергія** загальнонаціональних інтересів і світоглядних цінностей, які спроможні склеїти спільноту, зробити її толерантною та стати цією соціально-економічною, культурологічною матрицею, котра акумулюватиме багату мозаїку барв, регіональних специфік різних територіальних просторів України як загальнонаціональний багатогранний ексклюзив.

Розв'язання цих проблем у такому ракурсі чи не вперше уможливить методологічно розглядати регіональне розмаїття як **позитив** в інтеграційній стратегії розвитку нашої країни; водночас допоможе позиціонувати українську національну ідею від Шевченкового "в своїй хаті – своя правда і сила, і воля" до побудови вільної, демократичної України як такої, що, нарешті, позбулась постколоніальних прикметників; рівно ж – намагається підвищити свою суб'єктність та конкурентоспроможність до рівня хоча б двадцятки розвинених держав світу, та не за рахунок втрати **національної ідентичності**. В цьому контексті дедалі стає очевидніше, що за умов глобалізації світу та його ренаціоналізації не сам регіоналізм, а і націоцентрична мотивація, передовсім - духовно-інтелектуальної еліти, можуть допомогти державотворенню і націєстановленню у досягненні основоположних означень своєї самобутності. Для цього потрібен справді народний лідер – наш апостол Правди і Науки. Це підтверджується фактом: якщо Шевченкові вдалося зробити із "тих рабів німих" українців, то чому ж досі зробити з українських гомосовєтикусів єдину спільноту – соборну націю – вкрай важко? Чи не тому, що ніхто перед нею не поставив об'єднуваче Слово, тобто Слово як **національну** ідею титульного етносу, з одного боку; з іншого, – як **цивілізаційну**, що веде до поступу на засадах соціогуманізму в загальнолюдському масштабі. Очевидно, що при цьому надаремне сподіватися на Апостола, коли вибиратимемо з-поміж тих, що не вбачають сенсу в УНІ.

На наш погляд, вирішення цього архіактуального завдання можна надолужити, якщо, по-перше, опрацюємо критерії оцінки лідерів за їхніми ділами та сліпо не зациклюватимемося далі на імплантації до наших умов якоїсь однієї із запозичених концепцій розвитку – ліберальної, консервативної, націоналістичної і т. ін. По-друге, завзято не чубитимемося на антагонізмі, насамперед відомих ліберальної (головна увага - людині, функціонуванню вільної економіки тощо) і націоналістичної (захист прав нації) доктрин розвитку, а опрацюємо нову **соціогуманістичну** парадигму буття, яка ґрунтуватиметься на бінарному та паритетному захисті **і людини, і нації**. Саме на засадах такого **комплексного** підходу до захисту людини і нації, де остання є **природним** навколишнім тлом, комфортно-креативним **середовищем** (простором) для окремого індивідуума, повинно творитися відповідне міжнародне правове опертя

згаданої доктрини. Формування громадянської нації не виключає доктринального розуміння титульної нації як такої, що дала назву державі, а в її етнічному вимірі - найчисельнішої на своїй споконвічній землі. Саме на основі національної **Ідеї** державотворення можна консолідувати український народ, зменшити чи нівелювати ризики та небезпеки федералізації, регіоналізації і декомпозиції (як це провокаційно пророкують російські політологи) України, а також поставити бар'єри розмиванню національної (економічної, культурної, релігійної та ін.) ідентичності українства як носія і продуцента ексклюзиву, втрата якого була б непоправною для світового культурного тезаурусу та цивілізаційного розвитку. Україну можуть врятувати інтелект, патріотизм, мораль і консолідація.

І, нарешті, по-третє, процеси глобалізації (Україна особливо відчуває її зодноріднюючий подвійний вплив: з одного боку, як невідворотний, цивілізаційний; з іншого - постколоніальний, ностальгійно-денаціоналізуючий) слід розглядати паралельно зі світовим явищем **ренаціоналізації** – виникненням нових самостійних держав, розширенням і виникненням нового розмаїття їх просторів, інституцій, ментально-ціннісних полів тощо, а не лише як поділ територій, суб'єктів господарювання та зростанням динаміки економічних, адміністративних трансформацій. Експлуатація відбувається не лише людини людиною, а й нації нацією (націями). На паралелях дій цих світових процесів, вимог і ризиків повинно бути сучасне глобальне мислення і локального творення, об'єднання в одну єдину громадянську націю етнічних, формування національних еліт як генераторів нових знань, як промоторів буди-якого розвитку, починаючи від соціально-економічного до духовно-культурного. Україна повинна шукати механізми свого виживання в системі збереження своєї ідентичності як соборна, суверенна і самодостатня країна, так і в світовій палітрі функціонування розмаїття культур, мов, інформаційних та інших просторів. У цьому режимі треба не лише брати, а й віддавати набуте, ділитися створеним - достатньо конкурентоспроможним порівняно зі світовими стандартами. Ясна річ, що це не тільки проблема пошуку нових ринків, а й підвищення **якості** суб'єктів освітньої, науково-технічної, економічної, екологічної та іншої діяльності, їх мотивації, світогляду та патріотизму всього українського народу в його триєдності: минуле – сучасне – майбутнє. Як свідчать останні урядові дії, – це передовсім світоглядна проблема любові та пам'яті до трагічного минулого свого народу, який тебе найняв на службу, його героїв, вітчизняної історії, адекватна реакція на ставлення до неї сусідів, а відтак – соціально-економічні, культурологічні завдання: збільшення зайнятості населення і оптимізація міграційних процесів підвищення рівня життя, охорони здоров'я, освіти, захисту та збереження його самобутності.

Українська національна ідея: праця подвижників та ошуканство саботажників

Лаконічність притаманна всім національним ідеям народів, що боролися за свою незалежність. Українцям особливо слід пам'ятати, даруйте за повтор, лаконічність національних завдань часів Гарібальді: ми здобули Італію, тепер творимо італійців. Лаконічності, але не в сенсі соціогуманізму, можна повчитися і в сучасному гаслі китайців: різні системи – одна країна. Маємо державу Україну, але чи є єдина нація, політична еліта, українська ідея, чи маємо єдину Помісну церкву – ось доленосні запитання? Оскільки над цими проблемами достатньо не працюємо, тому чинники націєгенезису шукаймо не в штуці мімікрії сучасників, їх публічному марнославстві і спекуляціях, а в історії розвитку УНІ та в наслідуванні самовідданої праці її подвижників.

Визнаємо чи ні такий підхід до УНІ, однак, у загальних рисах об'єднуюча націю правда полягає у тому, що історично процес виникнення, становлення та поширення української ідеї проліг від демократичної Конституції Пилипа Орлика, Кирило-Мефодіївського соціального гасла “Україна без хлопа і пана” через Міхновське усвідомлення України як національної самостійної держави, боротьбу УНР, її злуку з

ЗУНР та визвольно-бойовий клич УПА “здобути або вмерти” за неї до сьогоднішніх пошуків і розробки євроінтеграційної стратегії розвитку нашої країни в системі модерних світових держав та їх життєвих стандартів. Ясна річ, що упродовж цього тривалого періоду на історичний генезис складових УНІ, як і на будь-який генезис інших суспільних напрямних, впливали спадковість і новаторство, еволюційність і революційність, зовнішні і внутрішні фактори, їх суперечності, інтереси і, зрештою, боротьба за них.

Саме до суперечностей та інтересів як чи не найбільших парадоксів реалізації УНІ можна віднести той випадок (який нам не перестають тицяти українофоби), що найкривавіші диктатори, які поневолювали і начисто заперечували державницьку самостійність українців, найбільше, мовляв, спричинилися до об’єднання чи не усіх їх етнічних земель. Забуваючи при цьому об’єднуючі зусилля Данила Галицького, Акт Злуки між УНР і ЗУНР, а, найголовніше, що імперські "інтегратори" насамперед це робили для себе, домовляючись з подібним до себе агресором. Вони захоплювали чужі землі, вважали їх вже своїми, російськими - "нашенськими", де, відтак, з тубільцями можна буде розправитися, утвердити новий порядок чи "русский мир". Чи не під впливом цих нереалізованих загарбницьких помислів сьогодні "братні" неоімперіалісти заважають українцям і саботують втілення в життя сенс їхнього ж Державного Гімну "запануємо й ми, браття, у своїй сторонці" як завдання УНІ: розбудувати **національну** економіку, освіту, культуру, науку, інформаційний простір, створити єдину Помісну Церкву і т. ін.? Чи не через заперечення українськості як ознаки нашої європейськості, а не євразійського ЄСП, саботується вступ нації в ЄС, бажання стати рівноправним членом НАТО, тобто бути вільними серед вільних народів і демократичних країн.

Що більше, нині реалії такі, що саме незалежність та самостійність України стали головною **претензією** деяких сусідів до неї. Водночас, так званий народний політикун Верховної Ради України абсолютно не переймається тривогами України, ба більше: демонструє у ЗМІ духовно-інтелектуальну, морально-психологічну здрибненість, роз’єднаність влади та параліч дій, убогість всенациональних ідей, державотворчих проектів та стратегій розвитку. Спекулюючи соціально-економічними питаннями, спеціально відкидає на маргінес національні, духовно-моральні, світоглядні, безпекові проблеми, тривожні реалії збереження етнічної ідентичності української нації, її мови, культури за умов експансії зросійщеного панрегіоналізму, який зловмисно, перманентно і потужно підживлюється ззовні. Шалені антиукраїнські атаки на справді першого українського Президента, замах на його життя, паплюження напередодні передвиборчої кампанії, яку антинаціональні сили розпочали задовго до її офіційного оголошення, змушують титульну націю задуматися над **доленосним** для неї гамлетівським запитанням: “бути чи не бути?”, що його задавав і задає кожен народ у відповідальні часи вибору свого національного шляху розвитку.

Нині Україна не лише в кризі, а й у тривожній національній **небезпеці** – мовно-інформаційній, духовно-інтелектуальній, енергетичній, економічній, фінансовій, військовій, екологічній, релігійній тощо. Світові сигнали сповіщають про серйозні загрози і виклики нації, а ми адекватно не реагуємо. Далі мовчки спостерігаємо за цирком, влаштованим у ВР, чи за діями колишніх урядових борців за абсолютну владу в країні, а насправді - слухняних заручників диктаторських намагань теперішнього лідера так званої єдиної опозиції(?). Знову мовчки слухаємо заклики до об’єднання, але – "навколо мене" чи "на чолі зі мною", знову на прапорі не національна ідея, а піарне партійне серце червоного кольору. Чому? Найімовірніше, з однієї стратегічної причини: не усвідомлюємо і не можемо уявити масштаби загроз **“точки неповернення”** – невидимої, наче радіація, але надзвичайно підступної для тих, що хочуть повернутися додому, до свого коріння, духовних джерел свого національного відродження.

Що ж це за точка? Етимологія її дефініції походить із сфери авіаційних комунікацій, де вона найбільш наглядно виявляє себе у категоричній та смертельно небезпечній формі. Так, під час польоту пасажирського літака над океаном, екіпаж, використавши половину ресурсу, може ще повернутися назад. Але минувши критичну лінію, літак уже не в стані повернутися додому, він приречений продовжувати рух, заглиблюючись у простір неповернення. Тому при наближенні до пруга цього важливого виміру, диспетчери, які “ведуть” аероплан, обов’язково, по-перше, попереджують про підліт до зони неповернення,

а, по-друге, запитують командира повітряного корабля, чи у нього все гаразд. Пасажири не здогадуються ні про перемовини, ні про перетин знакової для них лінії.

Прихована для суспільного загалу межа неповернення притаманна розвиткові української нації, відродженню її питомої мови, культури, традицій, Помісної церкви, історичної пам'яті, інформаційного простору, ментальності, збереженню тотожності народу і суверенітету держави. Національно-свідомій спільноті вона сигналізує не тільки про можливі тимчасові політичні "відкати", згорання ренесансних процесів, а й про незворотні суспільні явища, які добре відомі, скажімо, ірландцям, що практично втратили свою рідну мову. Рівно ж – небезпека неповернення надихнула євреїв відродити іврит як мову, зачислену радянськими філологами до "мертвих", бо всією нацією – патріотично і згуртовано – усвідомили важливість мовного феномену в стратегії ідеологічного супроводу розбудови національної держави на обітованій землі. Для них ніколи не було сумніву щодо критеріїв вибору провідників руху нації – відродити Ізраїль. Бог та Ізраїль – ця лаконічність для євреїв є святою.

Отже, є приклади та відомі причини як неповернення, так і механізми його уникнення. Концептом "точки неповернення" нині дедалі активніше користуються футурологи у **прогнозах** розвитку людства, забезпечення його **ресурсами** – енергетичними, водними, лісовими, земельними. Процеси неповернення проектується на стан **світової екології**. Він загрожує розвиткові світової цивілізації, якщо людство до 2050 року не зменшить на 80 відсотків шкідливі викиди в атмосферу. На цьому в Італії серйозно наголосив Саміт керівників восьми розвинених країн (2009р.), закликавши об'єднати зусилля усіх народів для розроблення відповідної нової ідеології. Що більше. Саме розуміння загрозливих факторів для поступу людства через нехтування екологією, небезпекою засмічення природи, нерациональним використанням ресурсів, що не відновлюються, з одного боку; об'єднання спільних зусиль для подолання допущених недоліків, з іншого – основа основ майбутньої стратегії порятунку планети Земля. І міжнародна торгівля шкідливими викидами, до чого урядові популісти залучили Україну, – не альтернатива рятівним процесам у планетарному масштабі, особливо в уникненні людством ймовірного колапсу. Екологічна Конституція Землі також не стане панацеєю збереження нашої іншості, якщо **соціогуманістичній** парадигмі комплексного захисту людини і націй не буде надано строгого міжнародного правового та морального імперативу.

У цій глобальній стратегії уникнення точки неповернення Україна **додатково** має свої локальні, але дуже серйозні виклики і загрози. Це, насамперед, об'єднання нації навколо всеукраїнських інтересів, ідей та ідеологій, які можна і слід протиставити більш ніж тривіковим намаганням довести українців через анексію Київської церковної метрополії, голодомори, виселення корінного населення та заселення іншим соціумом, розстріли інтелектуалів тощо до тієї критичної біомаси, що вже не в стані відродити свої духовні та національні цінності, свою етнічну, релігійну чи іншу ідентичність, зрештою, свою **українськість**. Саме під кутом цих зусиль командирів і диспетчерів нашого державного корабля розглядаймо зміст і формат їх передвиборчих програм, месиджі виступів, а ще прискіпливіше – реальність обіцянок, моральність дій, поведінки і т. ін. Тоді Батурич і Чигирин, Крути і Конотоп, Жовті Води і Хуст будуть не зайво витратними заходами, а знаковими віхами на шляху до найважчого звільнення – **окупації пам'яті** – та повернення нашої **свідомості** як народу, що завжди, від Сану до Дону, боровся за свою незалежність та єдність у високій національній Ідеї.

"Я повернусь!" – сказав Василь Стус. Але чи може його ім'я достойно прийняти Донецький нібито національний університет? Чи може українець Лисенко стати ректором донецького вишу? Чи можуть повернутися **борці за волю України**, коли заново ставляться пам'ятники Сталіну? В Україні лише лівині не досліджували рейтинги ймовірних кандидатів у президенти, тільки лівині не критикували Ющенко. Однак немає соціологічних досліджень, яким має бути Президент України, щоб ми повернулися до себе, на свій шлях розвитку – навчитель, пророк, гуманіст, інтелектуал, патріот, гідний наслідування, господарник, строгий головнокомандувач, шанувальник традицій, новатор, популіст-оратор, прагматик, зрештою які його інтелектуально-культурні вартості, ставлення до доміант **єдності** нації, надання їй адекватної ідеологічної, інтеграційної орієнтації. Хіба може таке святе поняття як Великий Голодомор в 1932-33 роках бути розмінною монетою тієї чи іншої партії на угоду тому чи іншому сусідові, коли йдеться про правду у вітчизняній історії? Багато охочих стати капітанами, але ніхто не хоче мити палубу національного корабля для країни, її пасажирів і народу.

Один з колишніх гарантів сказав, що треба проводити політику не проамериканську, не проросійську, а проукраїнську. Як показують проведені нами соціологічні дослідження, пора зрозуміти усім: Президент України має впевнено проводити **українську** політику, захищати суверенітет нації, її інтереси та ідеї ціною навіть власного життя. Бог і Україна – понад усе. І "хай мовчать Америки й Росії", коли ми з нею - Україною говоримо. Всенародна любов до неї, її служіння – духовно-моральний стрижень консолідації. Цей імператив Василя Симоненка – соціогуманістичний, бо син має право наодинці поговорити з мамою. Але далеко від соціогуманізму перенавантаження зовнішньої політики Америки, під час якого вона повертає Україну під вплив Росії заради дружби двох сильних світу цього, скажімо, проти Піднебесної. Ще гірше, коли запитують "Разве русский человек – это не Вселенная?... И Вселенная просветляется нами, с нами, для нас, ведь Вселенная тоже русская, должна быть русской, она нам, и не только нам, нужна русской" – цинічно і шовіністично зазначає А. Дугін у статті "Русские – великий народ – это аксиома" (Цитується за Оксаною Пахльовською. (//День. -2010, 14-15 трав.). Залишаються в єдиному синтезі основні концепції, які формують модерну ідентичність Росії: "Третий Рим - Третий Райх – Третий Інтернаціонал", "Русский мир". Щоб не більше не стати гарматним м'ясом на світовій шахівниці великих, механічно не підсилювати на ній слов'янський елемент, маємо проводити саме українську внутрішню і зовнішню політику. Задля цього ми всі, Президент і національна Ідея, повинні постійно працювати не лише під час агітацій на чергових виборчих кампаніях. Це має стати завданням нації на щодень задля розвитку наступних поколінь, збереження тяглості (спадковості, неперервності) традицій, її історичної пам'яті та збереження Української Державності.

Адже, якщо для будь-яких суспільних об'єднань крайньою **фізичною** (біологічною, соціально-екологічною) точкою гарантії їхнього майбуття є здатність забезпечити своє фізичне існування (простіше – вижити, прогудуватися), то гранична **духовна** точка наявності майбутнього у кожного народу як самобутньої, оригінальної історико-етнічної одиниці і державного суб'єкта світового співтовариства лежить у площині збереження тим чи іншим соціумом основних **ознак нації** (мови, культурних традицій, звичаїв, вітчизняної системи освіти, науки, моральних підвалин, певної суспільної організованості, власної території, свого інформаційного простору, національної свідомості, ментальності і т. ін.), а також її уміння розвиватися завдяки державному адекватному реагуванню на зовнішні виклики, особливо стосовно захисту своєї автентичності в умовах глобалізації, почасти зодноріднюючих, часто жорстких ринкових трансформацій. Якщо Україна матиме половину російськомовних, для української – почнуться незворотні процеси.

Ці патріотично вмотивовані наміри вимагають якісно нового інтелектуально-інформаційного забезпечення націє- і державотворчих процесів, адекватного рівня **свідомості** та використання **факторів**, що її формують: освіти, наукових інституцій, потужних продуцентів нових ідей, думок, знань, впровадження ефективних ноу-хау; врешті-решт, наявності відповідальних і креативних еліт як найактивніших генераторів нововведень, носіїв високого інтелекту, суб'єкту національних почувань, світоглядних позицій і відповідних вольових зусиль, незалежно від регіону їх осілості, етнічного походження, партійності, конфесійності й т. ін. Натомість спостерігаємо важкі потуги зовнішньої інтеграції за умов не завершення внутрішньої консолідації, де панацея регіоналізації – не об'єднуючий чинник, а, навпаки, чи не головна причина федералізації України – її подальшого фрагментування, шматування і дезінтеграції. Використовуючи для регіональної пропаганди гасло "Влада – на місця!", насправді регіонами приховують прагматичну мету – оволодіти також ресурсами, зосередженими в центрі, в західних областях України і за кордоном.

З огляду на це, нова філософія вибору вектора внутрішньої інтеграції України передусім має виходити не з псевдонаукових (часто - суто партійних) спекуляцій навколо регіональних відмінностей, фетишизації "нової" науки регіоніки, районування за прикордонними зв'язками та різними інтеграційними орієнтаціями як джерелами неминучих конфліктів, а керуватися загальнонаціональною стратегією **повернення** до українськості, розуміння інформаційної природи **єдності розмаїття**, вияву його **специфік** як стимуляторів творення нової інформації та знань, що активізують

впровадження суспільних новацій. Причому надання українськості вітчизняному інформаційному та мовно-звуковому просторові – архіважливий виклик.

Українськість, як і національна ідея, **просторово**, за допомогою насамперед **духовного** вектора, філософії серця, а не через регіональну фрагментацію єдиного тіла країни, її федералізацію – мають пронизувати все суспільне життя і передусім створення потужного правового, надійно захищеного законодавством, національного інформаційного простору. Перше і єдине доленосне завдання для Української Державності – покінчити з окупацією інформаційного простору України. Як вважав відомий кінорежисер Юрій Іллєнко, все інше – економіка, культура у всьому розмаїтті: від спорту до науки, політика у всьому своєму маразмі – похідне від інформаційного простору. Яким буде наш інформаційний простір – такою буде і Україна. Хто цього не розуміє – вже програв усе: незалежність, свободу, честь, родину і батьківщину.

На нашу ж думку, **якою буде національна ідея – такою буде Україна!** Існує теза: як, мовляв, веретено денаціоналізації, зросіщення України намотувалося, так воно повинно і розмотуватися. Але за умов зростання невідворотного процесу глобалізаційного зодноріднення та дедалі більшої динаміки русифікації інформаційного простору зовнішніми неореваншистськими силами разом з регіональними малоросами – показують, що Україна немає так багато часу. Є й антитеза: треба діяти енергійно, невідкладно і негайно, як діяли більшовики при створенні державної системи вдобрювання ідей в голови мас, їх зомбування упродовж всього існування імперії зла та "создания" нею "єдиного советского народа", "построения коммунистического общества" і т. інше. Даруйте, але ж комуністи користувалися методологією створення такої системи, яку чітко виклав ще О. Зінов'єв у праці "На пути к совершенству" (Цит. за Ю. Ісаєнком. // "Чорна влада із "чорного золота". Універсум. – 2010, трав.- черв.). "Якщо ви, наприклад, побудуєте на найвищому науковому рівні теорію суспільства і розробите науково обґрунтовану програму його перетворення, ваші ідеї ніколи не оволодіють масами. Ідеї мають відповідати умонастрою і бажанням мас. Повинні бути абсолютно простими і словесно зрозумілими масам без спеціального і тривалого навчання. Повинні створювати ілюзію швидкого задоволення бажань мас... Та навіть ідеї, максимально адекватні масам і ситуації, самі по собі не заповзуть в голови людей. Вони повинні в ці голови вдоблюватися, вдоблюватися методично, за строгими процедурами і правилами, спеціальними людьми, Для цього потрібна організація, яка спеціально займеться цією справою і яка володіє засобами ідейної обробки мас".

То що ж нам потрібно: обробка мас, а відтак — приведення їх до **єдиної біомаси** чи духовно-інтелектуальне забезпечення державо-націєтворчих процесів як запорук збереження розмаїття етнічної, культурної, мовної, релігійної та іншої ідентичності народу, що дав назву державі Україна? Чи маємо плекати **націєцентричність** української нації? Чи, може, нас не стосується, що "знання національної ідеї (йдеться про російську ідею) дозволяє адекватно зрозуміти історію даного народу і держави й ефективно прогнозувати майбутнє. Справедливе є і зворотне – нерозуміння націдеї тієї або іншої країни не дозволяє вибудувати концепцію минулого і унеможливує вибудовування адекватного стратегічного прогнозу. **Відсутність націдеї або її деградація веде до руйнування країни**". (І. Чубайс. Що таке "російська ідея"? // День. 2010, 28-29 трав.). Заперечуючи українську ідею, чи не роблять ті вчені достойники медвежу послугу Україні, ллють воду на колесо федералізації, регіоналізації та іншої "фрагментації"? Так само, як ті епатажні письменники, що вже бачать себе неокласиками, – дуже легко віддають Донбас, Крим. УНІ – це той суспільний клей, пошук і удосконалення складників якого має невпинно вестися, аби адекватно відповідати новим викликам і загрозам нашій Державності в широкому просторово-часовому діапазоні, зробити з нації, – з тієї купи піску, за Франком, – єдиний життєздатний громадянський організм. Влада повинна це розуміти і відповідно діяти.

Сучасні складники української національної ідеї

Актуалізація інформаційно-просторової моделі розбудови національної держави за нових тихонівських потуг її федералізації ставить на порядок денний нагальну потребу: опрацювати систему її ідеологічного забезпечення, яка ґрунтуватиметься на загальноукраїнських інтересах, що акумулюються такими сучасними складовими національної ідеї – **Україна: соборна, українська і гідна людини**. Тобто розбудувати ДІМ нації, її "рідну хату" на **спільних** духовних цінностях, патріотичних почуваннях та кодах українського народу, на традиціях, нормах і правилах, притаманних його спільноті; на інноваційних засадах модернізації національної економіки, її перепрофілювання і реструктуризації відповідно до нових завдань і національних інтересів України. Всі ці моменти мали б бути віддзеркалені в сучасних складових УНІ та введені в програми високих урядовців, розвинуті в їх усних месиджах щодо розвитку країни, її безпеки і викликів. Тоді про них почула б з їхніх вуст вся країна – без позірною лукавства та регіональної кон'юнктури змін, з огляду протиставлення і селекції електорату (Львівщина – Донеччина), без хитринок сказаного на камеру і поза нею. Не випадково у древніх китайців безпека, зокрема Рада безпеки ООН позначається ієрогліфом, що зображає домок, в якому при всіх урядах впевнено сидить жінка. У наших політиків про сегмент УНІ в системі національної безпеки, консолідації нації, тягlosti її розвитку, на жаль, згадується рідко.

У День святкування 18-ої річниці нашої Незалежності Президент України В. Ющенко чи не вперше звернувся саме до української національної ідеї, "бо вона є єдиним ключем до нормального життя всіх українських громадян і всієї Української держави". Альтернативи для неї "не було, немає і ніколи не з'явиться. Все інше неминуче виявить свій похідний і другосортний характер. Наша мета – створення національної держави у новітньому, модерному сенсі", ... "творення єдиної Української нації – сучасного національного, політичного і громадянського організму, що охоплює всіх без винятку громадян України". "Вірую у нашу **соборну здатність** (підкреслено нами. – С.В.) досягати великих цілей".

Коротко зупинимося на кожній із наведених компонент стратегічної державної ідеї в контексті **просторової** концепції повернення нації до своїх духовно-інформаційних витоків та їх захисту. Насамперед принагідно зазначимо, що в порядку розстановки та розгляду складових немає якоїсь пріоритетності, кожна заслуговує на першість. Але розпочинаємо з соборності, позаяк важливий чинник землі, шкода, немає належного пошанування у державницькій свідомості українців. Адже ми не називаємо свою землю обітованою, як це роблять інші народи. Не розуміємо її значення в системі головних ознак нації і держави, спокійно спостерігаючи за долею курдів, які є багатомільйонним народом, однак, не маючи власної землі, досі не спромоглися на свою державу. Логічно, щоб, окрім територіальної прив'язки, УНІ охоплювала етнічну і цивілізаційну компоненти розвитку.

Все це вимагає, щоб **першу** основоположну складову – **соборність України** – розглядати як у географічно-земельній площині, так і з моральних, соціально-психологічних критеріїв **соборної здатності** тих, хто живе у цій площині, творить національне середовище, тобто соборності нації і людини – їх знань, свідомості та низки інших духовно-інтелектуальних, світоглядних цінностей. Тоді на перший план вийде людський фактор – українська людина як **соборна особистість** з її **всеукраїнськими** почуваннями, болями і сподіваннями. Саме на цьому ще свого часу геніально наголосив Іван Франко. У відкритому листі до галицької української молоді він зазначив, що "ми мусимо навчитися чути себе українцями – не галицькими, не буковинськими українцями (від себе додаю – не донецькими чи харківськими), а українцями без офіційних (регіональних – С.В.) кордонів. І це почуття не повинно у нас бути голосною фразою, а мусить вести за собою практичні консеквенції. Ми повинні – всі без виємка – поперед усього пізнати ту свою Україну, всю в її етногеографічних межах, у її теперішнім культурнім стані, познайомитися з її природними засобами та громадськими болячками і засвоїти собі те знання твердо, до тої міри, щоб ми боліли кожним її частковим, локальним болем і радувалися кожним хоч і як дрібним та частковим її успіхом, а головню, щоб ми розуміли всі прояви її життя, щоб почували себе справді практично частиною його". Франкова соборність людини – це біль кожного українця, коли він

бачить приспущений національний Прапор з чорною стрічкою чи то з приводу трагедії на Сквилові, чи загибелі шахтарів Донбасу; це загальнонаціональний протест проти посягань на косу Тузла. Така соборність – це всім бути "за одно" не лише в конфесійному, а і в патріотичному, загальноукраїнському вимірі.

Справжній патріот усієї України, людина думки світового виміру вживає термін "локальний" у масштабах всеукраїнських. У його словах нібито сьогодні звучать поради молодим: думайте глобально, а втілюючи задумане локально, відчувайте його вагу (сене) у відродженні **всенаціонального** простору – національних пріоритетів і регіональних викликів. Геніальне регіональним не буває – через конвергенцію воно стає національним, а відтак – світовим надбанням. У Федеративній Німеччині немає партії Земель, немає іменних партійних блоків, скажімо, блоку ім. Меркель, а є **ідеологічні загальнонаціональні** партії – християнські демократи, соціал-демократи, зелені, ліберали і т. ін. І гасло "Німеччині потрібен вождь" – у минулому, чого не можна стверджувати щодо України, бо вождів її порятунку, їх іменних блоків – не перелічити. У перехідний період розвитку економіки, становлення нації в зміцненні соборності України велику роль відіграють "інтелектуали – церква – профспілки – громадські організації". Проте, як показали п'ять президентські вибори, жодна з цих компонент належно не працює. Натомість регіоналізм заважає оптимальному вибору захисту в системі "одновекторність – багатовекторність", пріоритетів зовнішньої політики країни щодо її позаблокового чи блокового статусу тощо. Хоча зрозуміло, що при виборі європейського вектора інтеграції, однозначно легше не лише захищатися в системі колективної оборони НАТО, а й будувати модель добрих взаємовідносин з рештою країн світу.

Реалії, на жаль такі, що **регіоналізм** в сучасній Україні – це турбота не про її захист, навіть не про розвиток регіонів, удосконалення управління ними з врахуванням регіональних специфік, підвищення ролі місцевого самоуправління, низових органів та рівня загальнонаціонального патріотизму, врешті поліпшення життя простих українців та досягнення благ світового виміру. Це передовсім, шкода, спекуляція вузькими **партійними** преференціями, якими можна, тримаючи людей у непоінформованості, тривожити всіх розколом України та заробляти на цьому якомога більші передвиборні рейтинги і сусідські подачки. А найголовніше, спекулюючи державною мовою, героями, відновленням засобів імперської семіотики, топоніміки, – реваншистський "інтелектуальний" антиукраїнізм дедалі сміливіше використовує важелі недопущення українськості у власний дім. Звідси завдання: якомога довше тримати російський флот у Криму не для безпеки росіян (їм ніхто не загрожує), а як сторожу неповернення українців, грузинів чи інших завойованих; камуфлювати Російську православну Церкву під Українську, аби Україна і далі не мала справді своєї – Соборної, Помісної і Національної.

Та більше: Патріарх Кіріл, візит якого в Україну в 2009 році мав більше політично-церковне, аніж пастирсько-духовне забарвлення, не лише виправдав присутність російських військових баз в Україні, а й "потішив" небогу неньку. Мовляв, ми вже їй дали Помісну Церкву, паче того, хоча "чурек і сакля" не нами вам дані, але і за сонце з вас не беремо (а лише втридорога за газ), однак відправа літургії вашою неканонічною – ересь і великогрішне непослушання всіх. Анафема, вочевидь, загрожує не одному Мазепі. Щоправда все може обійтися, якщо українська влада готова надати Патріарху Кирилу можливість жити в Україні і правити на дві країни. "Якщо Конституція України перешкоджає такій можливості, то я сказав депутатам: може, для патріарха можна зробити виняток". Чи не було це прелюдією закликів депутата Госдуми: створити Україну від Ужгорода до Сахаліна зі столицею в Києві. Якщо є така велика і щира любов до українців, то чи не краще повернути їм анексовану Київську метрополію, а автора справедливої оцінки цієї трагічної події в нашій історії – Патріарха Константинопольського Варфоломея – запросити замість себе - перенести свою постійну резиденцію із Стамбула до Києва?

Російські світські і церковні ідеологи неповернення українства до своїх духовних джерел добре усвідомлюють, що зараз процеси регіоналізації, районування

національного, економічного та інших просторів не можна відлучити від світових процесів глобалізації, євроінтеграції, конвергенції та цивілізаційного поступу, як не можна у знаннєво-інформаційному аспекті відокремити релігію від освіти, диференціацію науки від її інтеграції з освітою, бізнесом, як важко відділити глобалізацію світу від його ренаціоналізації – виникнення нових національних держав і церков. Попри те, якщо ренаціоналізацію (і не тільки в миру) не можна заборонити, то можна спекулювати на процесах духовно-інтелектуального відродження, "очоливши" їх, зробити свої підстави, під час яких кожен корінний народ (а український - особливо, бо його ж таки тривало, по-слов'янськи намагалися асимілювати "старші" брати) піддається подвійним зодноріднюючим впливам: окрім світового цивілізаційного, ще дошкульнішому – залишково-смертельному – постімперському, ностальгічно-великодержавному. І багаторічний саботаж Росією процесів демаркації, делегімітизації державних кордонів України, під'юджувати до аналогічних діянь братніх білорусів – це підтверджують.

Таким чином, запропонований розгляд соборності акцентує її розгляд в просторовому, соціально-психологічному контекстах, на врахування межовості нації як сукупності її знань, волі і трудових зусиль, тобто її самодостатнього інтелектуального капіталу, що базується на власних ресурсах і здобутках. Цей підхід до соборності елімінує: а) хибність теорій щодо України як своєрідного мосту між натовським і есендесівським просторами. Адже на мості не живуть, по ньому їздять, ходять, топчуться; б) множинність бар'єрів, які не сприяють консолідації нації, синергії її сил в розкритті людського та інтелектуальних капіталів, збереженню національної ідентичності титульного народу, підвищенню суб'єктності його внутрішньої та зовнішньої політики; в) нагальну потребу перезавантаження в ставленні Росії до України, найперше, їх антиукраїнських еліт щодо соборності і самостійності України, її суверенного права на вибір власної безпеки. Саме антиукраїнський інтелектуалізм найбільше підточує нині основні ознаки нашої Державності, ґрунтуючись на спільному негативному впливові як **екзогенних** (зовнішніх, залишково-імперських), так і **ендогенних** (внутрішніх, п'ятиколонних) чинників.

Безумовно, що усунення комплексного негативу цих факторів – не проста, насамперед, в ідеологічному і світоглядно-соціогуманістичному сенсі проблема, адже її розв'язання перманентно утруднюється Москвою за допомогою принаймні трьох ідеологем – традиційно фальшивих, зате спільних для царської та радянської імперій,. По-перше, догмою "єдиного державія", за якою української державності, мови, мовляв, не було і нема, а сьогоднішня Незалежність – це тимчасове явище, і взагалі Україні без Росії – не існувати. По-друге, за допомогою так званої теорії "єдиного народу", за якою білоруський, український народи не є самостійними прадавніми націями, а невід'ємні слов'янські частини великого "старшого" (?) брата, його "єдиного и могучого языка", культури і т. ін.. По-третє, завдяки реанімації потужного релігійного важеля, тобто традиційно-православної монопольної бравади "Москва – третій Рим". Москва, у свій час підступно анексувавши Київську метрополію і перетворившись в одержавлену церкву, уможливила нині її Патріарху Кирилові відтворювати фактично стару імперську філософію під новою назвою єдиного "русского мира", який покликаний остаточно поглинути вже ослаблений ним – український мовний, інформаційний, релігійний та інші простори.

Отже, **перевантаження**, окрім стосунків між великими країнами, військово-політичними блоками, потенціалами їх озброєнь, конче потрібне в новому ставленні старих імперських держав до тих відносно молодих, що хочуть відродити і зберегти свою **соборність** на територіальному, людському та духовному рівнях; національну (етнічну, релігійну, мовну тощо) **ідентичність** титульного народу та перспективу його **цивілізаційного** розвитку. Найголовніше, щоб їх державні ідеї не були **антиідеями** до українства, до його національних інтересів і векторів поступу та не заважали нам розуміти найвищий рівень соборності в Шевченковій молитві-проханні: "Обніміться, брати мої!".

З огляду на це, колосального **соціогуманістичного** сенсу в протидії смертельному розмиванню тотожності корінної **нації і людини** набуває **друга** наскрізна складова національної ідеї – **українська Україна** як преференція для народу на тривалий період, а для влади – вічне патріотичне йому служіння заради загального блага і збереження національної ідентичності титульного соціуму. Це робили інші народи. На початку 80-х років ХХ століття наші сусіди запустили національний месидж: зробимо Польщу Польщею. І вони це зробили патріотично, відокремивши політику від економіки. Тому нині їх і найменше торкнулася економічна криза. Наші західні сусіди зробили це без фетишизації регіоналізму і радикалізму, який у нас, судячи з факельних марширувань, провокаційних дій всіляких “братств” і “братанів”, виступів їх висуванців кандидатами на президентський олімп – видаються проектами чужої, неукраїнської держави.

Досвід об’єднаної Європи, побудова в Україні інформаційно відкритого, громадянського і демократичного суспільства вчать, що пора наголошувати не на регіоналізмі та радикалізмі, а на патріотизмі та українськості спільноти, насамперед її молодій генерації. Гуртуймося разом усі в Україні і поза нею суші для розбудови **національної** держави. Передусім – це держава українського народу, титульна нація якого дала їй назву – **Україна!** Усі, хто живе і чесно трудиться на її землі, – українці! Але нехай у своїх символах бачаться їм не монополії на патріотизм, не регіональні мікробулави і світові офшори, а українські комп’ютери, ракети, роботи й колайдери. Добре, коли королева регіональної бензогазоколонки бачить себе Анною – дочкою Київського князя і королевою Франції, але виглядає не по-європейськи, коли на шляху до престолу діє наче більшовик, хоча пострадянський. Очевидно, що тут соціальна і політична психологія така, що легше партійний Збір послушних приурочити – правда, надто прозоро і запопадливо – взяттю Бастилії, але набагато важче утриматися і не провести його в дусі ідеології чу-чхе наперекір любові до поета Есхіла.

Рівно ж – не легко було також іншому партійному лідерові встояти проти щедріших телепоказів його, аніж Патріарха Володимира – з відрядженням Москвою Патріархом Кірілом. Але ж такі передвиборні технології, зовнішні втручання і ставки – це дежавю 2004 року, з одного боку. З іншого, - підтвердження святої народної правди: не копай під ніким яму, бо сам в неї впадеш. Трагічніше інше, коли Прем’єр-міністр копає під Президента, а падає Україна. Сьогодні суперечок між чинними Прем’єр-міністром і Президентом України з приводу "в кого влади більше" – немає; в останнього, видається, достатньо прав, аби швидко осідлати всю вертикаль влади в країні. Але бажано, щоб це сприяло творенню національної і демократичної держави України.

Складову УНІ – українська Україна – для пришвидшення її втілення легко деталізувати, розбити на фактори другого порядку, себто українську мову, культуру, історію розглянути окремо в системі чинників, що об’єднують, а не роз’єднують націю, виключивши із пріоритетів політичної спекуляції, приміром, такий деструктивний лозунг, як "два язика – одна страна". Девіз побудови української України – основа основ системи ідеологічного забезпечення державотворення українського народу, виповнення його євроінтеграційних устремлінь та досягнення національної безпеки України для нас, живих, а, головню - ще ненароджених. Дві мови, чотири православні конфесії, "общая" історія – це від лукавого. Навіть Китай не може демократично впровадити гасло: різні системи – одна країна. Наша культура, мова будуть **врятовані**, якщо матимемо відповідну еліту в різних сферах для творення **української України**.

Цьому нас ще вчив і вчить триптих УНІ від Хвилевого: Дайош інтелігенцію! Геть від Москви! Дайош Європу! На жаль, комуністи весь час спотворено і тенденційно інформували суспільний загал (як це сьогодні вони чинять щодо НАТО) лише про один "огріх" талановитого письменника, цькуванням за який довели його до самогубства. Адже "Геть від Москви!" - це лише одне із складових гасел УНІ – більшовики вирвали зі загального її контексту і зловмисно та дратівливо назвали його - націоналістичним, - буцімто саме за його допомогою письменник хотів українців протиставити братньому сусідові, його культурі, безпеці і т. ін. Але люди вірили фальшивим більшовицьким гаслам на кшталт: "Фабрики і заводи – робітникам! Землю – селянам!". Старі імперські прийоми не канули в Лету, а чатують на УНІ й нині, приміром, загроза Росії - це вступ України в НАТО, а не вигідна колективна її безпека. Вектор УНІ ніколи не виходив і не виходить поза межі поля розвитку тотожності народу, його духовно-інтелектуальних, мовно-культурних засад. Святотатством, неповагою до правди щодо жертв українського народу чи

невіглаством є безвідповідальні заяви українських політиків, які Великий Голодомор 1932-33 років на догоду сусідові не визнають геноцидом на тлі визнання його таким 15-я державами світу.

В активному "окультурюванні" української спільноти власними духовними (європейськими і світовими) демократичними цінностями більш функціональну позицію повинна зайняти нова національна **інтелектуальна еліта**. Сьогодні слід сподіватися не на "дітей війни", а на, за словами О.Забужко, "друге" і "третє" освічене покоління після сталінської Катастрофи (Голодомор, розстріли національної духовно-інтелектуальної еліти). Тобто на нову генерацію після 30 років жахливої сталінщини, що стала суцільною чорною вирвою і апокаліптичною добою України. Майбутнє за поколінням Майдану, в якого є "дихання на довгу дистанцію", а не на короткі віддалі піарних бігунів, нових "временщиков" – здирників, корупціонерів, федералів, популістів порятунку України. І вже аж внуки "дітей Майдану", вирісши за умов демократії та свободи, зможуть, нарешті, забезпечити тяглість передачі традиційної і генерування нової інформації, продукування нових знань для формування духовно-інтелектуального потенціалу нації в сенсі наближення українськості до європейськості. Адже на сталий культурно-інтелектуальний чи будь-який інший розвиток можна розраховувати не після зловмисно-примусового переривання імперією передачі знань, традицій, досвіду від покоління до покоління, а щойно після тривалого, вільного і демократичного функціонування та зв'язку "трьох університетів" (і не лише національних) – батькового, дідового й прадідового. Саме так наш духовний батько геніально визначив націю як триєдину цілісність "мертвих, живих і ненароджених".

Отже, **третій** фундаментальний імператив національної ідеї – **Україна – гідна людини**. Модернізація економіки, інвестиційно-інноваційна, екологічна та інша політика, розбудова соціальної інфраструктури, систем освіти, охорони здоров'я, відпочинку, соціального захисту тощо повинні проводитися в рамках створення гідних людини умов як важливої складової загальнонаціональної ідеї. Розглядатимемо її комплексно – разом з самооцінкою кожного, а не за регіонами: наскільки сучасна українська (а не так звана радянська) людина гідна України, здобуті незалежності і свободи? Лише за такого концепту будемо гідними учасниками розбудови України без пострадянських прикметників, активними партнерами розвитку власної держави, набудемо належного імунітету проти різних українофобій, районування і національного нівелювання; зрештою не питатимемо, що нам дала Незалежність, а що ми зробили для її становлення. Українська еліта, почавши із себе, побачить, нарешті, Україну в собі, а не тільки себе в Україні, позбудеться популізму, корупції, брехні та інших асоціальних явищ і девіантних форм поведінки; зробить справжній, а не декларативний "український прорив" у підвищенні рівня людського розвитку, інтелектуального капіталу, соціальних стандартів і т. ін..

Гідність людини в контексті "сродної" праці Сковороди, сучасного соціального захисту населення, якості його життя, соціальної справедливості тощо – достатньо визначені. Їх формують гідна оплата праці, такі ж умови життя й праці, участь в управлінні, доступ до інформації щодо можливості розвитку, безпеки і захисту здоров'я, гідні права у сфері міжлюдських стосунків, тобто недопущення будь-якої дискримінації за статевою, віковою та іншими ознаками, заборона дитячої праці. Почуття гідної праці охоплює не тільки зайнятих у формальній економіці, а й найманих осіб у неформальних, приватних господарках, інфраструктурах, осіб самозайнятих і надомних працівників.

Зрозуміло, що соціальне забезпечення, розмір оплати за працю залежить від кожного суспільства і, передовсім, рівня його **економічного** розвитку. Україна "не дотягує" до соціальних європейських стандартів. Економічних планів, програм всіх партій, урядів і показників чиновників – ніколи не бракувало. Лише зазначу: блокування трибуни ВР чи її використання для піару – не шлях їх досягнення. Нам для реалізації національної ідеї належить в економічному напрямку чимало розумово і фізично працювати, щоб Україна стала **конкурентоспроможною** всередині і на міжнародній арені і не лише економічно, а щоб добробут підвищувався разом з рівнем культури народу, його духовно-інтелектуальними характеристиками, показниками людського розвитку. Не лише модернізація, а і перепрофілювання, реструктуризація промисловості

мають проводитися для підвищення конкурентоспроможності країни, соціальних стандартів і якості життя людини. В умовах глобалізації цей баланс не можна досягнути ефективністю господарювання поза ширшими соціогуманістичними рамками реалізації УНІ. Тому, власне, не все у нас для цього збалансовано і не лише в економічному, а й в науково-освітньому, морально-духовному та патріотичному аспектах; наскільки ми всі і кожен осібно гідні України, чи не страждаємо тут на дефіцит моралі, самооцінки, національної поваги та профіцит марнославства, українофобії, мімікрії, чвар і гордині? Тут не вперше на передній план виходить кадрова проблема, якість людського чинника. Один із відомих сучасників УНР Микита Шаповал, бачачи як гине республіка й аналізуючи соціально-економічні, духовно-інтелектуальні, національно-патріотичні аспекти занепаду, спересердя занотував лише два слова: "Нема людей". Можна багато дискутувати щодо розмаїття якісних характеристик еліти нації, почавши від зарубіжних вчених Г. Моски, Х. Ортеги-і-Гассета та закінчуючи вітчизняним Д. Донцовим.

Проте, всі вони серед критеріїв духовного, морального, фахового, патріотичного виміру, відповідальності за вибір народу, відданого й чесного йому служіння та інших достоїнств не оминають проблем свободи і відповідальності, в т. ч. захисту не лише людини, а і нації. Не може бути вільною людина, коли – підневільна її нація. На цьому тлі національна ідея формує та концентрує важливі **соціогуманістичні** цінності та мотиви діянь, які пов'язані саме з боротьбою за свободу і **людини, і нації** – їх безпеку, побудову самостійної держави, за суверенітет країни, збереження її етнічної, мовно-культурної, релігійної та іншої ідентичності на своїй землі в межах усіх компонент національного простору. Чи не тому тільки для нас характерне таке словосполучення, як борець за волю України, чи не у нас виникло гасло "Свободу людині!", "Свободу народам!".

З огляду не це, знаковими є слова Папи Римського Івана Павла II, сказані ним під час пастирського візиту в Київ. Зійшовши на українську землю, поцілував її і, виступаючи всюди українською, цей великий соціогуманіст, зокрема, сказав: "Нехай цінності Євангелія, які становлять частину вашої **національної ідентичності** (підкреслено нами. – С.В.), допоможуть вам будувати сучасне й толерантне, відкрите та солідарне суспільство, в якому кожна людина зможе внести свій специфічний вклад в загальне добро, одночасно отримуючи від нього відповідну підтримку для того, щоб у найкращий спосіб розвинути власні дарування". Саме слова "не дайте сильним загубити людину!", які належать нашому мудрому предкові Володимирові Мономаху, Папа відніс до тих, що і "до сьогодні зберігають всю їхню переконливу силу". І визначення сили соціогуманістичного імперативу - перенесення ідеї "сім'ї" (в якій до найслабшого ставляться з найбільшою любов'ю) в міжнародні стосунки - не було кон'юнктурним чи локальним. Цей імператив – глобальний і Понтифік ще 5 жовтня 1995 року, виступаючи з трибуни ООН з нагоди її 50-річчя, переніс його принаймні у третє тисячоліття, в національну і соціальну площину цілих націй і народностей, які прагнуть стати чи вже стали на шлях повернення до своїх духовних витоків. Отже, підвищують **суб'єктність** націй, **субсидіарність** громад і окремих особистостей, де вони не об'єкт чужого впливу, а **рівноправний** суб'єкт дії, що керується власним вибором шляху розвитку, інтеграції та високопродуктивною працею. Це не лише захищає їх вибір, а й закликає до лояльності, що, зрештою, є підставою для творення рівних передумов для досягнення конкурентоспроможності у не завжди гуманному світі. Соціогуманізм обґрунтовує: універсальний моральний імператив – нагальну потребу в гуманізації міжнародних відносин, зокрема у ставленні розвинених країн до тих, що розвиваються, у створенні сильними світу цього блоків впливу, які насправді гальмують ренесанс народів, що відкинули іноземний диктат.

Велика і Мала національна ідея

Проаналізований вище магістральний шлях розвитку України становить **Велику** ідею нації, сценарій її майбуття. Водночас існує **Мала** ідея як складова Великої. У нашому випадку – це особні інтереси і цінності окремих субетносів (молоді, професійних

прошарків тощо), соціальних груп (представників малого і середнього бізнесу, олігархи і т. ін.). Отже, Мала ідея – це поточне, короткострокове, часто - тактичне гасло, потрібне країні, родині, окремій особистості нині й зараз. Це нібито сєчасне завдання, яке акумулює сьгоднішню мету, тактику дій у конкретний період, але не суперечить реалізації стратегії Великої ідеї, наближаючи націю до фундаментальної загальної мети. У такий спосіб Мала ідея через Велику гармонізує стосунки нації, поєднуючи інтереси конкретної людини, і навпаки – через Малу ідею спонукає активних громадян досягнути загальнонаціональну мету, щоб сконсолідуватися як єдиний, а не регіональний народ, що впевнено рухається глобальним шляхом цивілізаційного розвитку. Велика і Мала ідеї поєднані між собою так, як велика і мала Батьківщина, як велика і мала наука. Як у Великій, так в Малій ідеях можна виокремити моменти з подальшими їх подробицями, поділом на рівні, ранги тих чи інших значень, преференцій відповідно до часу, простору, актуальності, масштабності, безпеки тощо. Мала ідея є робочим інструментарієм вирішення тих чи інших складових Великої.

Таким чином, запропонована національна Ідея як інформаційно-просторовий концепт: “Україна – соборна, українська і гідна людини” – це Велика **глобальна доктрина** розвитку всієї спільноти, **ідеологічного** основа її інформаційного забезпечення. У такому **широкому** аспекті вона виокремлює генеральні напрямні геополітичного, макроекономічного, етнокультурного, соціального, екологічного блоків, заодно пріоритети загальноукраїнського масштабу. Водночас у цій генеральній стратегічній доктрині розвитку України маємо вказати ті ресурси, механізми і фактори, зрештою духовно-інтелектуальний когнітаріат як елітоформувальне **ядро** нації, як її провідну верству творення знань світового рівня для **випереджального** поступу та адекватності нації цій високій місії. УНІ має акумулювати не лише етнічні, національні, а й цивілізаційні аспекти поступу. Зараз завойовують не тільки зброєю, а й засобами інтелектуальної власності, за допомогою потужних фінансових впливань, впровадження передових нанотехнологій, інспірування своєї ідеї в інформаційний простір, інженерії людських душ, шустеризації і т. інше. Інтелектуальне антиукраїнство – стає найнебезпечнішою зброєю розмиття національної ідентичності. Це особливо проявляється в намаганні написати "общую" історію, "спільні" підприємства, використати інтелектуальну власність, зросійшити інформаційний простір тощо.

У цьому плані дедалі логічнішим, на наш погляд, бачиться таке тактичне робоче гасло “**Знання, інформація і рух (чин, дія)**”, яке саме і є тим прикладним інструментарієм, тією частиною стратегічної національної ідеї, що спрямовують сьгодні продуцентів лідерської інтелектуальної власності, енергію творчої і наукової молоді на інтенсивне використання нових знань, досягнень науки, інтелектуально-інноваційних чинників створення модерної національної держави, збільшення інвестицій у розвиток людини, її культури; на побудову інформаційного, громадянського й правового суспільства, збереження генофонду українського народу, його високої освіченості, креативності, духовності та моралі, на пізнання навколишнього світу, зменшення його ентропії та небезпек – внутрішніх і зовнішніх. Набуті знання виступають суспільно-інформаційною мембраною, яка не допускає проникнення неправди, вони підвищують імунітет людини проти її денационалізації та дезінтеграції, водночас підвищують середовищеспроможність нації в плані розвитку вітчизняної освіти, науки, культури, підприємництва, екології на шляху досягнення цивілізаційного поступу. Модернізація економіки відбувається на інноваційній, новаторсько-інформаційній основі. Знання – інструментарій реалізації складників Великої ідеї.

Принагідно лише коротко зазначимо, що національна ідея кожного народу є не лише об’єднуючим месиджем, а й унікальним інтелектуальним капіталом, ефективність реалізації якого – маркер життя - духовного і матеріального – усієї спільноти, її авторитету в світі сьгодні, а ще більше – потенціал її майбутнього. Це сенс буття кожної нації – її суспільне “хто Ми” і особисте “хто Я і навіщо”, а в підсумку – це те, що всі маємо робимо разом, аби далі, коли інтегруємося в глобалізований світ, не залишитися в зрайонованому, зоднорідненому просторі такими, що їх Шевченко назвав, – “і ми не ми, і я не я”, адже, нічим не відрізнятимемося від інших. І тут найголовніший висновок: “Я є,

бо є Ми" – цілісна спільнота, яка зберегла відрубність (відмінність) своєї культури, мови, ментальності, обрядів тощо. Є нація як повноцінне, самодостатнє середовище – є національно свідома, цілісна людина. Аби далі не сталося протилежне, маємо чесно собі уяснити, чий візит в 2009 році – після "перевантаження" політики США, від якої українцям не стало легше – цьому сприятиме: віце-президента Байдена чи керівника московської Церкви – давно одержавленої, що і нині не покалася за анексовану Київську метрополію, за допомогу государеві, комуністам більшовицької імперії та її нинішнім реаніматорам – російциту Україну?

Саме слово "анексія" в контексті неповернення та справедливої потреби відновлення історичної істини вжив Патріарх Константинопольський Варфоломей в Києві під час святкування 1020-річчя прийняття Володимиром Великим християнства. Може справді, нарешті, треба повернутися до правди і, як закликав Франко, – твердо сказати: **"Не пора!"** служити нікому, окрім України. І хай при цьому велике національне не заважає дрібному, меркантильному, регіональному. Є скелі, які слід лупати нації тільки разом, аби вирівняти сучасний гостинець для прогресу всього українства. Для цього українська ідея – це той життєвий стрижень, який акумулює як національні, так і цивілізаційні складники поступу. Тут замало бажань – потрібні знання, уміння, воля і сприятливе (внутрішнє і зовнішнє) середовище, щоб ці та інші, потрібні для державотворення та становлення нації, людські якості, – можна було б плекати, виховувати і розвивати. Саме в цьому завданні для нації й кожної людини – на сьогодні і на завтра – стікуються Велика і Мала ідеї. Ми спромоглися на каркас нашої Великої споконвічної ідеї, але що буде завтра, якщо нині не творитимемо добро для наповнення цього несучого каркасу – питання майбуття України.

ДІМ нації в світовому соціогуманістичному контексті

Нині українська національна ідея як багатівікове прагнення народу мати власну державу реалізована. Вона спрацювала в 1991 році від хвилі патріотичних, щирих молитов не одного покоління, від грому передсмертного "Слава Україні!" мільйонів невинно убієнних за неї борців, мучеників і подвижників. Але щоб вона діяла ефективніше у важкій щоденній праці, стала наріжним каменем, цементуючим чинником розбудови національної держави без постколоніальних прикметників на взірць радянська, соціалістична (а не соціальна), новоросійська, регіональна, федеративна); щоб припинити її розмивання антиукраїнськими силами та уберегти від сучасних небезпек і ризиків, потрібен її розгляд у **соціогуманістичному форматі**, який паритетно захищатиме права **і людини, і нації** від свавілля сильних світу цього. Без консолідованих міжнародних гарантій молода Українська Державність вже зіткнулася, а ще більше стикатиметься з низкою викликів та нагальних потреб захисту не лише в економічній, соціальній, екологічній, а і в політичній, духовно-інтелектуальній, ідеологічній, правовій, моральній та світоглядній сферах, в збереженні своєї національної ідентичності.

Це насамперед актуалізує необхідність негайно гармонізувати ліберальну (в центрі – людина) і націоналістичну (акцент на розвиток нації) ідеології та створити на їх основі нову парадигму буття – **соціогуманістичну**, яка комплексно захищатиме від свавілля сильних і людину, і націю як когнітивно необхідне духовно-інтелектуальне, мовно-інформаційне, звукове, водночас **природно-ексклюзивне середовище** (гло, а відтак простір) розвитку людини на її обітованій землі. Життєво необхідно, аби таке середовище не пригнічував простір сильнішого. Адже лише за таких умов українці можуть розмовляти і бути зрозумілими для світу нацією, творити свою, притаманну тільки їм, ментальність. Словом, вільно розвиватися для свого народу і бути цікавою іншим націям, збагачуючи їхню мозаїку культур, безпечно і рівноправно інтегруючись в її міжнародне багатство. Проте соціогуманістичній парадигмі буття постколоніальних (посттоталітарних) держав досі не надано відповідного статусу, а, головне, **міжнародної** юрисдикції світових інституцій. Це гальмує втілення в практику паритетний захист і людини, і нації як актуальний системо-функціональний чинник повернення народів – ослаблених загарбниками – додому, до їхніх духовних праджерел та формування у

нібито своїх країнах середовищеспроможних умов, необхідних для відтворення і розвитку національно-свідомих громадян.

Через те в Україні широко не запрацював реверсний режим у сфері духовно-культурного відродження титульної нації, продовжується окупація її мовно-інформаційного простору, не соціалізований механізми люстрації, натуралізації іммігрантів, реституції духовно-культурних вартостей, каяття за злочини в минулому. Це, своєю чергою, не дає можливості проводити заходи рекультрегіоналізації, тобто рекультивувати у потолочених територіях (регіонах) ті духовно-культурні цінності нації, знищення яких ще не досягнуло критичної точки неповернення. Що більше, відсутність належного міжнародного правового забезпечення соціогуманістичної візії не сприяє внутрішньому об'єднанню національно-патріотичних сил у пострадянських країнах для будівництва національних держав. А, навпаки, стимулює інфільтрацію постімперських проектів, які знекровлюють справді національно-патріотичні сили в боротьбі з різними, часто підставними, засланими націоналістами, комуністами та іншими представниками так званої керованої демократії та інтелектуального антиукраїнізму – палкими прихильниками федералізації, регіоналізації України – під фальшивим приводом захисту буцімто "притеснєнных" росіян. Світ до цих пропагандистсько-ідеологічних прийомів завойовників – й далі байдужий, а, може, не розуміє їх лукавої підступності.

Використання імперією зла ідеології інтернаціоналізму і так званого соцреалізму для денаціоналізації України змушує повернутися до імперативу оптимального поєднання **традицій** та **новацій** як основоположних соціогуманістичних підвалин збереження **тяглості** (спадковості) суспільного розвитку. Серйозні успіхи тут неможливі без усвідомлення насущних потреб подальшої інтелектуалізації гноблених постколоніальних спільнот, що стали на самостійних шлях розвитку, особливо захисту їх питомих мов, інформаційного простору, культури, підвищення якості освіти, науки, пришвидшення творення інтелектуальної власності, впровадження різних вітчизняних та запозичених ноу-хау, – всього того, що творить економіку знань, її вищий уклад, модерну націю. На нелегкому шляху до ідеї консолідації народу доводиться враховувати як національний, спадково-етнічний, так і цивілізаційний, новаторський аспекти поступу, які не завжди сприяють духовно-інформаційним процесам національного відродження.

Для цього в рамках УНІ нами був запропонований механізм активізації суспільного **руху** знань, інформації, тобто використати природну соціанту підвищення **духовно-інформаційної мобільності (ДІМ) нації**, – де "вертикаль" руху закріплює тяглість (консервативність), а "горизонталь" – відображає креативність (інноваційність) розвитку. У першому випадку домінують еволюційні процеси, в другому – революційні; у першому – репродукування, а в другому – продукування нових знань. Історичний досвід свідчить: завжди лідерами стають ті, хто продукує більше нових знань, ідей, де приріст новацій, інформації (**Δ**) вищий. Без активізації та удосконалення форм зазначеної мобільності, які були імперіями перервані, важко увійти на рівноправних і конкурентних засадах у вільний світ шляхом національного, духовно-інтелектуального ренесансу. Адже, саме форми – вертикальна і горизонтальна – духовно-інформаційної мобільності детермінують природну тяглість розвитку соціуму "по-вертикалі" через **безперервність** передавання від покоління до покоління **традиційних** знань, інформації в сфері рідної мови, національної освіти, народних звичаїв, церковних обрядів тощо. Водночас, лише на базі набутої "вертикалі" переважно стимулюється генерування, широка соціалізація **нових** знань, тобто творення інформації "по-горизонталі" (на рівні одного покоління чи особистості) засобами вітчизняної науки, винахідництва, проектно-пошукових інноваційних робіт, патентно-ліцензійної діяльності, подання та впровадження різних ноу-хау.

Звісно, немає нічого більш ефективного в підміні пам'яті нації, імітації тяглості її розвитку, ніж зміна корінної етнічної основи, припинення передавання традиційної інформації з покоління в покоління чи заборона творити рідною мовою нові знання. Власне, цьому сприяли як Валуєвський указ та Емські циркуляри царської імперії, так і зловмисна комуно-більшовицька політика творення "єдиного советского народа", мовою спілкування якого мав стати "єдиний и могучий русский язык", сучасне нехтування в

школі, аспірантурі, в оприлюдненні наукових досягнень знаннями з української мови. Тому в обох випадках і горизонталь, і вертикаль розвитку (людини, нації) повинні спиратися на **соціогуманістичне, одухотворене цивілізаційне підґрунтя** – уможливити (принаймні не заважати) сильним світу сього жити країнам, що розвиваються, в повноцінному національному середовищі. Адже переривання руху інформації, традиційних знань – це прямий шлях до розмивання ознак духовно-культурного життя кожної нації, а відтак – її повна асиміляція та поглинання. Гальмування ж руху інформації в горизонтальному напрямку веде до зменшення творчої активності, новаторства, генерування власного інтелектуального продукту нації, зрештою відставання рівня її вкладу в світову скарбницю знань, а згодом – відкидання на маргінес цивілізаційного прогресу і асиміляцію. У цьому контексті серйозної уваги потребує третій (**по-діагоналі**) вектор розвитку, який як **рівнодійний**, власне, складений з врахуванням сили (дії, чину) двох перших напрямків (вертикального і горизонтального), є індикатором формування комфортних умов для всебічного розвитку народу, тобто **середовищеспроможності** нації як її **соборної здатності** вирватися на передові позиції науково-технічного, економічного, а відтак – цивілізаційного прогресу, зберігши вітчизняний, ексклюзивний доробок багатьох поколінь корінного народу для себе та світової культурної мозаїки.

Розмита національна ідентичність применшує середовищеспроможність народу, яку вже віддавна за кордоном вивчає стосовно екології нова галузь науки – середовищезнавство (інвайронментологія). Адже є показники конкурентоспроможності вітчизняної економіки, її товарів, є індикатори платоспроможності населення, шириться практика вивчення середовища як екологічного чинника. Але Україну чомусь зовсім не турбують суспільні – духовно-інтелектуальні, інформаційно-мовні, релігійні та інші **критерії** середовищеспроможності нації щодо відродження (передавання, виховання, збереження) **автентичних** якостей її співгромадян. Цей інтеграційний індикатор – доленосний для суверенного розвитку народу, адже відображає здатність громади (соціуму) бути **націєтворчим** середовищем (джерелом, тлом, зрештою простором) не лише в економічному, технологічному, екологічному плані, а й в духовно-інтелектуальному, мовно-інформаційному, етнічно-культурному, демографічно-ментальному, політично-патріотичному аспектах відтворення (чи відродження після колоніальної денаціоналізації) людини, її сім'ї, систем освіти, науки, релігії, історичної пам'яті і таке інше, тобто бачити далі, опершись на досягнення гігантів передової вітчизняної та світової думки.

За цих умов "інтелігентні" спокуси деяких урядовців відмовитися від власної історії та перейти на "общую", відійти від української ідеї як об'єднуючого націю стратегічного чинника, лукаві заклики надати пріоритетності не етнічним, а тільки цивілізаційним рушійним силам, не громадянській, а політичній нації – дедалі частіше використовується інтелектуальним антиукраїнством для девальвації національної ідеї. Ми не можемо погодитися з цим хитрим антиукраїнським прийомом та сказати: нас, мовляв, більше не цікавить наша історія (мол, історически так сложилось), тому почнімо з чистого аркуша, об'єднуймося навколо сучасних цивілізаційних факторів, ідей, інновацій, тобто навколо модернізації промисловості, сільського господарства. Мовляв, до чого тут Голодомор як геноцид української нації – піклуймося сьогоднішнім рівнем добробуту, особистим успіхом як мрією кожного. Це було б, по-перше, зрадою подвижників УНІ і невинно убієнних та замордованих голодною смертю; по-друге, цього не можна допуститися насамперед з реальних причин продовження пригнічення української етнічної культури, мови, інформаційного простору подвійним впливом глобалізаційних потоків зодноріднення – постімперським (сусідським) і цивілізаційним (світовим). Зростаючі постімперські впливи ззовні не створюють середовища, потрібного для творчої активності корінної, до того ж найбільшої нації; навпаки, вони дезінтегрують Україну, яка може **стало** розвиватися як суверенна держава лише у випадку **комплексного та соціогуманістичного** врахування своїх вітчизняних і позитивних цивілізаційних тенденцій, в т.ч. й сусідських, якщо останні такими є та не нівелюють нашу іншість. Адже, саме, на жаль, через неоімперські мотиви діянь наших сусідів ми – в

точці біфуркації, коли маятник чинників може хитнутися в будь-який бік: національного і духовного відродження України або її дальшого зросійщення та неповернення додому. Створена ситуація, коли мертві хапають за руки живих.

Імперське переривання тяглості розвитку, окупація пам'яті народу, руйнація геном (наголос на "о") живих створінь негативно впливають не тільки на спілкування людини з навколишньою природою в системі **сталого** розвитку, тобто збереження та передачі наступним поколінням успадкованого, а й на здатність нації бути в **авангарді** нових науково-технічних здобутків, спроможності продукувати модерні інформаційні технології, вітчизняні програми для потужних комп'ютерів, формувати нові прояви ментальної і креативної суспільно-корисної поведінки. Зрештою, набути стану, за якого вільним українцям в наступних поколіннях можна буде позбутися постімперського синдрому, успадкованих почувань меншовартості та прогинання перед "старшим" нібито братом, покінчити з повсюдним вихованням в стані непереборного аутсайдерства. Водночас, УНІ не може жити "в борг" її подвижників, а має стати сучасною дорожньою картою суспільного руху за суверенне майбутнє в усіх сегментах державного життя на шляху до цивілізаційного розвитку. Українська ідея – це основа і каркас створення глобального проекту відродження та розвитку питомої мови титульної нації, її етнічної культури, інформаційного простору, екології, бізнес-середовищ, інноваційної діяльності, національної безпеки, соціального захисту, охорони здоров'я і т. інше.

Сім'я, початкова школа, освіта повинні сприяти підвищенню середовищеспроможності нації у різних напрямках – економічному, мовно-інформаційному, духовно-інтелектуальному, екологічному, дотримання здорового способу життя і в не останню чергу – освітньо-патріотичному, націєтворчому. До запропонованого словосполучення "середовищеспроможність нації" маємо ставитися серйозно, адекватно і з належним розумінням, аби не стати меншиною на "своїй, нібито не чужій землі". Цей індикатор є тим фундаментом і наскрізним елементом, який формує, з одного боку, опірні (імуногенні) **особистісні якості** індивідуума; з іншого, – соборну **ідентичність** нації як суверена майбуття України, активного її суб'єкта, а не об'єкта чужого тотального впливу. Хто володітиме словом, новими знаннями, інформацією, ефективніше їх генеруватиме, креативно використовуючи інтелект для добра людей, той матиме більше умінь раціонально керувати і собою, і розвивати свою Батьківщину. Ще Сократ навчав: хто володіє словом, той володіє світом. Ми не прагнемо оволодіти світом, що більше – зробити його українським. Але нам треба бути пильними, аби впоратися з накриттям нас новим чорнобильським туманом "руського мира", інтелектуальним антиукраїнізмом, згустком постімперських ідей "декомпозиції", регіоналізації нашої соборності. Українська ідея, увібравши модерні світові досягнення науки, техніки, економіки знань, людського цивілізаційного розвитку, не повинна ігнорувати широту національних проблем. Наше завдання нині – не дати розмити основоположні ознаки нації, які визначають і чимдалі сильніше визначатимуть її як самодостатнє середовище для цивілізаційного розвитку наступних поколінь українців, для збереження їхньої етнічної, релігійної та іншої ідентичності у вільному, демократичному світі. Креативне поєднання національного і цивілізаційного на соціогуманістичних засадах – ось **генеральна стратегічна** напрямна українського шляху в майбутнє.

У контексті української національної ідеї рушійні сили природної соціанти ДІМ нації сприятимуть єдності поколінь, їх синергії, тобто динаміці поширення (соціалізації) досвіду, знань старших, з одного боку; з іншого – активізують енергію, креатив молодих, їх амбіційність. А назагал: консолідують соціум в духовно-культурній системі координат передавання і творення інформації як **суспільного блага**, інтелектуального продукту; заодно – підвищують середовищеспроможність спільноти в конкретних напрямках діяльності, починаючи від національної освіти, науки, економіки, охорони здоров'я, інформаційного простору, соціальної політики, творення єдиної Помісна церква до спорудження спортивних баз активного відпочинку, розширення транспортної інфраструктури, зон зеленого туризму і т. інше. Якщо ДІМ нації – це не випадкова метафора, а природне відображення фундаментальних інформаційних процесів і явищ, які спостерігаємо під час розбудови "рідної хати", тобто своєї національної держави –

української України, то ці явища повинні бути присутні як у формах нагромадження та передавання інформації по вертикалі і горизонталі, так і їхня специфіка має позначатися на Великій та Малій національній ідеї.

Справді, це підтверджується інформаційною специфікою основ зв'язку і позиціонування цих ідей. У цьому плані Велика ідея – це не лише каркас стратегії, який більше формується традиційно-усталеним нагромадженням і передаванням інформації по вертикалі, але при цьому й сама інформація характеризується жорсткістю і певним консерватизмом. Адже вона віддзеркалює довготривалий період життя нації, акумульований нею упродовж великого періоду оригінальний, притаманний тільки їй, історичний досвід, необхідний для збереження національної ідентичності та досягнення поставленої мети сьогодні, а ще більше – в майбутньому. Мала ж ідея більше гнучка, переважно живиться оперативною інформацією, потрібною спільноті для виконання поточних тактичних дій, їх адаптації до нових умов і викликів, пов'язаних із підсилення глобалізаційних чи інших форс-мажорних впливів. Водночас, якщо ці впливи достатньо довго тривають в часі та просторі, то Мала ідея може також служити робочим інструментарієм для довгострокових планів розвитку нації та становити стратегічний сегмент УНІ. Отже, УНІ потрібна не лише політикам, а й вченим, освітянам, новаторам, усьому соціуму для пришвидшення духовно-інформаційної мобільності людини і спільноти як складної соціанти в сфері збереження культурних традицій, впровадження новацій, підвищення ефективності соціального управління, рівня знань, піднесення людського розвитку та зниження ентропії навколишнього середовища.

У дискурсі "духовно-інформаційна мобільність" слово "духовна" нами не пов'язано виключно з релігійною чи церковною природою. Воно передовсім віддзеркалює творчу силу інтелекту як випереджальної реакції людини (нації) на створення нових знань для гуманного вирішення потреб сьогодення і майбуття. Передовсім духовність пов'язана з інтелектуалізацією, елітаризацією і гуманізацією спільноти щодо спроможності, по-перше, генерувати нові знання; по-друге, їх передавати наступним поколінням, широко соціалізувати, що більше: приростити досвід минулого як здобуток (ресурс) людського капіталу, який в разі його розкриття може стати потенціалом сучасників у ділах їх добрих. Проте креатин людини не завжди скерований на творення тільки добра. Шкода, але добро і зло йдуть поруч, і їх творить інтелект – одного і того ж складу сірі мозкові клітини завойовника-асимілятора і повстанця. Фюрер, вождь всіх народів, сучасний засланий лідер креативно продукували не лише інформацію, а й дезінформацію, яка не сприяла правді, розвитку: національному, сталому чи ноосферному. Коли йдеться про ДІМ нації чи людини, то головне, на наш погляд, - інформаційний (духовний, ідеальний) та матеріальний процеси **генерування** нових і **передавання** нагромаджених знань, досвіду саме задля "роблення добра". У наших текстах йдеться про **сповнений духом** (одухотворений) саме для цього інтелект, людський капітал, тобто ми виділяємо духовно-інформаційну мобільність, духовно-інтелектуальний ресурс, потенціал і т. інше. Така мобільність, такий потенціал в системі УНІ не зводяться лише до модернізації економіки, що більше, яка не є гідною людини, не нищить її національну тотожність. Інтелект має бути добродійним, сповнений духом **служіння** народу, а не **обслуговування** його асиміляторів

Таким чином, розглядаючи етнічно-лінгвістичний, цивілізаційний і соціогуманітичний аспекти УНІ, слід визнати, що духовно-інформаційна мобільність нації комплексно – інтелектуально, духовно і морально – пов'язує такі важливі для життя вимоги, як забезпечення **тяглості** (спадковості) та **українськості** розвитку за допомогою перманентного функціонування національних інститутів та інституцій (сім'я, садочок, школа, ВНЗ, виробництво, бізнес, ЗМІ, банки, церква, армія та ін.), адаптації соціуму до динаміки суспільних трансформацій, темпів творення нових знань, масштабів інноваційних, інтеграційних, транснаціональних і глобалізаційних процесів. Водночас, ДІМ нації форматує інший логічний, не менш важливий висновок: необхідність підтримки **оптимальності** пропорцій впровадження, свого, традиційного і адаптованого, запозиченого, тобто забезпечує природний баланс національного консерватизму і новаторства, а складання їх векторів "по-діагоналі" становитиме середовищеспроможність нації у цілому.

Практично це означає, що проведення Україною розумної внутрішньої та зовнішньої сталої (а не хитання в різні боки) політики з огляду основоположних засад застосування механізму ДІМ нації має і повинна гармонійно поєднуватися зі сусідніми пан'європейськими архітектурними ансамблями, навіть користати з спільних комунікацій та колективних систем захисту. Однак, інтер'єр "дому" – це обов'язковий

український **ексклюзив**, який має автентичне наповнення, береже, культивує і рекультивує національні цінності, скарби, культурні традиції та соціальні інституції, аби відновити історичну пам'ять народу та звільнити його свідомість від неправдивих чужих нашарувань. Словом, "і свого не цуратись, і чужому навчатись" – **альтернативи** немає, якщо хочемо зберегти тотожність нації, віднайти український шлях поступу, об'єднати на основі демократичних цінностей народ, реалізувати його споконвічну державотворчу ідею та євроінтеграційну стратегію розвитку, довівши, нарешті, історичну істину – Україна природно і потенційно **європейська**, а не **євразійська** держава. Шкідливий поділ України на Західну і Східну (чи навпаки) припиниться з усвідомленням українськості як органічної складової європейськості, з прозрінням українців щодо вигідності вступу в НАТО, ЄС, а європейців – зі зникненням підсвідомого (чи несвідомого) поділу ними Європи на Західну і Східну та їх зрозумінням небезпек російських ведмедів, азійських тигрів та драконів. Як би без України африканські слони не витолочили ексклюзив Європи – тривало "глухої", на жаль, до потреб України. Це можливе за умов, що Україна, її державні лідери – без оглядки на їх партійну приналежність – твердо пам'ятатимуть: немає розвитку без консолідації бачення його векторів, припинення хаосу у визначенні національних інтересів залежно від регіональної дислокації "своєї" партії, її віддаленості од сусіда.

І, насамкінець, суспільству, передовсім українській національній еліті як інтелектуальному ядру нації, потрібно, **перезавантажившись**, чітко артикулювати саме на широкій соціалізації вектора **випереджального** руху інноваційного розвитку України, підвищенні якості освіти, науки, культури, на **сповненого духом** інтелекті, знаннях (інформації), а не на пафосі партійних ідей і емоційних заклинань, що можуть бути (пригадаймо недавнє минуле) злочинними, людиноненависницькими. Не забуваймо, до чого призвів беззастережний натиск гасел нацистів "ідея і рух" чи ідеологем більшовицьких циніків як буцімто сили "ідей, которые овладевают массами". І там, і там – це не було потребою народу. А знання чи то "в собі", чи уречевлені в матеріальних (паперових, електронних, цифрових) носіях і введені в суспільний обіг, що стали таким чином інформацією, відображають об'єктивну реальність, вічні потреби людини у пізнанні навколишнього світу, зменшення його ентропійності (невизначеності), тобто використовуються на **благо** нації і людства, цивілізаційного поступу назагал. Інтелект, знання, інформація мають стати духовним ресурсом соціального розвитку України, поборовши асиміляційне неформальне гасло: "народ без національної еліти, а еліта – без української мови" колишніх імперій як антиукраїнську ідею. Суспільний рух в пріоритетних напрямках розвитку "на випередження" має мотивуватися соціогуманітарною метою: стати, нарешті, рівним серед рівних державним народом, що намагається, як мінімум, не піддатися на невігідні для себе взаємини з іншими геополітичними партнерами.

У цьому сенсі вирізняємо певне новаторське навантаження терміну "соціогуманістичний" порівняно з широкоживаним поняттям "гуманітарний". Соціогуманістичний не зводиться до одноразової гуманітарної **матеріальної** допомоги, пов'язаної з різними природними катаклізмами (землетруси, паводки і т. ін.) чи з нерациональною діяльністю людини (біженці воєнних конфліктів, різні екологічні катастрофи). Йдеться про сталий захист духовних і матеріальних цінностей титульних, корінних націй та народностей, їх традицій, мов, культур від зодноріднення не тільки невідворотними глобалізаційними впливами, а, головню, асиміляційними діями неоколоніалістів за допомогою освоєння інформаційних, освітніх, наукових, економічних та інших просторів. На жаль, в Україні заважає цьому широко поширене явище, яке нами було названо інтелектуальним антиукраїнізмом – зберегти імперську семіотику, намагання ввести дві державні мови, написати "общую" історію, демонструвати фільми, особливо – дитячі, без перекладу українською, показово виступати у ВР російською, страшилки федералізацією України і т. ін. Найстрашніше те, що це роблять надто респектабельні "доброжелатели" від гуманітарної сфери держави, креативно, нібито дуже науково і по-демократичному, але, найголовніше, не духовно і не з любов'ю до збереження автентичності українців, а, значить – не соціогуманістично; навпаки, з далеким прицілом її остаточного розмиття і знищення. З позицій соціогуманізму і Європейської хартії регіональних мов, російську мову в Україні аж ніяк не можна зараховувати до регіональних, бо вона, по-перше, має державний ареал свого розвитку в Росії; по-друге, їй і в Україні нічого не загрожує, навпаки, вона далі по-імперському пригнічує українську та інші справді регіональні – гагаузьку, мову кримчаків і т. ін. Саме українська скоро вимагатиме захисту.

У нашому розумінні дискурс соціогуманістичний віддзеркалює **бінарну** парадигмальність, сутність якої полягає в паритетному підході до гармонізації прав та захисту і людини, і нації в якнайширшому інформаційно-мовному, світоглядному, національно-патріотичному, державотворчому, врешті, геополітичному, геостратегічному контекстах, а також з світових потреб якнайшвидшого надання цій бінарності статусу морально-правового імперативу **міжнародної** юрисдикції. Лише за такого комплексного підходу можна дотриматися універсальності принципу взаємодії стратегічно жорсткого інформаційно-мовного, культурно-етнічного **каркасу** кожної нації (народності) з гнучким, мобільним і щоденним його **поповненням** цивілізаційними досягненнями без ущербу їхньої автентичності. Словом, консолідувати українську націю можна на основі етнічного і цивілізаційного, традиційного та інноваційного, власного і запозиченого. І це можливе в контексті запропонованої нової соціогуманістичної парадигми буття.

Отже, УНІ акцентує увагу саме на духовно-інтелектуальному потенціалі нації в соціогуманістичних, геополітичних, інтеграційних і цивілізаційних рамках, на фахових, моральних, патріотичних та інших **якісних** характеристиках національних **еліт** як основних носіїв і продуцентів людського капіталу, на потужних джерелах його поповнення, зокрема – на освіті, науці, культурі, нових інформаційних, а не відсталих сировинних технологіях, на випереджальній науково-технічній діяльності, творенні лідерської інтелектуальної власності, на комфортності для цього умов. Вибір між розвиненою, демократичною Європою і сировинною Євразією перманентно продовжується, і не лише під час виборчої кампанії. Для нації, що живе на "межі" європейського економічного і євразійського просторів, католицького і православного культурного світу, різних військових блоків, дух референдуму 1 грудня 1991 року – вічний супутник, важкий, як саме життя, але ж й життєво потрібен як щоденна дорожня карта в духовно-інтелектуальному, ідеологічному напрямку розвитку. Тому сучасникам, аби не поповнити ряди аутсайдерів світового прогресу, слід постійно працювати і вибирати так, щоб бути гідними не тільки інноваційних діянь подвижників національної ідеї, що відійшли від нас, а й побороти корупцію, злочинство, мімікрію та підступне зрадництво живих. Не зрадьмо УНІ, людей, які на неї сьогодні щиро працюють, а Україна і нащадки не зрадять нас. Це особливо вагомо усвідомити в час творення держави для ще недостатньо сконсолідованої нації та об'єднання нації у державі, яка щойно розбудовується, за умов, погодьмося, далеких від соціогуманістичних.

Успіх тут залежатиме від того, наскільки єдина Україна буде для всіх спільною **Батьківщиною**, а національна ідея – **орієнтиром** нашого (і не тільки нашого) соціогуманістичного поступу; політична еліта інтегрується і любить Україну без її поділу навпіл, на окремі удільні регіони, не займатиметься сортуванням народу та суєтою федеративної сутіні. У цьому контексті, даруйте, дозволю собі звернути увагу на слова із моєї статті "Українська національна ідея і вибори президента", надрукованої в "Львівській газеті" ще 24 червня 2004 року. Сьогодні знаємо, що ці вибори завершилися Майданом як унікальним явищем на шляху становлення української громадянської нації і захисту свободи її вибору. Шкода, але ми не використали його потенціал для консолідації нації.

Однак, коли я писав статтю, спостерігаючи, як велась тоді урядова агітація за Януковича, підтримка його Росією, водночас відбувався остракізм Ющенко, – то, звісно, не міг передбачити Помаранчеву революцію, грандіозність та унікальність вибух народу за свободу вибору і відстоювання своїх прав. Мене турбували тодішній розкол моєї країни по лінії підтримки УНІ і питання: чи соціалізує новообраний Президент України ідею де Голля: "Я Президент всієї Франції, і тієї її частини, що голосувала проти мене!". Тоді я тільки шкодував, що й далі наші політичної еліти публічно розкривають для електорату "лише одне крило УНІ, а не два, без яких їй (ідеї) та Україні загалом не досягнути висоти ні Тарасової гори, ні Брюссельських офісів. На одному крилі можна хіба що залишитися в "зоні інтересів і завдань" Росії, але не власних національних. А таке сателітне становище свідчить про одне: в ті слова, які поставлені коло нас "на

сторожі", ми як слід ще не умислилися. Навіть більше: чомусь регіонально розробляємо лише одну легеню, а не прагнемо в усіх регіонах дихати вільно та на повні груди".

Часи змінилися: Ющенко знову змінив Янукович, але останній ще не став Президентом усієї країни. Досягнення абсолюту влади ще не визначає автоматом лідера нації. Над її консолідацією треба ще довго і віддано працювати. Тимошенко, замість того, щоб змиритися з поразкою і в опозиції згуртувати націю, далі організовує різні провокації проти третього Президента України, навіть не дає йому спокою після виходу з прокуратури, де він черговий раз свідчив (?) про своє отруєння. Про якусь мораль "газової принцеси", її зловісну роль в сучасній історії України, як зазначає "Україна молода" (Юліна провокація, 25 січня), говорити не доводиться. "Прикріше те, що нашому суспільству доведеться ще довго очищатися від того дурману, яким вона запудрила мізки людей (вміло наповнила їх легені, кров – С,В.), спаскудила ідеї "помаранчевого" Майдану, українську демократію, українську справу". Стоячи на Майдані біля Ющенко, вона бачила і чула не Україну, а себе. З цих причин депутати її фракції у ВР заблокували виступ Президента з щорічним зверненням до народу; з ненависті до лідера нації, що збудив її історичну пам'ять, демократизував країну, влаштувала з Прем'єром Росії хіхікання, замість обуритися зневагою Президента України Ющенко перед телекамерами. На жаль, і далі за маніакальною жадобою влади, партійною здібністю, безкінечним піаром, одних; за регіоналізмом, тенетами і пихатістю політико-патріаршої доктрини "руського мира", суєтою її малоросійських служок, інших, – не пам'ятаємо застережень Стуса із гулагівської зони тоталітаризму стосовно найголовнішого – екзистенції України та її цивілізаційного розвитку:

"Всі ми прийдем на той
світ до тебе –
Тільки Україна хай не йде!"

Хай йде до себе, повертається додому з непроминальними власними і запозиченими вартостями, їх вічно примножує та на добро віддає людям! Нелегка дорога навіть додому, до першоджерел, до національної ідеї, але в їх освоєнні – життя уярмленого народу, його майбуття у вільному соціогуманістичному світі. Твердо запам'ятаймо одне: УНІ – це не лише модернізація, перепрофілювання чи деверсифікація промисловості на інноваційній технологічній основі, а й українська мова, культура, освіта, наука, національна економіка та інші духовні і матеріальні сфери життя; це українізм і українськість як наріжний камінь самозбереження нації; це її моральні, духовно-інтелектуальні, національно-патріотичні, ідеологічні сутності, без яких в неї не було належного минулого, немає гідного сьогодення і не буде європейського майбутнього. Дедалі стає очевидніше, що в українській спільноті без чітко визначених ідеологічних, духовно-моральних орієнтирів, без соціогуманістичної складової сталого розвитку – життя нації стає проблемою її спроможності зберегти власне середовище, а відтак – вітчизняний інформаційний простір, перетворити їх в чинники консолідації соціуму як соборної цілісності.

Не згуртувавшись, даремне прагнути до Європи, сподіватись досягнути її стандартів життя, важко визначити державну стратегію розвитку, зрозуміти лібералізм і консерватизм, соціал-демократію і інвайронменталізм, націоналізм і комуністичну ідеологію. Саме моноідеологізм останньої породив відразу не тільки до самого поняття "ідеологічне забезпечення", а й до філософії духовно-інтелектуального супроводу державотворення і становлення нації та перші необачні заяви перших президентів України щодо державотворчої спроможності УНІ. Для когось, може, такі категорії, як: національна ідея, регіональні чи доцентрові орієнтації влади, соборність чи федералізація країни, президентсько-парламентська чи парламентсько-президентська форми державного управління, центризм нації – не мають вельми великого значення. Для українців ж – це дуже чутливі комплексні проблеми збереження їх державності, національної ідентичності, відродження пригніченої мови, духовно-культурних цінностей, традиційної ментальності корінного народу, які реально можуть бути розв'язані в рамках **нової соціогуманістичної парадигми буття**, що забезпечить на міжнародному правовому рівні паритетний захист і людини, і нації як у процесі

внутрішньої **соборнізації** та суспільно-інноваційної **модернізації**, так і зовнішньої **інтеграції** України в цивілізований світ на рівних партнерських засадах. Каяття за спричинене зло гнобленому народові, щире усвідомлення морально-духовної потреби попросити в нього прощення і тверде рішення ставитися як до рівного, не порушуючи його суверенності, – основа соціогуманістичного розбудови світової картини майбутніх міжнародних взаємовідносин. Поза такою картиною світу Україні буде вкрай важко утвердити свою національну ідею.

Однак, не на писемістичній ноті хочу завершити цей текст титульної доповіді, що обговорюватиметься на одноіменному круглому столі, проведення якого присвячено славній ювілейній даті – 20-річчю нашої Незалежності.. Нас ніхто не вчив керувати Незалежною Державою – Україна, ми усі ще багато не знаємо, саме з цих причин наші діяння часто-густо – не правильні, а виступи, статті – не адекватні і дещо емоційні. Але сподіваймося, принаймні, я щиро вірю, що все-таки через саме відкриті та чесні діалоги, національні круглі й не дуже столи, але щирі і патріотичні діалоги, можна якнайшвидше виправити ці хиби і навіть надолужити згаяне. Пригадую, коли львів'яни цілими сім'ями їхали в Київ, щоб підтримати народний здвиг на Майдані, перед харків'янами виступив Кушнар'єв з сердитим монологом: "Не будет в Харькове ни львовской, ни донецкой власти, а будет – харьковская власть!". Не знав небіжчик, щоб Україна була Україною, то повсюдно на нашій землі влада, по-перше, має бути українською. По-друге, що львівська влада (якщо вона насправді є з такими агресивними претензіями), вочевидь, як показав час, не була йому загрозою...І, нарешті, по-третє, якби була влада справді українською, то чи не працювали б далі і львів'янин Гонгадзе, а відтак – не зник би й харківський журналіст Климентьев?

Прикро визнати, що все-таки у дечому має рацію харків'янин Четов, коли він чи не щодня під куполом ВР несамовито кричить: "всех вас у Верховну Раду привёл Ющенко, а вы его предали!". Справді, "всьо прапало", однак, нині важливо зрозуміти усім, що все пропало саме через популізм і показово-артистичну любов до України авторки цього розпачливого вигуку. І дивовижне "недбальство" операторів, котрі спричинили зникнення на моніторі суфлера ще одного програмованого самопіару, та показ по телебаченню реакції на нього Тимошенко – лідера, що, за висловом відомої письменниці О. Забужко, акумулює Сталіна, Троцького, Гітлера у одній особі та в одній спідниці – чи це не знак спільноті, посланий їй в особливий спосіб, аби вона задумалася? Адже покарано не Ющенка. Справжнє нещастя в більшому. Тимошенко покарала нас, українців. Україна не тільки втратила національного Президента, який вперше спробував повернути українців на свій власний шлях розвитку, відродити національну пам'ять народу, що упродовж віків був упосліджений. Втратили всі. Харків'яни замість обіцяної своєї мають іншу регіональну владу, водночас українці дістали неочікувані міждержавні Харківські угоди – особистісні домовленості двох керівників, які можуть доленосно змінити вектор міжнародних взаємин України, призвести до втрати її суверенності, а відтак національної ідентичності корінного народу та української мови. Воістину, не кажи гоп не тільки доти, поки не перескочиш, а й, подивившись, в що ти вскочив! Пильно дивімося не тільки на передні, а і на задні колеса, бо віз у нас всіх – один! І це правда, бо немає іншої України, немає другого Дніпра!

Це не пафос, після якого, як завше, ставлять крапку, що більше – знак оклику. Це можна було б повторити і зараз, якби Україна страждала від дефіциту не тільки і не стільки вербального пафосу, скільки від реальних потоків зловмисного багатослів'я і недобрих діянь. Погодьтеся, що не добре, живучи в Україні, чи не щорічно випускати тут монографію, щомісячно з'являтися на шпальтах газети "Сегодня", на телеканалі "Інтер", а тепер вже на першому національному в Шустера, водночас ображати нашого Пророка, називати його вурдалакою. Ганебно, коли навмисно поширювати через російськомовні ЗМІ в Україні хворобливі підрахунки "українського самашедшого": скільки поет, засуджений російським царатом за рідне слово свого народу, користувався мовою тюремщика, чия мова (тюремщика чи ув'язненого) була першою, плести інші нісенітниці. Більшовикам не вдалося зробити з Шевченка борця за світову пролетарську революцію, сьогоднішні ж яничари на замовлення своїх вихователів через приватні мас-

медіа олігархів і купленими ними журналістами намагаються використати ім'я поета для дезінтеграції України, девальвувати як духовного батька нації.

Звісно, ми, українці, не мусульмани, що засуджують на смертельну кару за тексти, малюнки, що нібито ображають їхнього пророка. Ми й не юдеї. Однак, і з огляду християнства аморально Прем'єр-міністру України нести квіти до пам'ятників Шевченкові, артистично йому поклонятися і манікюрним кігтикком показово поправляти стрічки у покладеному вінку в час, коли вся Україна на Майдані Незалежності разом зі своїм Президентом святкує – 24 серпня. Саме ця міська, з цифровим мисленням ТигрЮля, портрети якої на висоту чотирьох поверхів затуляли у час виборів не один львівський будинок, а вона поїдом зжирала буцімто заздрісника Президента-селяка, у якого куплені технологи віднайшли і розіграли в найнятих ЗМІ вельми тяжкий "ганч" – любов до дітей, бджіл і українських старожитностей. Великі майстри наші письменники, журналісти вишукувати контрастні модерні порівняння для внутрішнього вжитку посполитими. Шкода, що вони при цьому забули: коли через масштабність образ свята святих народу їх спонсори намагаються вип'ятити себе, то це свідчить або про ступень хворобливості тих, хто ображає народ, або про той стан, до якого можна довести націю через політичні ток-шоу, т. зв. "шустерізацію", коли вона вже не ображається.

Отже, не стільки йдеться про ідеологічний дизайн в системі економічного вибору теорії (ліберальної, консервативної, інноваційної, націоналістичної чи будь-якої іншої, навіть вельми модерної) базового розвитку української спільноти. Мова навіть не про те, чи будуть перевагами цієї спільноти нанотехнології, високий рівень освіти, науки, туризму, чи далі орієнтуватимуться на країни з сировинною (вичерпною) економікою, а не на власні сили. Тим більше – справа не в податковому кодексі. Річ у більшому – чи існуватимуть українці в світовому співтоваристві як повноцінна нація на своїй землі зі своєю рідною мовою, культурою, Помісною церквою, вітчизняним інформаційним простором та самодостатнім для розвитку людини середовищем (і не лише екологічним), якщо міністерство освіти і науки України очолює людина, що вважає галичан не українцями, яка сьогодні не працює над усуненням наслідків імперсько-загарбницького поділу земель українців в минулому, коли телебачення майже російськомовне та антиукраїнське. Цей, нібито український міністр, не бачить, що немає утисків російській мові, навпаки, в Україні нависла загроза над українською, для якої немає на землі іншої держави, аби вільно розвиватися. І якщо реалії не поліпшаться, то може наступити ситуація, за якою українська мова, культура, освіта, інформаційний простір, інтелектуальний потенціал вимагатимуть захисту як духовно-інформаційні атрибути найбільшої національної меншини в Україні, на пам'ять і честь якої названа держава. Чому в Макіївці чи в Криму батьки-українці мають боротися, щоб в Україні не закривалися українські школи і їх діти вчилися на рідній землі українською мовою? Хіба це не страшно ?!

Вихід із цієї вкрай небезпечної ситуації, як на мене, можуть вказувати суголосно УНІ, по-державницькому, а, найголовніше, водночас і в одному напрямку – три вектори, що їх накреслюватимуть як, власне, сама нація, так і її лідери – формальні і неформальні. Перший це той, що його містить "Відповідь першого Президента..." (День, 2010, 21 жовт.). "Ви бачите те, що Президент Янукович, який йшов на вибори, і Янукович сьогодні – це дві різні людини. Він йшов на вибори, маючи політичну силу, яка його підтримувала, і загальне уявлення про Україну. А зараз він сидить на Банковій, а напроти нього вся Україна. І він мусить знати, що не може йти на повідку якоїсь політичної сили, тому що ця політична сила захищає свої корпоративні інтереси, а він Президент усієї України. І він це зрозуміє". Чи він це розуміє – покаже, як кажуть, життя, найважливіше, щоб прозріння та розуміння не запізнилися, аби українцям не минути точку неповернення додому, до українськості, до лона (джерел) своєї рідної мови, культури, історії, національної пам'яті і т. ін.

Другий. Попри ті сподівання, я дуже надіюся і хочу, щоб український народ нарешті переміг себе, став самодостатньою державотворчою нацією та усвідомив УНІ як універсальний ресурс національної єдності; щоб мій нарід віднайшов її в різноманітні стратегічних перевагах національних інтересів, їх чинників і сучасних викликів, а

Верховна Рада України відповідно прийняла Універсал національної єдності як знаковий символ досягнення громадянського консенсусу та надала йому статус закону. Чому так бездарно протринькали і далі нехтуємо потенціалом Універсалу як історичною, правовою традицією? Звісно, одні його автори вибори виграли, інші – програли, але благородний і потужний месидж Універсалу – це не предмет швидкоплинної передвиборної кампанії чи кон'юнктурної тимчасової партійної угоди, а потужний потенціал загальнонаціонального виміру, і його не можна паплюжити чи не використовувати. Адже ідеї Універсалу – не партійні односторонні кшталт обіцянок: завтра запровадити контрактну армію, зробити життя всіх кращим, а газ – дешевшим. Значення самого слова "Універсал" – історично-традиційне для України з давніх часів і не повинно забуватися як таке, тим паче, що проблема згуртування нації є актуальною й, очевидно, ще надовго такою залишатиметься. Звісно, самі діалоги, "круглі столи" не є способами розв'язання насущних потреб, але вони можуть допомогти їх зрозуміти, окреслити, збудити націю і наблизити процес вирішення. Адже Майдан довів, що суспільний загальний здатний збудитися, позиціонувати та відстоювати свої права і національні інтереси. З іншого боку, досвід Німеччини, Франції, Англії свідчить, що навіть у таких, давно державних народів, не витримали іспитів концепція творення багатоетнічних націй, не змігши адаптувати великі потоки іммігрантів

Третій. Як повідомила в цей самий день газета "Україна молода" (21 жовт.) Міністерство юстиції нарешті офіційно зареєструвало організацію – Інститут Президента Віктора Ющенка "Стратегічні ініціативи". Одним із завдань Інституту, за словами його засновника, є створення майданчика, на якому інтелектуали проводили б дискусії із різних соціогуманітарних проблем, в. ч. збереження національної ідентичності корінного народу. У число накреслень нової інституції також входять "наше становлення, зовнішня політика або гуманітарна політика, безпека, мовна політика". Згідно з статутом, метою є "задоволення та захист соціальних, економічних, освітніх, культурних та інших суспільних інтересів, розробка, обґрунтування, представлення суспільству стратегічних ініціатив із ключових питань розвитку України, її єдності, утвердження національних цінностей у житті держави і спільноти, сприяння реалізації європейського вибору України, підтримка її зусиль щодо включення до європейського, економічного, політичного, соціального та інтелектуального простору, поширення сучасного розуміння європейськості та українськості у всій різноманітності їх вимірів" (підкреслено мною - С.В.).

Хіба Ви маємо щось проти цих науково-пошукових спрямувань? Я – ні! Якщо "ні", то щирого та різноманітного спілкування і не лише за "круглими столами", повсюдної результативної взаємодії, потужної синергії Вам, українці, – в Україні та поза нею суціль! Хай народні ініціативи послужать досягненню та реалізації всіх сегментів Великої Національної Ідеї, заодно спільної для усіх в Україні – Меті!

З двадцятиріччям нашої Державної Незалежності привітаймо себе! Святкуймо, тішмося, бо ще такої ювілейної дати в історії української нації не було, а результативно працюватимемо на національну ідею – будуть ювілеї ще більші роками та славніші ділами! Дуже мені хочеться, щоб урешті Слово, Ідея не розходилися з Чиним.

14 червня 2011 року в Інституті регіональних досліджень НАН України відбулося засідання круглого столу «Українська національна ідея (УНІ) як духовно-інтелектуальний код соборності народу: етнічний, інтеграційний та цивілізаційний вектори». В обговоренні наукової доповіді, підготовленої д.е.н., проф. С.Й. Вовканичем, яка разом із запрошенням була заздалегідь вислана учасникам дискусій, взяли участь відомі вчені, представники органів місцевого самоврядування та засобів масової інформації.

В дискусії взяли участь:

Кравців	–	директор Інституту регіональних досліджень НАН України, доктор економічних наук, професор
Василь Степанович	–	провідний науковий співробітник Інституту регіональних досліджень НАН України, доктор економічних наук, професор
Вовканич	–	почесний директор Інституту екології Карпат НАН України, академік НАН України
Степан Йосипович	–	завідувач кафедри Львівського національного університету ім. І.Франка, доктор географічних наук, професор
Голубець	–	завідувач кафедри Львівської комерційної академії, доктор історичних наук, професор
Михайло Андрійович	–	завідувач відділу Інституту українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, доктор історичних наук, професор
Шаблій	–	завідувач відділу Інституту регіональних досліджень НАН України, доктор економічних наук, професор
Олег Іванович	–	провідний науковий співробітник Інституту регіональних досліджень НАН України, доктор географічних наук, професор
Гелей	–	провідний науковий співробітник Інституту регіональних досліджень НАН України, доктор економічних наук
Степан Дмитрович	–	директор громадського об'єднання «Інститут національної пам'яті», кандидат історичних наук
Патер	–	старший науковий співробітник Інституту регіональних досліджень НАН України, кандидат економічних наук
Іван Григорович	–	старший науковий співробітник Інституту регіональних досліджень НАН України, кандидат економічних наук
Мікула	–	старший науковий співробітник Західного наукового центру НАН України і МОНМС України, кандидат філологічних наук
Надія Анатоліївна	–	депутат Львівської міської ради
Писаренко	–	
Світлана Марківна	–	
Борщевський	–	
Віктор Валентинович	–	
Парубій	–	
Володимир Іванович	–	
Жук	–	
Петро Володимирович	–	
Бідак	–	
Володимир Ярославович	–	
Залізник	–	
Богдан Васильович	–	
Гіряк	–	
Володимир Олегович	–	
Музичко	–	
Ярослав Йосипович	–	депутат Львівської міської ради

Кравців В.С.: Сьогоднішній наш круглий стіл присвячений такій знаменній ювілейній даті в житті України, як 20-ти річчя її Незалежності. Тема обговорення – Українська Національна Ідея (УНІ), дискурс якої дедалі більше тривожить наукові кола суспільствознавців, економістів, стає предметом дискусії упродовж двадцяти років нашого державотворення і становлення нації на різних рівнях наукової, владної і політичної еліти. У різний час ця проблематика то згасає, то оновлюється, але вона досі не розв'язана, більше того, немає однозначного її розуміння, мова йде про УНІ. Ви, напевно, всі заздалегідь отримали повідомлення про проведення цього круглого столу з супровідною тильною доповіддю (додаток 1-2). Я радий тому, що в нас в Інституті є така людина, яка вже багато років цим питанням займається, публікує багато. Це професор, доктор економічних наук Вовканич С.Й., який, власне і підготував ґрунтовну наукову доповідь з цього актуального питання.

Я сподіваюся на плідні дискусії, які, можливо, дадуть сьогодні поштовх розвитку вкрай важливого питання, обговорення якого має отримати своє продовження на вищих щаблях влади та увійти в українське суспільство як доконана реальність, що її належить нам ще усвідомити. Та перед тим, щоб задати тон сьогоднішній нашій розмові, я б хотів зупинитися на декількох дискусійних питаннях, поставивши їх перед Вами, щоби спрямувати розмову в продуктивне русло і вийти на конструктивні пропозиції. Адже, УНІ в моєму розумінні (я не є експерт), базується на певних фундаментальних, висхідних засадах, які заторкують питання:

- національної ідентичності;
- мови;
- релігії;
- адекватної оцінки минулого;
- ставлення до України як самостійної держави.

Це основоположні засади, на яких, очевидно, має базуватися УНІ. Разом з тим, я задам кілька таких напрямків, які можуть бути дискусійними, та вони залишаються для мене важливими. Це такі питання:

- Для чого потрібна національна ідея?
- Чи це має бути національна ідея, чи українська ідея (на мій погляд тут є різниця, про це я скажу більш докладно пізніше)?

– Кому має бути адресована УНІ?

Я згрупував також українців за такими реальними типами:

– я, наприклад син репресованих, батьки були засуджені на 25 років каторги. З малих літ я знаю, що таке наша історія, – історія України. Це я не один знаю, а таких є тисячі. І чи потрібна мені та їм ця УНІ?;

– інший випадок: за паспортом він – українець, розмовляє російською мовою, ходить до Церкви Московського Патріархату;

– йдемо далі – росіяни, яких біля 8 млн., які розмовляють не тільки російською, але й українською, та росіяни, які не визнають української мови, культури;

– далі – такі меншини, як євреї, поляки та інші.

Питання стоїть так: “Чи це має бути українська ідея, чи це має бути українська національна ідея, і кому з цих типів вона повинна адресуватися? Чи вона має бути українською ідеєю, спрямованою на згуртування всього народу?” Тобто має бути поставлена перед громадянами України українська ідея, яка згуртовує всіх, що її головний критерій полягає в збереженні і зміцненні України як самостійної держави. Якщо ми говоримо про УНІ, то, напевно, вона спрямована для нас українців, а якщо мати на увазі росіян, поляків, євреїв, – чи вона об’єднає нас?

Тому нам сьогодні потрібно обговорити і знайти спільну думку, що запропонувати Україні? Ідею, яка б консолідувала Україну заради процвітання. І ця ідея має відображати суть титульної нації українців, але яка б була приваблива і для інших національностей.

Хто має сформулювати УНІ і в якій формі? Чи це має бути трактат на 700 сторінок? Чи це має бути в формі національної української доктрини? Чи це має бути лаконічне і зрозуміле гасло? Як УНІ має бути легітимізована? Чи це має бути на рівні Верховної Ради прийнята українська доктрина? Доступний усім документ, довкола якого має об’єднатися влада, і щоб усі себе могли відчувати українцями, які є господарями на цій землі.

Таким чином, нам потрібно переходити з теоретичних питань на пропонування якихось пропозицій, що дасть змогу знайти логічне завершення цій проблемі. Крім того, я вважаю, що цим питанням має займатися не тільки наукова, культурна, політична еліта, а якщо ми хочемо, щоб це вийшло на державний рівень в формі законодавчого акту, то нам потрібно підключати до цієї дискусії регіональні органи влади, які б могли просунути цю ідею в вищі органи влади для її легітимізації. Дуже добре, що тут є депутати.

Я мав розмову з головою обласної адміністрації, паном Цимбалюком М., вручив йому нашу загальну наукову доповідь і побачив, що він зацікавився. Я йому запропонував, що цією тематикою треба зацікавити широкий загал: ініціювати не тільки від наукової, культурної, політичної еліти, але й від влади, тим більше від Львівської міської ради і Львівщини взагалі.

Ось таким чином я поставив питання перед нашим круглим столом. Тому прошу в ваших виступах не тільки обговорювати зазначену проблематику, а й пропонувати конструктивні пропозиції для розв’язання цієї проблеми.

Позаяк ініціатором і ідеологом питань цього круглого столу є С.Й. Вовканич, насамперед запрошую його до слова.

Вовканич С.Й.: Шановні Панове-товариство, я не відповідатиму на слухні питання, поставлені головуючим у вступному слові, на них зупинюся наприкінці. А зараз, з Вашого дозволу, наголошу лише на кількох блоках питань, які актуалізувалися в останній час і належним чином не могли бути висвітлені в титульній доповіді.

Хоча вони не є новими в системі перешкод нашого державотворення. Так, у 2001 році в журналах “Універсум”, “Сучасність” (останній у поточному році перестав існувати), в газеті “За Вільну Україну” відповідно були надруковані статті Вашого слуги “Семіотика і державотворення” (число 5-6), “Антиукраїнська семіотика” (ч. 9), “Інтелектуальний антиукраїнізм” (1-2 червня).

У них йшлося про ті знаки (**семіотику**) імперських володінь, що нас зустрічають звідусіль як пам’ятники, поставлені комуністичним вождям; як міста та вулиці, названі в честь цих вождів, врешті, як повоєнні віхи завоювань у вигляді сорокап’яток, танків і гаубиць. Проте, це все була переважно матеріальна субстанція панівного ідеологічного дизайну, що денно і ношно мав нагадувати туземцям у якому і чийому територіальному просторі вони живуть. Хто, власне, у домі господар.

Як не парадоксально, в часи Незалежності (плюс до цього) семіотика доповнюється антиукраїнською **семантикою** і **аксіологією**. Інформаційне зомбування чиниться хитріше, підступніше, а, головне, вже на духовному рівні. Йде цинічне завоювання інтелекту людей, їх душ, цінностей та свідомості через окупацію інформаційного, масмедійного просторів, переписування щойно відкритої правди історії, розмивання національної пам’яті. Нині і цього вже замало для “шустеризації” України, очорнення Шевченка одіозними дописувачами газети “Сьогодні”, різних політичних ток-шоу.

На урядовому рівні запущено ідеолого-психологічну гру з прапором Другої світової війни як суспільної цінності; йде показ і висвітлення на фоні пам’ятника Леніну відправи Московським Патріархом Кирилом поминальної служби за загиблими. Вочевидь, справа не в загиблих, а в завоюванні цінностей живих. Цьому свідчать дві фотографії, що були в Internetі. Одна справжня – з невеликою купкою прихожан, а інша пропагандистська – з буцімто великим натовпом посеред площі Свободи у Харкові. Поряд з тим, для надання грі масовості і великого територіального покриття задіяна Георгієвська стрічка, яку витягнули більшовики з кувка царської імперії лише для того, аби її використати для ідеологічних потреб Другої світової війни.

І знову знак, тобто семіотика в симбіозі двох (царської і радянської) імперій, стає постімперською ідеологією розбрату в Україні. Після 62-х років ця стрічка **вперше** використовується для мічення людей, поділ яких ведеться так само пропагандистськи, як на початку війни це зробив для об’єднання народу на криваву боротьбу зі своїм злочинним двійником - атеїст Сталін, коли він лицемірно-улесливо прорік з Кремля - “Дорогие братья и сестры”. Адже, так звертаються святі отці в храмах та церквах до своїх паств, які тиран - генералісімус до війни тотально, по-варварськи руйнував і знищував.

Нині ця підступність вождя забута. Але хитрий ідеологічний прийом інтелектуально, на соціально-психологічному рівні використовується вже тотально для **поділу** України, аби показати, що є не лише дві України: українська і російська, а утворився новий пласт духовної культури – російська література, книговидавництва в Україні. Зомбування застосовують, аби довести російськомовних українців до 25-ти відсотків і дестабілізувати демографічну, мовну, освітню ситуацію. Для цього, як за вказівкою, депутати, ЗМІ послуговуються тільки “великим и могучим», пригнічуючи українську, яка почала ставати на ноги. Водночас, навіть Тоні Блер закликає нас до конкуренції і толерантності. Дивовижно, але чомусь прем’єри і президенти приїжджають, щоб нас умовити або не виходити з Союзу, як це зробили Маргарет Тетчер і Буш-старший, або бути відкритими до глобалізаційного зодноріднення. Ніхто не говорить про протестування російському шовінізму, про відправи у більшості українських храмах старослов’янською, про те, що проповіді взагалі ведуться російською

мовою. Українська – не богоугодна. Все йде до так званої “декомпозиції” України – недобросусідської політики, розробленої московськими технологами. Вододіл нині не по Збручу, поділ **глобальний**: або Україна, або “Русский мир”. Захід черговий раз закриває на це очі. А Кабмін готується до святкування 70-річчя партизанського руху, в якому ім’я і Медведєва, і Кузнєцова будуть стовідсотково задіяні в антиукраїнській пропаганді, хоча через них німці розстріляли не одного українця.

Але, шановні друзі, не найкраще діється і під національним Прапором України. В ефірі вперто мусуються провокативні теми на кшталт: “Україна для українців”, “Галицький федералізм”, “Особливості галицької ментальності”, “Русинська мова”. І робиться це не в Луганську чи Донецьку, а знову ж таки – у Львові, в Ужгороді.

Що більше. Наші “просунуті” історики, самозвані політологи і куплені соціологи вишукують поверхово в регіонах те, що їх роз’єднує, не вникаючи у глибину того, що об’єднує чи може **об’єднати** всіх українців. Новоспечені письменники, “заточені” на неокласиків, запросто віддають Крим, Донбас з “благородною” метою, аби “не розчинилися” п’ємонтні галичани. Цей український епатаж межує з провокаціями російських українофобів Дугова, Рагозіна, Царькова та їм подібних. А на ідеологічному фундаменті нашого державотворення “нуль” – зеро. Ми країна-зеро – в плані національної ідеї як ідеологічного фундаменту державотворення і становлення нації.

Отже, ситуація після 9-го травня не тільки загострилася, вона відкрила принаймні два сценарії, які пишуться давно і їх ми мусимо бачити і випереджувати, аби не діяти навздогін. По-перше, приїзд до Львова провокаторів – це лише одна з розвідок боєм і апробація широкої стратегії “русского мира”, яка постійно удосконалюється інтелектуальними світськими і церковними центрами поза межами України. По-друге, допоки ми не матимемо адекватної **доктрини** захисту нашої державності, національної ідентичності, зрештою, української державницької ідеї, вітчизняної еліти, які б стали сильною, опірною (імунною) системою **захисту** нашого державотворення, такі вилазки проти нас повторюватимуться.

Усі сьогодні постфактум говорять, що 9-го травня треба було, як у свій час прибалти, вийти тисячами на вулиці з портретами розстріляних, вивезених, з запаленими свічками. Але чомусь не бачимо, що в Прибалтику ніхто з червоним прапором не наважується сьогодні поїхати. Прибалти під колективною парасолькою захисту НАТО, а ми досі в нікому не зрозумілій позі “позаблоковості, двомовності, чотирьохконфесійності”. Ось де наша бідося!

Не ми одні були більше трьох сторіч уярмленими. Болгари понад 500 років не бачили своєї державності. Але у них була єдина національна церква, свої Кирило і Мефодій, які через створення нової абетки (кирилиці) зберегли культурну тотожність нації. А наш Феофан Прокопович не лише порадив Петру, як йому слід називатися і підписуватися: “Патріарх всія Росії - Великой, Малой і Беллой”, а й проголосити анафему Мазепі, якому партійці з БЮТ і сьогодні не дозволяють поставити пам’ятник у Полтаві. Водночас у Києві на догоду Кирилові ліквідовано назву вулиці імені Гетьмана-державника.

Не у Львові, товариство, шукаймо причини подій 9 травня чи, не дай Боже, 22 червня. Причина значно ширша, вона у **стані сучасної України**, її політичній еліти, у візії національної Ідеї та ставленні до неї сусідів. Не може бути так, що нація вже завинила тим, що ідеологічно надихає українство на пошук свого власного шляху розвитку. Не може далі імперський вовк говорити ягнятку: “ты виноват уж тем, что хочется мне кушать”. Не природно, не по-людськи і не соціогуманістично, щоб наш поступ у XXI віці сприймався світом завдяки дезінформації як **антиідея** до розвитку наших сусідів, якщо вони – справді добрі сусіди, а ми їм не вороги, тільки хочемо бачити себе в ЄС, НАТО та в інших європейських інституціях. На може спрацювати національна ідея, коли на неї не працює ні міністерство культури, ні закордонних справ. Ми країна без ідеології, з 189-ти політичних партій лише комуністи далі дбають про свою, на жаль, неукраїнську доктрину. Ліквідована навіть така бюрократична посада, як Віце-прем’єр з гуманітарних питань. Натомість маємо міністра освіти, науки – Дмитра Табачника.

А річ у тім, що здобувши лінгво-етно-інтелектоцидну, за Мейсом, Україну, ми забули про духовно-інтелектуальні, культурологічні, освітні, знаннєво-інформаційні чинники творення українців. А це доленосні фактори для втілення націдеї. Народження і навчання молодого покоління, в т.ч. патріотизму до УНІ – це святе діло, воно ніколи не пустує. Нема своєї ідеї, її заповнюють чужою. Світ не турбує, що дитина, яка тільки-що навчилася ходити, не може змагатися на рівних з бігуном на довгі дистанції, навіть якщо її дурять трикольоровими забавками: “Украина от Ужгорода до Сахалина”. Нам не треба чужого, ми хочемо запанувати у своїй сторонці, але цьому заважає ентропія внутрішнього об’єднання, патріотичного націоцентризму і достойного представлення України за її межами. Самими танцями, співами тут не зарадити.

УНІ має виходити з **соціогуманістичних** засад стратегії розвитку, з нової **парадигми буття нації**, що оптимально поєднує морально-націо-державоцентричність як усередині країни, так і співпрацю з європейським (світовим) співтовариством на підставі паритетного захисту **і людини і нації**. Розробляючи таку концепцію передовсім на **культурологічній** основі, в постколоніальному просторі маємо твердо пам’ятати мудрі соціогуманістичні настанови Ганді своїй нації: я повинен залишати всі вікна і двері відчиненими, я за те, аби звідусіль усі культури світу припливали до мого порогу, але нічого не може бути таким, що збиватиме мене з ніг і повінь zalиватиме мій дім.

Такий соціогуманістичний імператив, але вже як ідею “сім’ї” у міжнародних стосунках (за якою до найслабших ставляться з найбільшою любов’ю, а голоси сильних світу не мають морального права залишити безголосими постколоніальні народи) - Папа Іван Павло II переніс у третє тисячоліття, у національну і соціальну площину цілих народів та народностей, які прагнуть стати чи вже стали на шлях повернення до своїх духовних витоків. Це було 5 жовтня 1995 року в ООН, з приводу святкування її п’ятдесятиріччя.

Світ над ініціативою Папи не застановився. Але культура, мова, традиції хоча є надбанням нації, водночас вони феномен загальноцивілізаційний і служать розвитку культур інших народів і націй. Ця рефлексія притаманна сузір’ю великих соціогуманістів минулого і сьогодення, серед яких назвемо Вацлава Гавела. Коли узагальнити їх погляди, то, препаруючи їх до українських реалій, можна зазначити, як це зробив Понтіфік під час пастирського візиту до Києва, згадавши Володимира Мономаха: Не дайте сильним світу цього запропастити людину. Проте, занепадають нації, їх мови і традиції.

З огляду нашої проблематики не може бути так, щоб ідеологія штучно створеної імперією т. зв. радянської людини домінувала і зменшувала середовищеспроможність корінної нації, що на рідній землі дала назву державі Україна. Водночас, УНІ має нині враховувати, окрім етнічних, національних аспектів, повною мірою інтеграційний і цивілізаційний контекст у зрізах минулого, сучасного і майбутнього.

Перед Вами на рис. 1 – важкий і тривалий шлях формування УНІ, за яку полягли кращі сини і доньки не одного покоління; визначення УНІ – на рис. 2; розуміння ролі націдеї, як її трактують наші сусіди, бо українські псевдопровідники чомусь стверджують, що ідеї або нема, або вона не спрацювала – на рис. 3.

Шлях формування УНІ

Незалежно від поглядів і підходів до формування УНІ нація повинна об'єднатися навколо визнання того, що історично процес виникнення, становлення та поширення української ідеї проліг від демократичної Конституції Пилипа Орлика, Кирило-Мефодіївського соціального гасла “країна без хлопа і пана” через Міхновське усвідомлення України як національної самостійної держави, боротьбу УНР та визвольно-бойовий клич УПА «здобути або вмерти» за неї до сьогоднішніх пошуків і розробки євроінтеграційної стратегії розвитку нашої країни в системі модерних світових держав та їх життєвих стандартів. Упродовж цього тривалого і складного періоду на історичний генезис складових УНІ, як і на будь-який генезис інших суспільних напрямних, впливали та впливатимуть спадковість і новаторство, еволюційність і революційність, зовнішні і внутрішні фактори, їх суперечності, інтереси і, зрештою, боротьба за них.

Рис. 1

Дефініція УНІ

Українська Національна Ідея (УНІ) це своєрідний комплекс вірувань і духовне кредо народу, квінтесенція патріотичних почувань, національного світобачення та усвідомлення державної незалежності, суверенності її інтересів; це концепт-конструкт духовно-інтелектуального потенціалу нації, тобто людей – державотворців і співгромадян, які, спираючись на минуле, мобілізують творчі сили та здобутки сучасні і майбутні, на становлення і консолідацію українського народу як єдиної політико-етнічної громадянської спільноти і цілісної одиниці світового співтовариства, щоб наблизити національний ідеал до найвищих досягнень людства в різних сферах розумової його життєдіяльності на шляху прогресу та добробуту.

Ця дефініція достатня для нації, тяглість розвитку якої не перериваються. Збереження ж національної тотожності титульного народу, який упродовж віків намагалися знищити, вимагає вивчення її не лише як явище складної соціально-економічної, етнічної, культурно-мовної, релігійної, екологічної та іншої природи в духовно-інтелектуальному, феноменальному і вельми динамічному історичному контекстах, а і як багатофакторну програму сучасного розвитку країни, підвищення її суб'єктності, конкурентоспроможності і т. інше. Отже, УНІ – це не лише програма дій на завтра, засвоєння і збереження набутків минулого, його історичних, традиційних інституцій, а й науково обґрунтовані, сконсолідовані, інноваційні та інтеграційні спрямування сучасників у світоглядному, мотиваційно-ціннісному та інших духовно-інформаційних, просторово-часових вимірах. УНІ – це лоція, за допомогою якої треба український корабель привести в гавань Державності європейського рівня.

Рис. 2

Усвідомлення і значення національної ідеї

Знання національної ідеї (йдеться про російську ідею) дозволяє адекватно зрозуміти історію даного народу і держави й ефективно прогнозувати майбутнє. Справедливе є і зворотне – нерозуміння нації цієї або іншої країни не дозволяє вибудувати концепцію минулого і унеможлиблює вибудовування адекватного стратегічного прогнозу. **Відсутність нації або її деградація веде до руйнування країни.**

Новітня українська двадцятилітня практика державотворення та становлення нації беззаперечно актуалізує перед духовно-інтелектуальним проводом спільноти передовсім два основоположні завдання. Перше: об'єднати націю. Без сконсолідованої громадянської нації звести міцний підмурівок нашого державотворення – неможливо. Друге: визнати, що фундаментом і наскрізним елементом цього підмурівку має стати широко соціалізована Українська Національна Ідея – густо змішана на загальноукраїнських інтересах, на високих суспільно-моральних, традиційних духовних та матеріальних цінностях – обітована земля, соборна незалежна держава, її питома мова, єдина Помісна церква, національний інформаційний, освітній, науковий та інший простори, історична пам'ять, конкурентоспроможна економіка, заможний народ, європейський вектор інтеграції, рівноправні взаємини зі всіма добрими сусідами зокрема і світовим співтовариством взагалі.

Рис. 3

Я не буду повторювати структуру УНІ. Вона – у представленій доповіді та на рис. 4. Єдине, що скажу: у мене “соборність” – це не лише географія, а також соборний креатив нації. Водночас, Україна українська – зовсім не означає, що вона лише для українців. Нам, як навчав Франко, “треба навчитися бути українцями”, перестати бути “малими і неприготованими”, аби відвести небезпеку - перетворення України в країну без українців. Україна має бути гідною державою для Людини і Нації. Це сіль завдань її Великої стратегічної ідеї на день сьогоднішній та прийдешній.

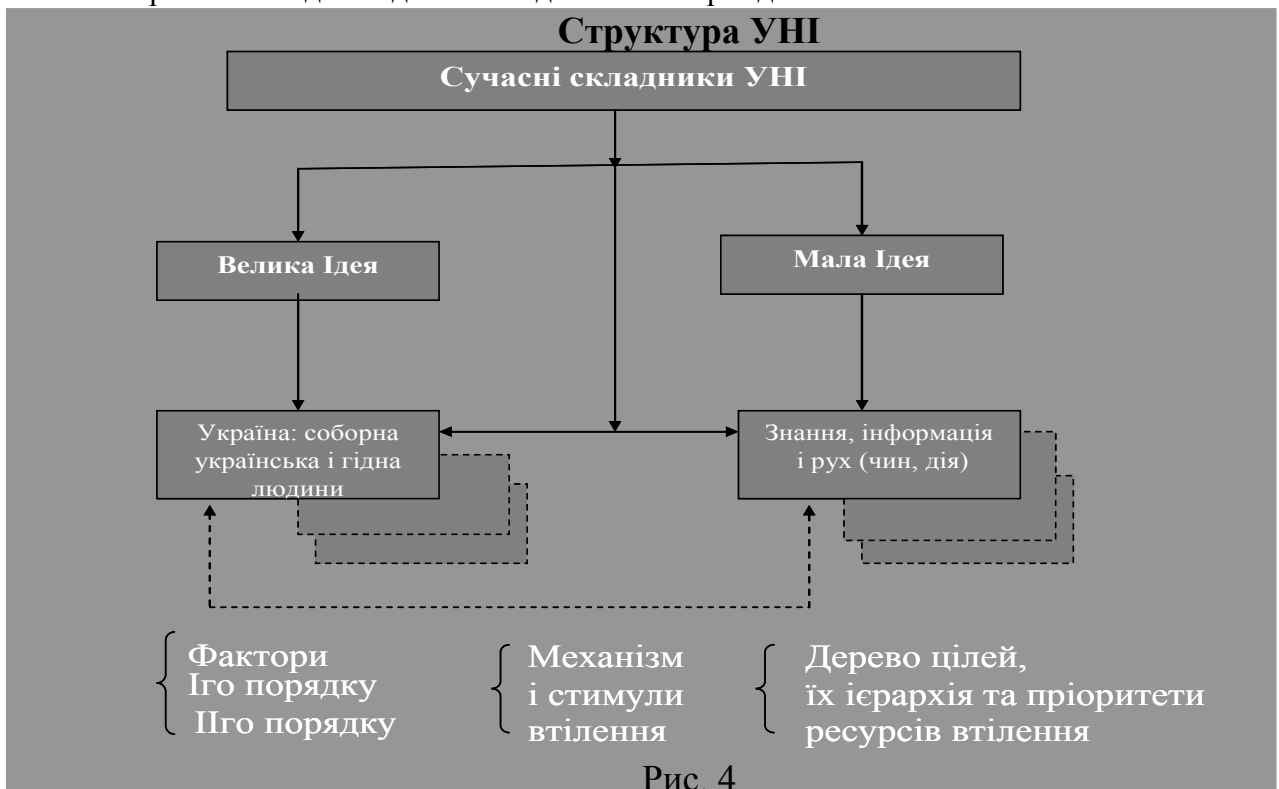

Рис. 4

Що стосується Малої ідеї, то цей феномен не менш складний. Це окрема тема. Тут лише зазначу, що за умов побудови інформаційного суспільства, створення наукомісткої економіки, економіки знань, інтелектуалізації суспільства і зростання ваги людського капіталу, – соціетальна концепція (соціанта) підвищення духовно-інформаційної мобільності (ДІМ) людини і нації – надзвичайно важлива (рис. 5).

Духовно-інформаційна мобільність (ДІМ) людини (нації)

ДІМ нації – це перманентний, природний і вільний суспільний процес передавання сучасниками наступному поколінню традиційної інформації (знань, досвіду), яку вони, успадкували від своїх попередників, зберегли та примножили (приростили на якусь величину ΔI) не лише для збереження своєї етнонаціональної ідентичності (тяглості розвитку), а й для того, аби не опинитися на узбіччі науково-технічного, технологічного і соціального прогресу як цивілізаційного планетарного явища.

ДІМ нації реалізується в знаннєвомісткій «вертикалі» спадковості, (консерватизму, традиціоналізму) розвитку і наукомісткій «горизонталі» його інноваційності, тобто актуалізує дві основоположні складові прогресу (традиції і новації), що забезпечує оптимальний рівень його тяглості (спадковості та модерності).

Рис. 5

Абревіатура ДІМ – випадкова метафора, здавалося б, не має стосунку до побутового дому. Радше, вона духовна, бо означає перманентний, природний і вільний суспільний процес передавання сучасниками наступному поколінню традиційної інформації (знань, досвіду) «по-вертикалі», яку вони (сучасники) успадкували від своїх попередників, зберегли та примножили (приростили на якусь величину ΔI) «по-горизонталі» не лише для збереження своєї етнонаціональної ідентичності, а й для того, аби не опинитись на узбіччі науково-технічного, технологічного і соціального прогресу як цивілізаційного планетарного явища (рис. 6-7).

Вектор соціального руху інформації (знань, досвіду)

Соціальний рух інформації (знань, досвіду) здійснюється через традиційне їх передавання «по-вертикалі», творче генерування «по-горизонталі» та соціалізується як рівнодійний вектор, складений «по-діагоналі» з врахуванням потенціалу (сили, дій, чину) двох перших напрямів. Цей вектор відображає в комплексі комфортні умови, необхідні для оптимізації середовищеспроможності людини (нації) зберігати як розмаїття форм своєї ідентичності, так і утримувати передові позиції в динамічних процесах сучасного розвитку людства.

Тотальне переривання руху інформації «по-вертикалі», тобто перешкодження передачі традиційних знань – це зловмисний крок, прямий шлях для розмивання духовно-культурного життя нації, а відтак – її повна асиміляція та поглинання.

Гальмування ж руху інформації в горизонтальному напрямку веде до зменшення творчої активності, новаторства, генерування власного інтелектуального продукту, розкриття морального потенціалу, а згодом і людського капіталу та відкидання нації на маргінес загальнолюдського цивілізаційного прогресу.

Рис. 6

“Вертикаль” духовно-інформаційної мобільності людини (нації)

Вертикальна форма репродукування (передачі, ретрансляції) **традиційних знань та досвіду** здійснюється суспільними інститутами навчання, різними структурами поширення інформації від покоління до покоління – сім'я, національна освіта, культура, звичаї, виховний ідеал і громадська думка, норми поведінки, цінності, орієнтації, ЗМІ, традиційна семіотика, рідний ландшафт тощо. За їх допомогою формується історична пам'ять, духовність, національна свідомість, гордість і менталітет народу, базовий (ресурсний) рівень культури, знань і досвіду. Передача інформації з покоління в покоління сприяє вертикальній ідентифікації людини, формує почуття її національної ідентичності на основі одержаних від навколишнього середовища знань, досвіду, традицій, звичаїв, навичок тощо. Тобто діють вертикальні генно-етно-середовищні механізми впливу – ті внутрішні та зовнішні інформаційні чинники, що творять пізнавальне, духовно-інтелектуальне, національне середовище і відповідне інформаційне поле впливу (навчання, виховання, наслідування тощо) на розвиток національного життя.

Рис. 7

Але, як видно на рис. 7-9, ця аббревіатура зовсім не випадкова, коли наполегливо, на мою думку, пригадує нам Шевченкове розуміння “своєї хати” як захисту (середовища) “своєї правди, і сили і волі” та настанови Андрія Шептицького щодо “рідної хати” як права кожного народу мати свій дім – свою власну національну державу. Рефлексії такої спорідненості є неминучими у вік глобалізації, коли на передній край виходять завдання розбудувувати не лише власну хату, а щоденно бути готовим зберегти її середовищеспроможність у напрямках сучасної освіти, передової науки, економіки, вітчизняної культури, питомої мови, традицій, інформаційних комунікацій, сталої екології, Помісної церкви. Це все вимагає активізації суспільного руху інформації і знань не лише у вертикальному і горизонтальному напрямках, а й підвищення “по-діагоналі” соборної конкурентоспроможності нації, її свідомості та національної пам'яті; врешті, конче потребує гармонізувати усі вектори якісно-ексклюзивних ознак, що складають модерність нації, з одного боку; з іншого, зберігають її духовну окремішність (автохтонність), відрубність першоджерел і т. ін. (рис. 8-9).

“Горизонталь” духовно-інформаційної мобільності людини (нації)

Горизонтальна форма продукування (творення) **нових знань і модерної практики.** Реалізується на рівні одного покоління чи особи – систем вітчизняної науки, різних структур національних інноваційних центрів, інтелектуально-творчих організацій, технопарків, бізнес-інкубаторів, пошукових груп і т.ін. За допомогою їх креативно-когнітивних зусиль створюється інтелектуальна власність народу – нові проекти й товари, власні винаходи, наукомісткі технології, ноу-хау, всілякі нововведення, методики і методи з різних напрямів діяльності. Тут людина є не лише об'єктом навчання чи пасивного впливу інформації, а її творцем, себто виступає в суспільстві як активний творчий його суб'єкт. Вона виконує роль такого суб'єкта і тоді, коли творчо впроваджує запозичені передові знання та досвід.

Створюючи нову інформацію (знання, досвід), тобто прирощуючи існуючі знання та досвід на якусь величину ΔI , людина не тільки самоідентифікується з іншими членами спільноти, а й самоутверджується через створене як особистість, стає лідером завдяки інтелектуальному, духовному чи іншому творчому внеску в суспільний (науково-технічний, соціально-економічний, культурний тощо) розвиток своєї країни і світу.

Рис. 8

Вектор оптимізації суспільного розвитку, руху інформації, знань, досвіду “по-діагоналі”

Окремої уваги заслуговує третій (по-діагоналі) вектор розвитку, що як рівнодійний, складений з величин двох попередніх напрямів (вертикального і горизонтального), є індикатором формування умов (факторів) етнонаціонального розвитку соціуму на тлі сучасних глобалізаційних зодноріднень – інтеграційних, цивілізаційних тощо.

Маємо розрізняти поняття “середовища” і “простору” в контексті УНІ, передовсім стосовно середовищеспроможності людини (нації), її здатності творити адекватні умови для відтворення етнокультурних ознак корінного (автохтонного) народу, його ексклюзиву в культурній мозаїці світу. Поняття середовищеспроможності – фундаментальне і наскрізне, яке, з одного боку, сприяє формуванню опірних (імунних) особистісних якостей індивідуума; з іншого, зберігає соборну ідентичність нації, її синергетику як суверена майбуття України, активного суб’єкта її державотворення, а не об’єкта чужого впливу.

Оптимальні умови для розвитку нації є тоді, коли інформаційний простір країни не пригнічує середовище, а співвідношення використання традиційної та інноваційної інформації - адекватне потребам розвитку громади і нації.

Рис. 9

Отже, йдеться про духовно-інтелектуальний потенціал нації як її **здатність** черпати нові знання зі світової скарбниці, так й творити свої та поповнювати ними здобуток людства. Словом, на порядку денному питання про відкритість і закритість суспільства перед загрозою зодноріднення, про соціогуманістичність середовища і простору, їх відповідність збереженню національної ідентичності людини і титульної нації, зрештою, про інвайронментологію як науку управління збереженням національного середовища, де знання, інформація, інтелект здатні забезпечити майбутнє України. Все це наші проблеми як європейської нації, але далеко не в останню чергу – Президента України, його уряду. Дедалі стає очевидніше, що президент, який розбудує Україну, - це, справді, Апостол Правди і Науки. І це не тільки державотворчі епітети нашого геніального Пророка, а актуальний якісний імператив Національної Ідеї – традиційної і модерної. У цьому контексті потрібні не стільки проповіді про український націоналізм, скільки активна розбудова національної української України, захист її інтересів та ідентифікаторів.

Завершу на оптимістичній ноті. Я вірю, що новообраний наш Президент скаже “Я Президент України: соборної, української і гідної людини та нації, особливо тієї її частини, що голосувала проти мене”. Це було б дорожньою картою у згуртуванні нації й лощією нашого державного корабля.

І створений за ініціативою учасників “Круглого столу” Всеукраїнський громадсько-громадянський Центр втілення УНІ сприяв би такому розвитку подій, які все-таки залежать від нас – сучасників, від нашого з Вами вибору, від нашої соціальної активності й свідомої позиції.

Дякую за увагу!

Кравців В.С.: Дякую Вам за доповідь, але дайте, будь ласка, відповідь на такі питання: “Це має бути Українська ідея, чи УНІ?”, “Кому вона має бути адресована?”, “В якій формі вона має бути легітимізована?”

Вовканич С.Й.: Дякую! Відома газета “День” надрукувала велику статтю російського політолога, культуролога Чубайса “Російська національна ідея”. Якщо є російська національна ідея, то чому виникає запитання: чи є українська національна ідея? УНІ є і крапка. На друге питання вичерпно відповів ще М.Грушевський, сказавши: “Хто

живе в Україні і працює заради її добра, є українцем”. Третє, УНІ має бути прийнятою доктриною на державному рівні, затвердженою – як такою є концепція зовнішньої і внутрішньої політики, як Державний Гімн, Прапор, тобто це має бути консенсусний загальнонаціональний месидж (символ), який набуде всеукраїнського статусу. Хто це має дати? Звичайно, Президент України, Уряд, Верховна Рада, але виникає питання, чи є такий Президент, Уряд, Верховна Рада? Чи є у нас високо професійні, патріотичні політики і чи будуть? Вірю, що так! Все це залежить від нас – виборців, від людей, які розуміють національну еліту як чолівку народу, як духовно-інтелектуальну патріотичну верству вибраних.

Попри те, опрацювання концепції УНІ актуальні не тільки в етнічно-національному, а й євроінтеграційному, цивілізаційному аспектах. УНІ як система ідеологічного забезпечення державотворчих процесів має інтегрувати три часові зрізи: минуле, сьогоднішнє і майбутнє. Окрім цього, ідеологічна доктрина державотворення має акумулювати складові вектори формування громадянської нації в Україні. Якщо ти живеш в Україні, то ти є українцем. Ми повинні формувати націю на засадах соціогуманістичних, де є бінарність захисту **людини і нації**. Знаєте, як в демократичній Америці: “Люби Америку, а якщо ні, то їдь”. Це не є ксенофобія чи націоналізм. Це паритетний захист людини-громадянина та корінної нації. Це повага до національної ідеї, її пріоритетів, ризиків та викликів, зрештою, нас, як титульної нації, – самих до себе, до держави, якій ми дали ім’я, до нашої землі, якої поза межами цієї держави у нас іншої немає. Двадцятилітня практика показала, що одних закликів Сосюри “Любіть Україну!” – замало. Особливо, коли досі відсутній закон про натуралізацію іммігрантів, коли інформаційний простір окупується, не дотримується симетрія у забезпеченні якісною освітою української діаспори в Росії, розквітає олігархічно-ідеологічна корупція в державній системі добору і вихованні керівних кадрів – буцімто лідерів для реалізації націдеї, впровадження її в практику суспільного життя автохтонного народу, який лише прагне самостійно співпрацювати разом з іншими народами світу. Ось у чому симбіоз ідеї української і національної як способу виживання корінного народу, водночас, як його знамена, як стягу держави, що з давніх давен, – в центрі Європи. Тому хай у нас не буде таких сумнівів щодо назви УНІ та її євроінтеграційності, цивілізаційності.

Кравців В.С.: Дякую, Степан Йосипович, за відповіді. Прошу долучатися до обговорення тематики круглого столу. До слова запрошую академіка Голубця Михайла Андрійовича. Водночас передаю право ведучого професору Вовканичу С.Й.

Голубець М.А.: Почну з того, що я підтримую ту думку Василя Степановича, що, власне, треба дати в першу чергу конкретну відповідь на ті запитання, які він поставив перед Степаном Йосиповичем. Праці Степана Йосиповича, деякі я приніс з собою, вони вам всім відомі, а також ця наукова доповідь – брошура, яку він нам попередньо роздав, в них прекрасно і фундаментально проаналізовано питання долі нашого народу, ролі УНІ в розвитку його державності. Та для мене найважливіше сьогодні є, на підставі розуміння цього всього, що сказав і написав Степан Йосипович, знайти ті способи, ті шляхи виходу із цієї якоїсь такої, з одного боку, можливо, навіть сонної ситуації, в якій ми живемо. З іншого – нашої байдужості, недовіри до влади, політичних еліт. І, власне найбільше мене хвилює те, за що в напрямку національної ідеї, якості державотворення мали б відповідати Президент України і Верховна Рада. Можливо, певні лідери, яких ми маємо – чи не маємо, не знаємо навіть кого назвати з тих лідерів, які би цю ідею підняли і поставили на рівень державотворення. Отже, найприкрішою є ситуація та, що власне той наш народ, про який казав Василь Степанович і наша нація, яка є титульною нацією нашої держави, вона є чомусь сонною, неініціативною, непатріотичною, невідповідальною за те, що робиться в нас, в нашій державі, в наших регіонах і в українській ситуації назагал.

Я вважаю, що питання назви УНІ вирішено. Власне, не можу зрозуміти Василя Степановича, для чого він – чи то для того, щоби загострити нашу думку, чи з інших позицій, ставить питання про те, чи має бути українською чи національною ідеєю. Та, безумовно, тільки УНІ, бо тих українських ідей є така величезна кількість, що їх можна потім не систематизувати і мати якийсь конгломерат тих ідей, які не відобразять цю

національну специфіку і національну потребу, зрештою, сенс, що маємо вкласти в розуміння УНІ. Мені дуже сподобалося те, що сказав професор Кравців В.С. про розмову з головою Львівської облдержадміністрації – паном Цимбалюком М., – який зацікавився тематикою столу і це був би добрий поштовх для наших ініціатив. Та маємо зважити на те, що якщо ця ініціатива піде від Львова, то за такого стану речей, за тих служб, які є у Верховній Раді і при Президенті, це питання буде відкладено під сукно і не буде реалізовано. Щоби спрацювала УНІ в Україні, має цією справою, її втіленням зайнятися, безумовно, ми тут. По-перше, для того, аби сколихнути нашу націю. По-друге, маємо працювати над тим, щоб і росіяни, і євреї, і поляки та і інші народи в нашій державі, нарешті, зрозуміли, що все-таки є держава українська, що є та титульна нація, і ми маємо відстоювати УНІ, розбудовуючи разом Державу Україну. Якщо ми цього не зробимо, то будемо далі тинятися по задвірках, будемо тільки теоретично говорити про УНІ, а реалізації її, втілення та розбудови її – не буде.

Отже ж, я би вважав, що можна, проаналізувавши кожну позицію Степана Йосиповича, сказати: вони всі фундаментальні, достатньо апробовані, опубліковані, зрештою, їх можна ще раз прочитати. Але, щоби реалізувати запропоновану ідею в Україні, безумовно, потрібно створити на рівні Києва якийсь “Центр розвитку і втілення УНІ”. Чи це буде комітет, чи називатиметься по-іншому, але це має бути той орган, це має бути той мотор, який має цю ідею далі генерувати, поширювати, відстоювати і впроваджувати. Це повинна бути та сила, яка буде йти і турбувати Верховну Раду, постійно навідуватися до Уряду, Президента України, доводити те, що це мусить бути зроблено, а, якщо ні, то ми втратимо українську Державність.

Ми би мали на підставі цієї доповіді зробити звернення чи якусь заяву і надіслати в навчальні заклади, науково-дослідні інститути, авторитетним керівникам партій, аби вони зрозуміли, що тут потрібна їхня сила і праця в цьому напрямку. Я шукав цих осіб, які б могли очолити цю справу і, з мого погляду, поки що можу назвати тільки двох таких керівників, і відомих політичних діячів. Це Наливайченко В.А і Кириленко В.А. Більше поки що нікого не можу назвати.

Отже ж, це повинна бути зорганізована, патріотична політична сила. Не можемо ж ми це робити тільки на рівні громадської організації. Тут мусить бути задіяна серйозна політична сила і належний лідер. Якби був створений такий центр чи інтелектуальний провідний осередок, тоді можемо вести мову про те, що є надія на зрушення в цій справі. Якби такий центр був створений, треба було б провести роботу в усіх областях, щоби ця ідея була посіяна по всій Україні. І, безумовно, треба готувати загальноукраїнський форум, чи конференцію, де було б проведено глибоке обговорення, створено практичну базу для схвалення і впровадження УНІ. Мусимо це почати хоча б з науково-дослідних інститутів чи освітніх закладів, можливо, навіть Львівщини. Почати цю масову активну працю, аби привернути увагу народу, українців до вивчення та розуміння цієї ідеї і вкрай потрібного її втілення в життя, тобто до її реалізації.

Мені дуже подобається запропонований Степаном Йосиповичем підхід до УНІ, де він веде мову про соціогуманістичну парадигму її розбудови. Безумовно нам потрібна нова парадигма буття нації. Не можемо будувати державу на націоналістичній основі, особливо такій, як її розуміють наші вороги, шовіністи, які нас звинувачують в націоналізмі і ксенофобії, чи навіть в шовінізмі. Але ми маємо бути тими довженківськими націоналістами, які люблять і відстоюють національні інтереси України, і дбають про ту національну державу та її національну ідею, яка має нас організувати, сконсолідувати і якою ми маємо, нарешті, керуватися, і заради неї жити і творити разом зі світовим співтовариством.

Це такі думки з приводу нашого сьогоднішнього обговорення, бо вести мову про те, як фундаментально професор Вовканич С.Й. проаналізував і виклав саму цю ідею, її теоретичні основи немає потреби – зроблена прекрасна праця. Тому ми впевнено можемо сказати, що теоретично є всі можливості для ідеологічного, смислового наповнення УНІ, а щодо практики її втілення, соціалізації, то тут – у нас проблеми. У нас демагоги, фіурери і сліпі отаманчики, що викрикують пустопорожні слова, а соборної ідеї, як її втілити немає. Отже, подумаймо над тим, як УНІ реалізувати в життя і, справді, працювати над тим, щоби врятувати ту нашу націю, її мову, культуру, історію, традиції. Ми абсолютно не кажемо, що нам не потрібні росіяни, чи поляки, а раз працюєте з нами і

їсте наш хліб, то й дбайте про те, щоб вам також краще жилося і працювалося заради добробуту цієї держави. Це роблять у всякому разі громадяни всіх інших держав, бо в кожній європейській чи неєвропейській країні є різноманітні нації, але працюють всі на ту державу, в якій живуть, а не поводять себе як вороги та хочуть перетворити цю національну державу в колонію сусіда.

Дякую за увагу!

Вовканич С.Й.: Дякую Михайле Андрійовичу! Прошу Олег Іванович!

Шаблій О.І.: Шановне товариство! Я ознайомився з розданою науковою доповіддю Степана Йосиповича і хочу сказати, що в ній викладено не тільки окремі підходи до української національної ідеї, а вже цілісна концепція УНІ. Тобто вона вже пройшла наукове обґрунтування і зрозуміло, що настільки фундаментально це зроблено, що це полегшує шляхи подальшої праці наукової спільноти України. Нехай буде спочатку львівської, а потім вона розшириться на всю територію України. Зрозуміло, десь така праця зустрінє опір, десь будуть уточнення, десь будуть говорити, що це надто складно. Це не складно для науковця, але дещо складніше для звичайної пересічної людини, а ще буде важчим це все реалізувати. І питання втілення вже сьогодні в обговоренні піднято. Я не кажу вже про українофобство, інтелектуальне антиукраїнство. Ризику не оминати.

Насамперед зазначу, що тут є дві, а може й три вхідних речі: українська, національна, ідея. Отже ж, за кожним тим словом, а ті слова творять фразу, кожен термін накладається, перетинається. Це і українська, і національна, і ідея. Отака кон'юнкція. Ні один складник не може бути вилучений, а це значить термінологічно-поняттєвий, категоріальний апарат вихідний має бути так чи інакше пояснений і усвідомлений, що значить “український”, що значить “національний”, що значить “ідея”. Я почну з кінця. Ясно, що ця ідея, у доповіді на слайді Степан Йосипович пояснює, що це вірування і вчення. Я розумію, що Ви хочете охопити всіх споживачів ідеї, одні – вірують, другі – знають, треті ще й вміють вийти в сферу практики, так би мовити, третю складову семіотично реалізувати.

Ідея наукова – це є певна думка, де ще в неясній формі висловлюється якась свіжа, нестандартна позиція вченого. Ясно, що за цим має бути гіпотеза, вона теж має бути обґрунтована. Я казав, що Степан Йосипович дійшов вже до концепції, в ній можна шукати мінусові, тіньові сторони, але це інше. Концепція – це, врешті, теорія, функція вчених створити теорії. Поки нема того останнього пункту, поки ідея не трансформувалася в теорію, яку більш менш визнають не ідеологічно, не заангажовані люди, а справжні науковці не тільки українського походження, а й науковці, які живуть і працюють поза межами країни. Я вважаю, це дуже суттєво. Це перше.

Друге, що стосується національна. Розуміння нації є дуже різні. Є нація етнічна, коренева, закорінена на певній території, яка дала назву тій території, без якої не може існувати держава, принаймні модерна держава. Ще з часів Французької революції, а ні то повернімося ще назад, до часів Хмельниччини, Пилипа Орлика, то там модерна нація творилася, нація, яка виростає з народу. І поняття нації багато вчених пов'язують із державністю. Візьміть праці Я.Дашкевича і не тільки його, є багато інших істориків, так званих державників, які формування нації із народу не уявляють собі без функціонування отакого чинника, як національна держава.

І ось зараз у світі підкидають такі псевдотеорії, як занепад національних держав, тобто національна держава була актуальна десь лише в кінці вісімнадцятого століття. Буцімто Європа перенасичена національними державами. Тепер трактується Європа регіонів і вседержавних кордонів, чинники суверенітету країни розмиваються, єднаються. Мовляв, Європа інтегрована, наднаціональна, вже в цій і уряди такі появляються і це все складатиме адекватні тенденції. Але криза остання показала, що все те – теоретична брехня. Європа повертається до Європи держав, до Європи національних держав, що знов ідея мультикультурності підкинута, а є титульні нації. Треба сказати, що вже державні чиновники типу Саркозі, Меркель і багато інших кажуть: “Хочете бути громадянином нашої країни, прошу підтримувати наші цінності, історичні культурні надбання, цінити і трансформуватися самому”. А турки, араби дедалі голосніше

заявляють свої права. Хто був в Відні, той бачив курдів. Вони спочатку отримують політичний притулок, потім викликають жінку, а жінка, звісно, з дітьми. А дітей треба виховувати, і викликають родичів, і так переселяються цілими сім'ями.

І тут починаються проблеми навіть у розвинених Європейських країнах. Так, я повертаюсь до первісної ідеї. Ідея нації – це закореніла нація, земля якої є одвічною, незачепленою. Як географ, я можу багато чого ще сказати про роль лісу, лісостепу в формуванні української нації. Але не про те сьогодні йдеться. Та ми повинні знати, що справді українець-степовик – це не те саме, що українець-поліщук, але цей українець, і той українець. Що ж тоді спільне? Мабуть мова, ментальність, історія, культурні традиції. Та не про них мова.

Третє. Позиція щодо політичної нації, тобто сукупності всіх громадян держави. Отже, національна держава вже передбачає, незалежно від того, якого ти етнічного походження, ти як громадянин держави є українець. Професор Вовканич С.Й. оперує дефініцією “громадянська нація”. Навіть, коли до того ми дійдемо, а в Європі вже дійшли до цього, то це буде прогрес. Але ти не просто громадянин, а ти француз-громадянин, ти всі цінності французькі поважаєш, і вони для тебе є фактором захисту. До цього дійти тяжче. Де ми знаходимося? Чи треба нам так сильно, інтенсивно пропагувати політичну націю як це роблять навіть наші друзі, колеги? Власне у титульній доповіді ця пропаганда розвіюється. Може, це з якихось мотивів дипломатичних. Але нам треба знати, що Україна є, і звідси має випливати ідея – Держава української етнічної нації. Далі, слід пам'ятати, що держава є функція нації, але зворотними зв'язками вона впливає і на саме формування нації. Ось такі три вступні речі я хотів сказати.

А тепер по суті. Прочитавши доповідь Степана Йосиповича, накинув собі такі дві графи і бачу, що великою мірою наші думки збігаються. І це є добре. У Степана Йосиповича воно розгортається, як в теорії, а я постарався структурувати деякі її елементи. Тобто доповнити УНІ системою понять, об'єднаних якимось первісним началом, генеральним поняттям. Ця ідея мені бачиться гнучкою, структурованою, а не є якоюсь догмою чи навіть доктриною останньої інстанції. Я назву таких одинадцять пунктів УНІ, які можуть і не можуть – все залежить від того, де ми знаходимося, що ми визначимо головним, а що – другорядним. Названі мною пункти бачаться в структурі УНІ, описаній в доповіді професора Вовканича С.Й., рисою, функцією або чинником, який чи поглиблює УНІ, або сприяє її впровадженню. Отже, таких одинадцять пунктів, я зачитую їх не за важливістю, а в перемішку. Ось перший варіант:

- ідея україноцентризму;
- цивілізаційності (Україна як окрема цивілізація, так як Японія);
- національної ідентифікації;
- місійності (багато народів і в історії української політичної ідеологічної думки була ідея місійності, місія України. Ця ідея йде з 18 століття від Гердера і вона застосовувалася багатьма країнами світу, тобто місія України у світі);
- пасіонарності (на якому етапі, чи витку пасіонарності знаходиться зараз українська нація, треба чітко визначитися і тоді ми будемо чітко знати, що нам світить, яка нам ідея близька);
- екуменізму;
- державності (вона здається була на першому місці української держави, але держава є, але ми кажемо, що вона неукраїнська);
- соборності;
- регіонального лідерства (від Каспію аж до Балтики);
- євразійського моста;
- глобалізаційна.

Я назвав одинадцять думок. І кожна з них можна розгорнути в дефініцію, навести приклади і поставити в якісь історичні рамки. А застосувавши принцип історизму, будемо мати концепцію кожного із них.

Я зробив два таких прикиди. То якраз те, що я вважаю, треба обговорити. У першому варіанті я ставлю в центр ідею україноцентризму, тобто “Україна понад усе”. Хто йде з українською ідеєю, він знає не регіональні проблеми, а загальноукраїнські, не моє особисте, а надособисте всієї спільноти, українців разом всіх взятих. Україна і світ, Україна у світі, світове українство, світовий український простір – це глобалізаційно.

Там, де українці, якщо протилежне, там Україна, тобто вже територія нібито зникає, тобто присутня не просто фізична, а духовна Україна.

Ось другий варіант україноцентризму, де всі десять пунктів, які були названі, так чи інакше працюють на цю ідею. Другий варіант, я думаю, більше підходить, бо в центрі УНІ стоїть українська національна ідентифікація. До нього входять риси (характеристики):

- державності;
- соборності;
- україноцентризму;
- цивілізаційності;
- місійності;
- пасіонарності;
- православно-католицького екуменізму;
- регіонального лідерства;
- євразійського моста;
- глобалізаційна.

Ось такі мої вихідні думки. Можна над тим далі працювати.

Дякую за увагу.

Голубець М.А.: Олег Іванович, ви дуже глибоко детально проаналізували ті ідеї Степана Йосиповича і дуже гарно виклали свою теоретичну базу. Але скажіть, як її реалізувати? Як її ввести в практику?

Шаблій О.І.: Дякую Михайле Андрійовичу! Я завжди згадую В.Чорновола. Йому ще не задали запитання, а він вже відповідає. Ви якраз добре намітили план, бо в вас є великий досвід праці в органах влади, і я думаю, що тут треба створити цільову програму впровадження УНІ, і тоді все стане на місця. Буде створене дерево цілей, під нього буде створена ієрархія цілей, під що будуть підведені людські і фінансові ресурси, але для цього буде потрібна програма.

Голубець М.А.: Розумно! Дякую!

Вовканич С.Й.: Я також трактую УНІ як програму дій спільноти щодо державотворення. УНІ – висхідний, консенсусний месидж, дерево ієрархії цілей – це вже пізніше. Запрошую до слова Богдана Залізняка.

Залізняк Б.: Я кілька дуже оптимістичних тез. Нас Росія не залишила в спокої і не залишить. Про це свідчать і наїзди великого Патріарха “русского мира” Кирила, який діє в поєднанні, залежить з ким більше, чи з Путіним, чи з Медведєвим, залежить, як вибори в них підуть. Та Росія, яка зараз є, вона нас не залишить. Нам треба поставити пам’ятник Єльцину, бо якби тоді був Путін або Медведєв, то ми б з вами зараз на цю тему не розмовляли.

Нас здав Захід, а особливо Європа. Росія має широкий інформаційний простір і тим самим нас нищить, а ми, на жаль, не тільки його не маємо і в себе, а й націоспроможні середовища не можемо захистити. Дивіться, що робиться. Угорщина пороздавала паспорти угорцям у Закарпатті і угорцям Румунії. Румунія вибухнула протестом. Хто чув протести в Україні? Навіть наші великі друзі поляки, які нам кажуть, що вони є локомотивом, але досить цікавим локомотивом. Станіслав Лем, виходець зі Львова, перед смертю говорив так: “Я би хотів жити у Львові, це гарне місто, але не такому Львові, а в такому, який буде польський”. А далі Ви все розумієте.

Тому ми з обох боків маємо тиск. Ми мали б протиставити тиск внутрішній, якщо б об’єдналися, але, по-моєму, об’єднатися українцям важко. Ми, здається, Україну проспівали, протанцювали доти, доки могли прийти вчасно в Європу. Ми цього не зробили. Ми є зараз в страшній ситуації і це мали би всі українські діячі зрозуміти. Я вчора Івану Федоровичу Драчу кажу: “Та візьміть Дзюбу, візьміть Павличка та підіть до Президента і поясніть, що діється”. На те він засміявся і сказав: “Хто нас послухає?”. Маємо там таку Ганю, яка вирішує: хто може прийти до Президента, а кому зась.

Ось і вся УНІ. Ми нічого не доб'ємося, в нас має бути український Президент. Я брав інтерв'ю у Юхновського, і він каже: “Діма Табачник і Янукович є українці”. А я кажу: “А вони про це знають?”. Поки ми не матимемо президентського українського правління в Україні – толку не буде.

Дякую за увагу!

Вовканич С.Й.: Дякую! Прошу Степане Дмитровичу!

Гелей С.Д.: Хочу сказати, що мені завжди подобалися праці Степана Йосиповича, в яких він обговорював національну ідею. Один раз ми навіть спільно з ним підготували статтю і відправили в “Українську світлицю”, після цього, як вона була опублікована, редактора цієї газети зняли з роботи. Тому, я вважаю, що Степан Йосипович робить дуже велику справу, взявшись за опрацювання засад УНІ. Мало того, що він це зробив теоретично, він ще й зумів мобілізувати всіх нас для того, щоб ми це все могли обговорити і дати цьому хід.

Я, як історик, хотів би звернути увагу на історичні аспекти розвитку національної ідеї. Напевно, всі прекрасно розуміють, що національна ідея формується тоді коли формується етнос. Є етнос, який хоче мати власну державу, значить він стає нацією і вже є національна ідея. Інша справа, якою є національна ідея? Тому, якщо ми хочемо сьогодні побудувати струнку систему УНІ, ми мусимо дуже добре вивчити історичний досвід не лише розвитку української ідеї, але й національних ідей інших народів. Ми можемо порівняти і побачити, що інші народи за приблизно рівних умов краще все ж таки розвиваються, далі пішли, а ми чомусь зупинилися. Треба шукати причини. Чому?

Наприклад згадаймо Данила Галицького, який в ті далекі часи в 1237 році, коли переміг тевтонців, він був європейцем, його вектор був європейським. Якщо підемо далі, то побачимо дуже багато видатних людей. Хтось згадував Пилипа Орлика. Так, його Конституція була європейська, і це було на той час обґрунтування національної, недержавної, бо держави на той час ми не мали, ідеї. Згадайте “Книгу буття” Миколи Костомарова, Кирило-Мефодіївське братство, де фактично також було сформовані на той час досить виразно УНІ.

Вперше, хто вжив термін УНІ, це був Пантелеймон Куліш. Він висловив свої думки в листі до Параски Глібової від 12.11.1860р. З Вашого дозволу, я зачитую: “Наша ідея ще в сповиточку, і навіть такі люди, як Ви сумніваєтесь – чи не загинула вона в пелюшках. Але з нас досить, що вона народилася і існує”. Ще глибшу думку письменник висловив в листі до Ганни Фамринтель у січні 1862 році: “Тішить мене у Вашому листі те місце, де Ви кажете, що, вийшовши заміж, зробите своїх дітей українцями. Кращої від українців ідеї не має нічого, але в дійсності я не відчуваю до представників українізму особливої пошани. Небагато в нас людей гідних, решта дурноляпи, можливо більше шкідливі, ніж корисні для розповсюдження в суспільстві рятівної для майбутнього української ідеї”. Якби я не сказав, що це написав Панько Куліш, то багато з нас подумало б, що це хтось зробив з сьогоднішніх відповідних діячів. Тому що цей вислів дуже близький до сьогоднішніх дурноляпів. Я хотів би ще згадати Степана Томашівського, який також дуже цікаву думку висловив: “Чи ми українці маємо одну спільну національну ідею, цю необхідну передумову, без якої не можна стати справжньою нацією?” – запитував він на початку 30-х років. “В одних українців – це той, хто вішає есдеків, без огляду на расу й мову. У інших – тільки греко-католик має право бути членом нації і тому подібне. Те, що ми мали – це тільки фрагменти різних політичних, соціальних, гурткових, а часто лише особистих програм та агітаційного багажу”. Знову ж таки дуже близьке і актуальне сьогодні.

Щодо запитання Василя Степановича до Степана Йосиповича, що він мав на увазі: націю чи народ, треба мати на увазі, що, якщо ми говоримо про націю, то це є фактично результат виховання. Це не є етнічне походження, наприклад я можу бути вихідцем із Африки. Якщо живу я тут на Україні, або якщо тут жили мої батьки, то я можу себе почувати українцем за вихованням і ніхто не має права сказати, що я не українцев.

Дуже багато прикладів поляків, які були не просто українцями, а були українськими патріотами: Рильський, Липинський, Антоновичі та багато інших. Тому це виховання, і якщо ми хочемо, щоб кількість українських патріотів було більше нам треба проводити виховну роботу.

Тут багато було розмови про те, а що ж треба робити для того, щоб ця ідея ожила, спрацювала? Що я хочу сказати. От ми ту майже всі є представники Конгресу української інтелігенції, тому перш за все ми мусимо виховати українську еліту, а на першому місці українську політичну еліту. Якщо ми це будемо мати, то після цього ми будемо мати і українську націю, і українську культуру, і українську національну економіку, і все інше українське. Це має бути на першому місці, тому що, якщо ми будемо братися за все, то на це потрібно багато часу, умов, а нам потрібно мати перш за все на виду нашу еліту.

Що стосується питання впливу російського, а я би сказав грубого впливу (варварського і нахабного), до речі він іншим і не буде, і ми всі це прекрасно розуміємо. Що я маю на увазі, шановні. Наша біда в тому, що ми маємо погану традицію орієнтуватися на когось. Ми завжди чекали, що нам допоможе Америка. Хтось чекає, що нам допоможе Росія, а хтось чекає, що нам допоможе Європа, хтось каже, що Польща нас там кудись потягне. Немає такого, ніколи не було й не буде. Кожна нація, кожен народ, а якщо це держава то держава, мусить сама пильнувати свої власні інтереси. Якщо лише ми зможемо, якщо вдамося до якоїсь окремої політичної сили зовнішньої, ця сила обов'язково використає нас в маніпуляціях своїх політичних. Ми повинні виховувати в собі те, що говорили мої попередники, опору на власні сили. Я вважаю, що ми маємо дуже багато тієї сили, тільки та сила спить, вона є незбуджена, несформована, вона не є на яву.

Ми маємо зараз 45 млн. населення. Це великий народ. І хоча б з цих 45 млн. 5 млн. людей будуть свідомі, стануть потужною, розумною і кваліфікованою елітою – нам вже більше нічого не треба буде. Але на разі ми цього не маємо. Що я ще хотів сказати. Без середнього класу, без формування середнього класу, ми не зможемо мати потужної національної держави, такої держави, яка б могла нас захищати. Чому? Згадайте, шановні, не так давно переважно всі українські міста були неукраїнськими. У Львові у 1939 році проживало від 16 до 20% українців. Пройшло не так багато часу. Інші міста на жаль зараз русифіковані. Ви, напевно, чули, з Одеси виступав по п'ятому каналі представник Одеської влади, який відкритим текстом сказав: “Ми підтримуємо російську мову, ми все будемо робити для того, щоб російськими були вузи...”. Значить на кого ми маємо опиратися?

І ще одне. В нас на сьогодні абсолютно немає кооперації. Те, що ми називаємо кооперацією, це тільки її тінь. Якби наші політики зрозуміли, я маю на увазі українські свідомі, що розвиваючи в першу чергу сільськогосподарську кооперацію, ми би могли повернути тих наших людей, які повиїжджали на заробітки за кордон, ми би створили той середній клас, який би був національно свідомим, який би нам знову продукував людей для культури, залучав до науки вітчизняної, національної, української. На жаль, ми цього не маємо.

Так, шановні, нам, напевно, треба вчитися в інших. Ви напевно чули про “американську мрію”. Ви напевно чули про “японське чудо”. Тому давайте ми сформуємо якесь “українське чудо”. Ми маємо прекрасні умови, ми маємо прекрасну землю, ми маємо розумних людей та різних інших багатств, ресурсів. Чому ми, наприклад, не можемо запросити українців з цілого світу! Наприклад так, як зробили євреї. Вони стягнули всіх євреїв до себе і створили державу – багату і інтелектуально передову. Чому нам не поросити американців, канадців, французів українського походження приїхати, зробити їх суддями, директорами, менеджерами, і в них вчитися та разом з ними вчитися? От тоді, я вважаю, що ми зможемо втілити УНІ як мрію кожного українця.

Дякую за увагу!

Вовканич С.Й.: Дякую Степане Дмитровичу! Прошу Ярославе Йосиповичу, скажіть, будь-ласка, кілька думок як політик.

Музичко Я.Й.: Хочу висловити декілька думок, які мені відразу спали на думку. З кожною тезою, яка прозвучала тут не можливо не погодитися. Але запитання Василя Степановича прозвучало “Як реалізувати тези про УНІ, перевіривши їх в площину практичну”. Мабуть, я зустріню певних опонентів, але думка наступна.

По-перше, ми говоримо про УНІ вже протягом декількох століть, але як слушно зауважив Олег Іванович, вона не трансформувалась ані в концепцію, ані в теорію. Для того, щоб вона була прийнята суспільством і стала тим дороговказом, який слід реалізувати на дорозі побудови міцної української держави. Це справді повинна бути теорія. Тому таку місію на себе повинні взяти наші науковці, наші інтелектуали, тобто ви, шановне панство.

Друга теза. Ми зрозуміли, що Україна як міцна стабільна держава, вона нікому не потрібна включно з тією політичною надбудовою, котру ми маємо сьогодні у вигляді держави над суспільством: уряд, Президент, Верховна Рада та ін. Україна не потрібна нікому, за винятком тільки достатньо великої частини українського народу, котрий, можливо, не цілком усвідомлює той стан, у якому перебуває наша держава, і той шлях, куди ми йдемо. Тобто ми зараз бачимо, що цілком ймовірна криза не тільки духовності, але й державності разом з втратою цієї держави. Тому теза про те, що на державному рівні повинна бути сформована певна структура, котра б консолідувала сили, що науковий потенціал, котрий міг би розробити УНІ, напевно, є утопічною, тому що, державі це зовсім сьогодні не потрібно.

Для того, щоб ми могли переламати і змінити ситуацію, очевидно, потрібно формувати громадянське суспільство знизу, і знову ж таки цю місію мають взяти на себе науковці і вчені інтелектуали. Якщо ви розробите таку теорію, яка буде задовольняти практично всі, або переважну більшість складових української нації, не буде вступати в конфлікт ідеологічний чи національний, скажімо з іншими мешканцями країни, то тоді ця теорія, як національна теорія має право на життя. Пропагуючи її на своєму рівні, у всіх областях серед вчених Сходу, Півночі, Заходу та Півдня України. Я думаю, тоді можна з певною сміливістю говорити про те, що ця національна ідея, трансформувавшись в теорію, буде тим дороговказом, до котрого ми йдемо. Тобто слово за вами. Це єдиний шлях, який ми можемо реалізувати. Від держави зараз чекати допомоги просто марно.

Дякую за увагу!

Вовканич С.Й.: Дякую Ярославе Йосиповичу! Слово Івану Григоровичу! Прошу!

Патер І.Г.: Власне я би хотів підтримати цю думку, цю тезу, про те, що нам треба виховати свою політичну еліту і провести консолідацію цих політичних сил. Саме від консолідації політичних сил буде залежати реалізація УНІ. Така спроба, спроба консолідувати українські політичні сили, була проведена в Першу світову війну, коли була утворена Загальна українська національна рада у Відні, але на жаль, ця спроба закінчилась невдало. Вершиною соборності стала злука в 19 році, але і до сьогодні всі питання злуки не реалізовані. Маємо і гіркі приклади з історії ОУН, коли відбувся розкол. Тому, я вважаю, що на перше місце все ж таки треба поставити виховання політичної еліти, яка б могла сконсолідувати і реалізувати УНІ. Та якщо сьогодні наші політичні сили не переймуться цією ідеєю, а буде займатися своїми меркантильними інтересами, то з реалізацією ідеї нічого не вийде.

Дякую за увагу!

Вовканич С.Й.: Дякую і Вам Пане Іване! Прошу Володимир Олегович!

Гірняк В.О.: Я хочу подякувати пану Степану Йосиповичу, тому що, коли Ви казали, що організовуватимете такий круглий стіл, я сидів з колегами і аналізував, що

таких речей не відбувалося вже років з десять. Тобто таких ідей ніхто не обговорював, ми всі варилися у своєму соку. Зараз ситуація, яка відбувається в країні нас дуже сильно турбує. Я абсолютно підтримую всі тези, які тут говорилися. Я з ними погоджуюся, але подумаймо, чи ми зможемо їх зреалізувати найближчим часом. Ви подивіться, що зараз відбувається. Я пригадую початок двохтисячних років, коли губернатором Львівщини був пан Янків, коли була укладена угода про міжрегіональну співпрацю Львівської і Донецької областей. На той час абсолютно нормально було прийнято те, що Львів і Донецьк мусять бути разом. Львів є культурна столиця України, Донецьк – промислова. Пройшов час, відбулися деякі відцентрові процеси і на сьогоднішній час ми їх сприймаємо як бандитів, ворогів країни, а вони нас як бандерівців. Абсолютно нема ніякої комунікації між регіонами, і тому ситуація зараз дуже сильно загострилася. У чому проблема?

Хтось сказав, що зараз немає національної ідеї як ідеологічного фундаменту. Та для влади, для депутатського корпусу, для всієї виконавчої структури ідеологія є, це ідеологія грошей. Це зовсім не ті інтереси, які були при першій каденції депутатського корпусу, при незалежній Україні. На жаль останніх десять років до влади не приходять вже та еліта. Ми говоримо про те, що твориться в Донецьку чи на півдні країни, та зараз в Галичині починають ідентифікувати себе як галичани і на повному серйозі говорять не тільки про питання автономії Галичини, а говорять про сепаратизм. І дуже багато цих людей представлено у владі не тільки Львова і вони займають високі посади. Тому, слухаючи сьогоднішню дискусію мені дуже приємно, що тут абсолютно всі люди говорять про те, що Україна має бути єдина, Україна має бути соборна, Україна в тих самих кордонах, в яких вона була 24 серпня 1991 року, коли вона отримала Незалежність. Дуже приємно, що ми круглий стіл присвятили 20-ти річчю Незалежності.

Разом з тим, Україна відбудеться тоді, коли вона буде сильною. Тому ми повинні запропонувати щось таке, що об'єднає всі регіони України. Ми повинні поставити собі за мету: що ми маємо бути кращими, маємо бути кращими у всьому. В нас має бути найкраща освіта, найкращі вузи, медицина, система управління і так можна продовжувати. Це і є якраз та річ, яка зможе об'єднати всі регіони України. За соціологічними опитуваннями на сьогодні 34% українців хочуть виїхати за межі України. Серед молоді цей показник ще вищий. Дуже мало хто в нас може знайти собі роботу, і молодь не бачить перспективи розвитку, якщо вона залишиться. Що нас сьогодні всіх об'єднує? То це, коли спитатися пересічного українця в будь-якому регіоні країни, чи він гордий, що він українець, на жаль, всі відповідають: “Ні”. Ось це поки що те, що нас всіх “об'єднує”.

Пан Гелей С.Д. сказав цікаву фразу : “Запросити сюди українців з світу для того, щоб вони займалися тут економікою”. Я в свій час в 1998 році мав можливість стажуватися в Канадському Парламенті, яку організував пан Бардин. Коли він зустрівся з нами, то сказав: “В Канаді проживає 3 млн. українців, вони є гарними лікарями, адвокатами, вчителями. А є три єврейські родини які контролюють 25% економіки Канади”. На жаль, так воно і є. Тому, про те, що говорив пан Патер І.Г., що дітей треба виховувати. От як євреї вчать дітей: “Наша дочка найкрасивіша. Наш син найрозумніший”. Так і нам потрібно вчитися. І, можливо, саме так ми сформуємо нашу ідею, тобто, що “українське – найкраще!”

Дякую за увагу!

Вовканич С.Й.: Дякую Пане Володимире! Запрошую до слова Володимира Івановича!

Парубій В.І.: Мене трішки дивує, а ще більше шкода, що на двадцятому році Незалежності ми починаємо говорити про УНІ. Тобто про той компас чи дороговказ, за яким ми маємо будувати державу, і як ми маємо жити. Та як виявляється, ми прожили без нього двадцять років, і якби професор Вовканич С.Й., не розбудив цю проблему, то, мабуть, ми і досі б розмови на цю тему не починали. Та тема насправді надзвичайно

актуальна, і щоб з'ясувати чому досі ми жили без цієї ідеї, то, мабуть, треба почати з того, як ми будували нашу Незалежність.

Ми не сказали що відновлюємо свою державу, а ми проголосили свою незалежність, ми почали її з нуля. Та на відміну від нас прибалти сказали: ми відновлюємо нашу державу так, як вона була в 18-19 столітті. І от від цього почалося нехтування попереднім досвідом нації. Національна ідея, на мою думку, це є концентрація, акумуляція всього інтелектуально-духовного досвіду, історичного досвіду, цінності історичні за все попереднє життя, врахування сучасних реалій, і це є визначенням нашого майбутнього. Вона мала б усе це в собі акумулювати: минуле, сучасне, майбутнє.

От, власне, коли би ми ще в дев'яностому році взяли досвід наших найближчих попередників, ідеологів націоналізму 40-х років, не довоєнних, а сорокових, коли вже нова ідеологія націоналізму з'явилася. А були теоретики досить потужні, європейського рівня. Де вони чітко вже сказали для загалу, визначили чисту формулу, те, що й ми маємо зробити, формулу націоналізму – Українська Самостійна Соборна Держава з справедливим соціальним ладом. Це десь такі базові цінності, але мали би тоді взяти ці набутки попередників і скоригувати їх з сучасними реаліями, додавши ті зміни, що сталися, бо життя йде вперед, і ми мусимо враховувати все нове. Ми цього не зробили, ми чітко не сформулювали УНІ, яка б стала для нас усіх компасом в формуванні єдиної нації. Того не має.

Тут правильно говорилося, що необхідно для цього і формування еліт та ін. Цього не можна зробити без участі влади. Навіть якщо ми УНІ і сформулюємо, ми не зможемо її реалізувати, так як має вестися пропагандистська інформаційна робота, яка вже мала існувати двадцять років. От ми сьогодні сформуємо УНІ, але як ми будемо її реалізувати? Я тут підтримую виступаючих і кажу, що мусить бути державна воля, мусить бути, як казав Михайло Андрійович, створений комітет чи центр з вироблення УНІ та її реалізації.

Адам Міхник, відомий політик польський, громадський діяч, недавно був у Москві і прочитав книжку Дмитра Табачника. Він сказав: “Що можна подумати про Україну як державу, якщо чинний її міністр може дозволити собі написати книгу, яка палає ненавистю до своєї країни. Якби автором даної роботи був поляк, то можна було б припустити, що він сказився від ненависті до українського народу”. Як може влада, яка сказала до українського народу, формувати, пропагувати, реалізувати нам національну ідею, яку покищо виробляємо теоретично. Як підкреслено в титульній доповіді: ніхто не відповів на запитання Кучми – “Яку Україну будувати?” Можна це зробити революційним шляхом, бунтом, але є шлях еволюційний, цивілізований, шлях виборами. Це наш шлях – український і демократичний.

Насуваються вибори, тому маємо шанс змінити ту владу, яку маємо, на українську, і почати процес реалізації національної ідеї. Наголошую, що це не є одноразовий акт, а це є довготривалий процес просвітянської, виховної роботи в усіх напрямках. І ось тут би нам, починаючи довгий шлях реалізації УНІ, треба би було подумати про те, що казав Степан Дмитрович: “Як сформувати через вибори, політичну національну еліту, яка буде ключовим фактором в реалізації УНІ”. І це дуже суттєво. Як би ми не тільки творили теорію, а й підключилися до процесів політичних і змогли б довести до людей важливість національної ідеї як дороговказу, який формує сучасне і показує шлях в майбутнє, ми би могли тоді досягти успіху в цьому процесі, який започаткував тут наш побратим по Президії Конгресу української інтелігенції.

І насамкінець одна репліка: розуміймо націоналізм дуже просто – це захист національних інтересів. Весь світ є націоналістичним. Путін не боїться казати: “Я націоналіст”. А ми чомусь боїмось це відкрито заявляти. Весь світ відстоює свої інтереси, і це є нормальна річ. Із цим формулюванням нам потрібно підходити і до УНІ, адже вона – фактор захисту наших національних інтересів. Нині націоналізм треба розуміти як захист прав і людини, і нації. Пам'ятайте наше гасло: “Права людині!”. “Права народам!”

Дякую за увагу!

Вовканич С.Й. Дякую Вам Володимире Івановичу! Прошу висловитися Петра Володимировича!

Жук П.В.: Дякую. За час розмови в мене виникли три такі думки. УНІ звичайно є і можна навіть ідентифікувати її носіїв. Всі хто голосував проти Януковича на виборах це – носії УНІ. УНІ розширює свою географію, це показують вибори. Біда в тому, що на території України ведеться війна за Україну, між проукраїнським вектором і проросійським. В нас немає партій ліберальних, демократичних, націоналістичних, соціалістичних, комуністичних, в нас є дві партії: проукраїнська і антиукраїнська. Як нам у цій ситуації боротися за наш проукраїнський вектор? Я вважаю, що є два варіанти. Перший – це нищити російський. Другий, – пояснити російському, що їхня боротьба з українським вектором в Україні прирікає і їх, і нас на велику біду, на взаємне знищення. І мені видається, що великий недолік соціальних, гуманітарних наук, що вони до тепер не змогла показати: що ж буде, якщо російський вектор перемагатиме на Україні? Це наші народи вже проходили сотні років тому.

Я одного разу спілкувався з представниками ділових кіл Польщі і намагався їм пояснити, що біда Польщі була в тому, що вона не хотіла визнати право українців на їхню ідею, на їхню державність хоча б в рамках автономії. Поляки зі мною погодилися. Напевно і нам потрібно росіян в Україні переконувати, що їхня боротьба проти нас в Україні – це боротьба на взаємне знищення.

Наступне. Як ми можемо боротися, якщо в нас відсутня наша еліта, про що ми сьогодні вже не раз згадували. Якщо ми замість того, щоб гуртуватися біля представників цієї еліти, сьогодні називалися їхні прізвища Це зробив Михайло Андрійович, це особистості, яким абсолютно можна ще довірити нашу долю, та об'єднатися навколо них. Є ще такі люди, наприклад, Доній, є інші достойники, які заслуговують на довіру народу, але нас розділяють, нас членують, і потім, врешті-решт, ми програємо. Тому, напевно, можна думати про тих носіїв української ідеї, котрі можуть бути лідерами нації. Навіть стадо баранів, якщо воно має лідера, – це сила. Я вірю, що Україна таки діждеться свого Вашингтона. Завдання нас усіх: його упізнати, допомогти не дати отруїти, паралізувати волю до реалізації УНІ. Саме на цьому наголошується в розданій доповіді і я з цим солідаризуюся.

Дякую за увагу!

Вовканич С.Й.: Дякую Петре Володимировичу! Прошу Володимире Ярославовичу!

Бідак В.Я.: Я хотів би в контексті нашої розмови так би мовити побачити УНІ секторально, чи навіть професійно, стосовно кожної професії. Наприклад для економіста УНІ – це єдиний економічний простір, який лежить в основі повного циклу формування, створення, розподілу ВВП як сукупного суспільного продукту. Вона лежить в основі критерію цільового функціоналу максимізації добробуту нашого суспільства і мінімізації його неблагополуччя. Для історика – це фактологічне висвітлення плінності суспільних подій від минулого через теперішнє до майбутнього. Тут критерієм національної ідеї є максимізація історичної істини і мінімізація історичної брехні. Для культуролога УНІ – це вироблення гуманістичних цінностей суспільства, це естетична матриця народу. Критеріальна суть полягає в духовних вартостях суспільства і мінімізації бездуховності. Для природознавців, фізика, біолога, медика і так далі – це економічні перетворення матеріально-природних сил України для добробуту української сім'ї, тобто максимізація цих сил і мінімізація промахів, відставання в конкурентності перед іншими країнами. Для священика – це чистота духовних цінностей громади, конфесії, цілої Церкви, суспільства і всієї нації, тобто максимізація блага, добра і мінімізація гріха. Для силовика, військового – це максимізація безпеки і мінімізація небезпеки; для фінансиста – максимум бюджету та мінімум боргу і так далі.

Якщо скласти в єдину систему ці секторальні вектори, то інтегрально цільовим функціоналом (месиджем) УНІ мають бути максимізація благополуччя суспільства і мінімізація неблагополуччя. Це, так би мовити, такий кібернетичний підхід до УНІ. УНІ виробляє форму щастя народу, нації, окремого члена української нації. Це надто кібернетизована візія національної ідеї. Але є інше розуміння ідеї народу. Я є українець російського походження, я є українець єврейського походження, я є українець польського походження. Моя земля є українська, її надра є українськими. Батьківщина – Україна, мій народ, його інтелектуальний потенціал, моя нація є єдиною. Моя Церква є Помісною, немає іншої України, немає іншого Дніпра. Формула “мой адрес не дом и не улица” не спрацювала і ніколи не спрацює.

Однак, повернімо УНІ в іншу форму, трансформуймо її в Ідею Націотворчого Українця. Я економічно, історично, природничо, культурологічно, духовно не міг, не можу і не зможу жити без української національної духовної оболонки, енергією для цього життя є цей концепт-конструкт, за висловом Степана Йосиповича, УНІ.

У свій час Степан Йосипович започаткував дуже добру справу, він зв’язав таким міжрегіональним збірником діалогів два регіони України: Львів і Харків. Половину збірника сам написав, як він бачить національну ідею. Половину віддав професору Харківського національного університету І.О. Белебесі. І ми побачили, як з різних боків можемо бути харківськими і львівськими українцями, де ми сплітаємося в один єдиний вектор, виробляємо єдину ідеологічну платформу розбудови української України. Бажано, аби матеріали нашого круглого столу виставити в майбутньому в Інтернет і відкрити форум з піднятої проблематики, адаптувати людей широкого суспільного кола до поняття: що таке УНІ?!

Дякую за увагу.

Вовканич С.Й.: Дякую і Вам Володимире Ярославовичу! Прошу Вас Вікторе Валентиновичу!

Борщевський В.В.: В мене є застереження щодо використання терміну “національна ідея”, так як ми скоріше говоримо про систему цінностей. Національна ідея, як на мене, передбачає за собою певну ідеологію, відповідно певно якийсь інструмент. Ми сьогодні чули, як його втілювати, і, роблячи висновок з цього круглого столу, що таке формулювання “національна ідея”, воно більше характерне для тоталітарної держави. От пан Гірняк був в Канаді. Яка національна ідея в Канаді? Яка національна ідея в США? Американська? Це не є американська ідея – це є цінність. В Німеччині, Гебельса – сильна ідея, в Росії тоталітарна. Отже, ми би скоріше казали про систему цінностей, це, по-перше, і, якщо вже говорити про ці цінності або можна назвати це ідеєю, це питання дефініції, то це є єдність, тому що, на жаль, коли казали про Україну, і я тут абсолютно згідний з паном Гірняком, що треба казати в нас тут краще і будуть тягнутися до нашого. Я був у 90-х роках в Донецьку і один чоловік сказав, я би українською з задоволенням говорив і слухав би її, і взагалі для мене українське дуже близьке, хоча я тут все життя прожив. Але я починаю задумуватися, коли мені кажуть, в Донецьку щоби поступити треба дати 1000 доларів, а у Львові – 5000. Щоб до лікаря сходити, в Донецьку в три чотири рази сума менша, як у Львові. Я починаю задумуватися, а чи ці цінності мені підходять, значить наше краще. І тоді дійсно, давайте зробимо тут краще і буде тягнутися Схід сюди.

А тепер питання “Чи буде в нас краще?”. Це питання до влади. От ми вибрали одну політичну силу до влади, яка йшла там з певними лозунгами, але на рівні навіть міста за рік нічого не змінилося. Вони кажуть: “Пустіть нас до Києва і ми все змінимо”. Але ж ви ще нічого на місцях не змінили. Казали про менеджерів, звучала думка про Донія. Дійсно, я згоден. Порядний чоловік, але який Доній менеджер? Я не знаю. Тоді давайте просувати тих, які зробили вже щось.

Я знову повертаюся до тези єдності. Ви казали про євреїв, і казали як вони дітей виховують, але в євреїв є інша теза: “Якщо ти бачиш свого, то тягни”. Якщо він десь працює в фінансовому секторі, вони своїх витягують. На жаль, в нас це не працює. В нас

одні наговорюють на інших і тому немає єдності, і доки ми не навчимося виступати однією монолітною групою, доти ми не будемо мати успіху.

Дякую за увагу!

Вовканич С.Й.: Дякую Віктору Валентиновичу! Прошу до слова професора Мікула Надію Анатоліївну!

Мікула Н.А.: Сьогодні прозвучало дуже багато слухних думок і було висвітлено дуже багато цінних порад. Але хочу звернути увагу на таке. Коли Саакашвілі закликав всіх молодих грузинів повернутися в Грузію, то він, насправді, зробив так, щоб вони стали тими менеджерами, якими вже були в світі. Наприклад, в МВС проводила реформу 27-річна жіночка. Натомість, коли наших покликали з світу, то були сім'ї, які відгукнулися і приїхали. На жаль, ніхто з них не отримав пропозицій очолити якісь відомства, що мали би вагу і могли б на щось суттєве впливати. Недавно я мала розмову з нашими закордонними українцями, які стримували інші родини, які готові були приїхати в Україну і вони їх умовили не їхати і не повторювати помилки тих сімей, які приїхали помагати Україні.

Я підтримую думку Віктора Валентиновича про те, що на першому місці мають бути цінності. Коли дивишся зараз нашу історію по телебаченню, де показують дуже розумні ролики по 15 хвилин, правда чомусь їх пускають тільки вночі, про історію української землі. І от, коли бачиш позитивні події: все дуже добре розвивається, а на останній хвилині – зрада. І так кожні 15 хвилин: зрада, зрада, зрада. Вся наша історія, все наше державотворення є зрадою. Якщо ми зараз не повернемося до виховання тих патріотичних цінностей людського життя, віри до наших коренів, виховання любові до них, то, напевно, нічого доброго не буде. Насправді, треба виховувати еліту, яку, на жаль знищили. На Президента треба також вчитися. Саакашвілі вчили – в Америці.

Хочу сказати, що на Сході України дуже багато справжніх українців, які відстоюють інтереси України. На жаль, їх більше в середній ланці, але немає у верхах і у нашій владі. Від того, як ми зможемо консолідуватися я думаю, що лишень через громадянське суспільство, якщо з'явиться соціальний опір, бо ця влада сама владу не віддасть. Якщо на виборах ми знову програємо, то ми програємо Україну. Тому треба віддавати собі належне. Чому зараз готуються так до виборів і фактично знищують абсолютно всі партії? Чому так афішується 22 червня? Через провокації хочуть до кінця знищити “Свободу”. На Сході все-таки “Свободу” вже зробили профашистською партією. Там така думка створена і тепер, якщо “Свобода” на виборах місцевого самоврядування отримала на Заході перемогу, то до Верховної Ради вона не пройде. Я думаю, що всі ці ідеї, висвітлені сьогодні, потрібно доносити до всіх політичних партій та в усі регіони України, формувати громадянське суспільство, повертатися до українських цінностей. Це зараз основне наше завдання.

І є в мене ще дуже великі сподівання і надія на нашого нового Патріарха Греко-Католицької Церкви Святослава Шевчука, що він зможе хоча б трішки сконсолідувати українське суспільство. На сьогоднішній день на запитання: хто в верхах відстоює українські інтереси, мені дали дуже хорошу і по-філософськи мудру відповідь, сказавши таке: “А Ви подивіться де вчаться діти, тих, що “на верхах” де вони самі відпочивають і ви не знайдете жодної людини в верхах, яка б відстоювала інтереси України”. То кому з тих, що на горі, скерувати пропозиції щодо впровадження УНІ?

Дякую за увагу!

Вовканич С.Й.: Дякую Надіє Анатоліївну! Прошу до слова Світлану Марківну!

Писаренко С.М.: Я вважаю, що зараз одним з головних питань, є завдання консолідації держави. Хочу зупинитися на чинниках, які я бачу головними.

Мова. Є закон про мову. Чому він не працює? Він не працює тому, що немає механізмів його реалізації. Я часто буваю в Східній і Південній Україні, я розмовляю з людьми і люди кажуть, що хотіли б вчити українську мову, але де її можна вивчити.

Кожний, хто приїжджає в США, може вибрати масу методів вивчення англійської мови. У нас, на жаль, такий механізм відсутній, можна піти на курси вивчення будь-якої мови, а української – не має ніде в Україні.

Геополітика. Україна є Європейська держава. Я була вражена, коли побачила книжку “Реформування економіки азійської країни”, зацікавилась тими реформами, які проводяться в азійських країнах. Та коли почала читати, то виявляється, що російський автор пише про Україну і розглядає Україну як азійську країну. Хочу нагадати, що питання об’єднаної Європи висвітлюється ще з 19 століття і в усіх прожектах була Зелена Європа, Об’єднана Європа, Єдина Європа, де Україна була присутня, як Європейська країна.

Хочу навести вам слова німця Гісема Тільмана з книги “Хліборобська Європа”, написаній 1934 році. Він пише: “Велика Україна існує не на папері, а у серцях її народу, прийде день, коли незнана нація Європи накреслить великими літерами своє ім’я на мапі Європи”. Зараз наші політики або не розуміють, або не хочуть розуміти коли, говорять, що зараз Україна має або Західноєвропейський напрям інтеграції і в першу чергу Зону вільної торгівлі, або Митний Союз. Чому вони не хочуть пояснити людям, що це не просто Митний Союз, який передбачає зону вільної торгівлі з країнами-учасницями Митного Союзу? Цей Союз, ця угода забороняє, закриває Україні будь-який спосіб інтеграції України в Європейський Союз.

Ще хочу сказати, як ми не вміємо захищати свої інтереси. При вступі України в Світову організацію торгівлі (СОТ), Україна підписала всі угоди, які від нас вимагали. Ми навіть не торгувалися, а СОТ – це, грубо кажучи, базар, на якому можна домовлятися. Для прикладу я наведу Польщу. При підписанні угод членства в ЄС, всі інші країни підписали ті угоди, які від них вимагалися. Польща ж підписала тільки ті, які були їй вигідні. Вона наголосила, або ви рахуетесь з нашими вимогами, або ми не входимо в ЄС. Дуже довгий був процес переговорів. Але в результаті, що вийшло, що єдина Польща з усіх 10 країн, які в 2004 році ввійшли в ЄС, вона отримала дотацій з ЄС значно більше, ніж були її внески в бюджет. Всі решта країн мали фактично від’ємне сальдо своїх фінансових відносин з ЄС.

Наступне. Економічна політика. Те що роз’єднує, це просторова економіка, просторова структура економіки і взагалі структура національної економіки. Економіка зберегла всі абсолютно ознаки радянської економіки, але в гіршому варіанті, абсолютно не змінилася структура ні галузева, вона навпаки погіршилася. В результаті 73% ВВП в минулому році було вироблено в чотирьох Східних областях України, 56% фінансово-банківського ринку знаходяться в чотирьох областях України. В результаті виходить, що Схід годує Захід, при тім що Західний регіон надзвичайно багатий.

І завершуючи, скажу, що мене вразив виступ В. Литвина, який нагадав мені виступ І.Плюща. Колись я була у Л.Кучми на обговоренні питання регіональної політики. Виступає І.Плющ і говорить про те, що нам треба федерацію. Він перед тим був у Швейцарії і напередодні наради прилетів. Там він вивчав регіональний досвід, йому їх рівень життя дуже сподобався і він почав говорити про федерацію. Буквально декілька днів тому В.Литвин, виступаючи по телебаченню, наголосив, що приїхав з Швейцарії, де вивчав досвід розвитку регіонів. Мені він дуже сподобався, і я вважаю, що нам треба використовувати той досвід і йти до федерації...

Дякую за увагу!

Вовканич С.Й.: Чорновіл, хоча не був у Швейцарії, також говорив про федералізацію України. Це недалекоглядність наших політиків. Їм треба, як Президенту Грузії, поїхати вчитися в США.

Гірняк В.О.: Можна одну репліку. Пані Надія Анатоліївна сказала, якщо ми програємо ці вибори, то ми програємо Україну. Наприклад я, переконаний, що ці вибори ми програємо, тому що, немає жодної націонал-демократичної політичної сили, за яку б можна голосувати. Я сам в житті – оптиміст, та зараз не знаю за кого буду голосувати. “Свобода” – націоналісти, вони не демократи, це націоналістична, тоталітарна група, і

вони це самі визнають. Ми з ними дискутуємо, та якщо вони придуть до влади, ще не знати чи буде це краще чи гірше. Але суть не в цьому. Чи ми виграємо вибори, чи програємо Україна в будь-якому випадку – буде. Появився новий лідер Греко-Католицької церкви, появляється багато людей в регіонах, які хочуть вільної України, тобто Україна буде. Просто цей період треба пережити. І оце, що сьогодні зробив пан Степан Йосипович з товариством це дуже добра річ. Тільки, шкода, що з влади не має нікого. Я не є влада, я просто депутат міської ради.

Вовканич С.Й.: Дякую Світлано Марківно! Дякую Володимире Олеговичу за добрі слова на адресу Інституту.

Дякую Вам усім за виступи. На завершення, з Вашого дозволу, зупинюся на кількох питаннях. Насамперед тут говорили, зокрема професор Шаблій, про месійність, пасіонарність, екуменізм, україноцентризм національної ідеї. Це правильно, але це якісні характеристики, це функції, ролі УНІ, її пріоритети та фактори другого порядку. Їх ціла низка і їх важко чітко виокремити, вони переплітаються. Ми повинні ж визначити Національну Ідею як інтегральне, водночас лаконічне гасло домінуючих її складників. Ось, наприклад, Китай, він працює на основний і зрозумілий для всіх месидж: “Одна країна – різні системи”. Там, скільки є чинників такої єдності країни суперечностей, кривди, волонтаризму, хто їх робить, що відбувається на релігійному тлі, – це вже інше. Зрозуміло, що це важливі деталі для демократії. Але на передньому плані державотворення генеральна націдея Китаю, як держави, що хоче стати світовим лідером. У 80-ті роки у Польщі гуляло гасло: “Зробимо Польщу Польщею!” І всією нацією вони саме так і вчинили.

Друге. Ми маємо розглядати Національну Ідею не лише на етнічному, культурному, а й, як тут зазначалося, – в інтеграційному і цивілізаційному контекстах. Водночас, можна сьогодні розглядати націдею тільки як модернізацію економіки, техніки, оминаючи інтелектуалізацію спільноти, соціогуманітарну сферу, науку, високі технології, зрештою якість будь-якого продукту. Як тут казав пан В.Гірняк: “Все українське – найкраще”.

Третє. За рахунок яких факторів ми можемо вийти вперед, на те “найкраще”? Без створення суспільства знань, наукомісткої економіки, використання інтелекту, інновацій ми нікуди не прорвемося. Треба ті знання перетворити в творчий потенціал, активізувати горизонтальну та вертикальну передачу інформації, без інтенсифікації духовно-інформаційної мобільності УНІ не може реалізуватися.

Четверте. Розглядаючи такий складник УНІ як соборність, я мав на увазі, не лише території, тобто географію. Я би хотів, щоб соборність українська виглядала як креатив нації, її етно-духовно-моральний соціальний клей. Тобто, коли висять в нас прапори, скажімо, з приводу трагедії на Сквилові, то в Донецьку так само переживали за наше горе, як ми співчуваємо їм, коли приспущено жалобні прапори у Львові – з приводу трагедії на шахтах. Має бути соборна єдність, ефективна комунікація, якщо їх не буде, то все, що ми тут говорили, не дасть бажаного результату.

Кожен із запропонованих мною складників УНІ має надзвичайно важливе значення для єдності нації, збереження її ідентичності, захисту і людини, і нації – піднесенні їх добробуту і подоланні бідності. На цьому наголошували всі. Саме в такому контексті більшість українців (77%) вважають, за даними соціологічних досліджень, проведених з 15 по 25 травня в Києві, розробку УНІ актуальною проблематикою, а 66% – стверджують, що в Україні нічого в цьому плані не напрацьовано. Справді, національна, особливо політична еліта в напрямку концептуалізації УНІ, її впровадження не працюють. Пошуки науковців розрізнені, не надто потужні, з одного боку; з іншого, – політики, урядовці не слухають науковців. В результаті – досі немає загальноукраїнської стратегії духовно-інтелектуального забезпечення ні державотворення, ні становлення нації, ні рекрутування її еліт, ні спілкування між ними на науковому, освітньому, культурологічному рівнях.

Далі. Щодо національної еліти. Михайле Андрійовичу, пам’ятаєте 1994 рік. Скільки я вклав праці, щоб подати опір і провести Всеукраїнську конференцію

“Національна еліта та інтелектуальний потенціал України”. І що з цього? Ось Володимир Іванович Парубій не дасть теж збрехати. Коли Україна мала святкувати 90-річчя Соборності в 2009 році, я запропонував наприкінці 2008 року тодішньому голові Львівської ОДА панові Кмітю, щоб він зініціював перед Президентом В. Ющенком, аби той в Києво-Могилянці чи в Національному університеті імені Шевченка прочитав фундаментальну доповідь щодо УНІ, як, скажімо, це зробила Ліна Костенко, виступивши перед студентами на тему “Гуманітарна аура нації”. Я не спічрайтер, але написав і особисто набрав на комп’ютері проект доповіді для В.Ющенка. Він був схвалений і пан Микола Кміть електронний варіант доповіді надіслав в Адміністрацію Президента. Думаю, що Балоба, будучи при владі, успішно похоронив, чи викинув проект в кошик. Дякую Василеві Степановичу, бо він розпорядився проект цієї доповіді опублікувати.

Якщо ми не будемо мати національного Президента – особистості, а він не матиме інтелектуального, патріотичного оточення, політичної волі реалізувати, сформульовану експертами національну ідею, то в нас весь час буде на ідеологічному фундаменті і Президента, і чисельних партій – пусто. І будемо боротися між собою, і ніколи не запилимо народ національним ідеалом. Політик – це той, хто здатний змінити суспільну систему, втілити ідеал нації. Для цього потрібно не лише харизми лідера, а й професійна команда патріотів. Справді, в нас, як тут зазначалося, є дві партії: проукраїнська і антиукраїнська. А потрібна справжня українська! Наші завдання: об’єднати партії хоча б в рамках УНІ. Тому підтримуймо назву УНІ як код нашої соборності і не пропонуємо нових аббревіатур, які прозвучали у виступі Я. Бідака.

І насамкінець. Мені було дивно слухати, коли ще один наш колега задавав запитання: “Чи є національна ідея в США?”, “Яка канадська ідея?” Шановні друзі, не порівняймо Україну, США і Канаду в плані титульних націй, які дали назву цим державам. Ні в США, ні в Канаді автохтони давно живуть в резерваціях. Вони добре живуть, але я, як українець, їм не заздрю. Мені потрібна не резервація, навіть галицька, а Велика Україна. Велика не в сенсі Румунія Маре (Велика Румунія, така партія, шкода, є в Румунії) з претензіями на розширення своїх територій за рахунок чужих. Мені потрібна соборна, українська, гідна людини і нації Україна. А питання на взір: “чи є національна освіта?”, бо, мовляв, нема українського логарифма, числа Пі, кореня квадратного, – то це все від лукавого, з хитрим інтелектуальним антиукраїнським душком. Що більше, цей дух вивітрюють останні події в Європі, на чому зупинявся тут професор Шаблій О.І., де, з одного боку, корінні нації не можуть дати собі раду з африканською, азійською імміграцією; з іншого, на цьому ґрунті активізувалися націоналістичні сили, в т.ч. і на виборах. Вчімося на чужих помилках, це краще ніж на власних.

Ще раз всім дякую за дискусію. Водночас принагідно нагадую, що Василь Степанович пообіцяв видати матеріали круглого столу. Сподіваюся, що ми це встигнемо зробити до 24 серпня. Актуальність піднятої проблематики буде гідна славній ювілейній даті нашого такого важкого, але результативного державотворення, становлення нації, формування відповідних еліт, провідників, реформаторів-альтруїстів. Виданий матеріал, як тут слушно запропонував академік М.А. Голубець, буде надісланий науковим, просвітницьким і урядовим організаціям. Бажано, як це вдасться, виставити текст круглого столу в Інтернет і на сторінці Інституту регіональних досліджень НАН України. Попрацюємо над індивідуальними адресами, аби особисто надіслати матеріали людям, що віддавна серйозно цікавляться піднятою проблематикою.

Поряд з тим, я переконаний в тому, що прикладний аспект не вичерпується розповсюдженням матеріалів нашого чи інших схожих за темою форумів. Українська спільнота має відчувати інформнасиченість від голоду, що панує і досі в ідеологічному сегменті нашого державотворення. Однак, при цьому не менш важливо, аби суспільствознавці якомога якісніше “випікали” цей духовно-інтелектуальний хліб для спраглої соціуму. Конче потрібно підготувати людський загаль не лише до культури ідеологічних месиджів, а й визначитися самим науковцям щодо форм подачі та патріотичного, цивілізаційного змісту їх наповнення. Чи УНІ має бути нашою Паскою, проскурою чи хлібом насущним на кожен день?! Щоб на це відповісти, науковцям як

національній еліті, потрібні не великі матеріальні і фінансові ресурси, а одухотворений інтелект, креативність і патріотизм до країни, в якій живеш.

Над УНІ думаймо глобально і впроваджуймо її гасло всією Україною – її регіонами та громадами, на особистісному рівні. Лише тоді УНІ стане всеукраїнським, надпартійним знаменом і в цьому буде його сакральність і щоденна етно-національна забарвленість. Еліта і Президент України повинні закласти в українську ідею не лише те, що соціум хоче, а й те, що йому треба в майбутньому як державній модерній нації. Тобто УНІ має працювати “на виріст” вільної демократичної спільноти, яка шанує соціогуманістичний імператив захисту і людини, і нації, з одного боку. З іншого – права так званої радянської людини не можуть бути такими, щоб розмивати національну ідентичність, питому мову, культуру, Помісну церкву корінного народу, що дав назву державі.

Для нас **УНІ** – це аббревіатура знакова і символічна не лише в українському контексті. Вона, очолюючи слова іншомовного походження, надає їм в українських реаліях особливо глибокого і широкого сенсу. Це спостерігаємо, починаючи від **унітарності** нашої держави і закінчуючи вектором пошуку **універсуму** цілісної ідеологічної доктрини державотворення та становлення самодостатнього народу на нелегкому історичному шляху. Водночас, УНІ на цьому шляху – це дорожня духовно-моральна і світоглядна **уніформа** її славетних подвижників, які за Державний Герб Тризуб, за сучасний Гімн та Прапор України віддавали життя впродовж не одного покоління; це народний **університет** культурно-мовних цінностей, надбаних знань та інтелектуальних здобутків, мотивацій та вікових прагнень, свідомих виборів і нагромадженого віками досвіду, – соціалізація всіх цих факторів сприяла проголошенню Незалежності України і творить сьогодні економічно сильну державу; це вільна **унія** в синергійних зусиллях українців щодо досягнення релігійного екуменізму всередині країни та захисту національних інтересів на вітчизняному та європейському (світовому) просторах. Врешті-решт, УНІ – це той **універсальний** духовно-інтелектуальний код соборного креативу, з втратою котрого нація губить свою ідентичність, тяглість розвитку, свої ексклюзивні ознаки, а відтак розчиняється в інших суспільно-політичних державних утвореннях, переважно і передовсім, як свідчить практика, – сусідських. Аби ми це все не забували, удосконалювали національну ідею, адаптуючи і модернізуючи її до нових умов, власне, у цьому плані й відбулися продуктивні дискусії на нашому тематичному круглому столі.

Звідси впливає наше **унікальне завдання**: запалити національною ідеєю там і нагріти тих, що мерзнуть, напоїти землю там, де духовна засуха, твердо пам’ятаючи, – не слід наводнювати те, що хочемо запалити, бо на землі мокро не горить. Україна – не штучна доменна шихта, яку, формуючи за рецептами горіння, й мокрою засипають на переплавку. Це старий і колоніальний метод переплавлення в загальному казані сильними світу цього закоріненого в свою землю автохтонного народу, надто вже далекий від соціогуманізму ХХІ сторіччя – бінарного захисту **і людини, і нації**.

Щиро дякую за Вашу підтримку та активність!